

Toprak, ağaç, ev ve şehir

AĞUSTOS 2018 / SAYI 3

duvardibi

Bu sayıda...

5

Günahlarımızı affedecek
toprak kalmadı şehirlerde

10

Hamburg'un en yaşlı
ağaçları

18

Filozofun Hânesi I: Evin
politik mevcudiyeti ya da
yersiz yurtsuzluk

26

Saraçoğlu Mahallesi:
Kamusal olanın
kamusallaştırılması mekânı

35

Mardin ile İstanbul'u
kardeş kılan

42

Hewsel'de dinmeyen acı

7

Bebel Meydanı'nda yanar bir ışık

13

'Vampir' kelebek değil girişimciler!

23

Dağların ardında muhabbet bağı: Dersim

32

Doğadan ontolojik kopuş: İnsanın yeni
hapisanesi anti ekolojik kentler

38

Artvin'in üstü altından değerlidir

46

Şehrin göçü

Bu sayıda...

50

Filozofun hânesi II: Evin
estetik mevcudiyeti ya da
sarhoş-oradalık

57

Tedavi edilmesi gereken bir
kentiniz oldu mu?

66

Ahlat: Bir Anadolu şarkısı

73

Hakikat Hasankeyf'tir

79

Filozofun hânesi III: Evin
etik mevcudiyeti ya da
adanmış-oradalık

88

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev
ve Şehir'

54

Çevresel sorunlar nasıl çözülür?

61

İmar barışı: Vatandaşın açığını nereden
yakalarım?

69

'Arap turizmi' ve inşaatların kısılcında
Trabzon

76

Aykırı tepelerden Sivrihisar seyri

83

Şehirden köye taşınmak kolay sananlara

Selamlar,

Gazete Duvar yayına başladığı günden bu yana sadece enformatik içeriği değil, o içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı içeriğin üretim ve sunumuna da önem vermeye gayret etti. İnternetin sağladığı hızlı enformasyon ve bilgi akışının yararlarının yanı sıra, bir müddet sonra baş edilmesi zor bir kargaşaya, en özetle aranan şeyin bulunmasını güçleştiren bir entropiye yol açmak gibi zararlı yönleri de olduğu malum. Bu güçlüğü aşabilmek için Duvar Kitap ile başladığımız derlemelere Duvar Dibi ile devam ediyoruz. Başlangıç itibarı ile Gazete Duvar'ın Forum sayfalarında kullanılan metinlerin bir derlemesinden oluşan dergimizin üçüncü sayısının başlığı 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'

Abbas Karakaya, Menekşe Toprak, Danyal Nacarlı, Cemil Aksu, Hamza Celâleddin, Fatih Sınar, Tezcan Karakuş Candan, Mehmet Ali Çelik, Yalçın Ersözen, Güner Yanlıç, Ömer Aydeniz, Korhan Gümüş, Hatice Özhan, Ebru Yenidoğan Genç ise üçüncü sayımıza katkıda bulunan isimler.

Her zaman dediğimiz gibi: Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Yayın Tarihi: Ağustos 2018

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran Topuz

Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Abbas Karakaya, Menekşe Toprak, Danyal Nacarlı, Cemil Aksu, Hamza Celâleddin, Fatih Sınar, Tezcan Karakuş Candan, Mehmet Ali Çelik, Yalçın Ersözen, Güner Yanlıç, Ömer Aydeniz, Korhan Gümüş, Hatice Özhan, Ebru Yenidoğan Genç

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Günahlarımızı affedecek toprak kalmadı şehirlerde

Ağacın olduğu yerde kımıldar, yeşerir hayat. Hayatın olmadığı yerde başkalarının acılarıyla bağ kuramaz insan. Solucanın, kurdun, kuşun, yaprağın nefes aldığını duyamaz. Günahlarımızı affedecek toprak parçası kalmadı şehirlerde.

ABBAS KARAKAYA

//
Habitatına
düşman olan,
külliyen
düşmandır yaşama.
Düşmandır yaşama
//
içgüdüüne.

Parkta, tanıdık en az bir ağacınız var mı? Yok; muhtemelen yoktur. Oturduğunuz apartmanda, sitede, sokağınızdan birileriyle selamlaşıp acı tatlı iki laf etmişliğiniz? O da yoktur. Zaten parklarla, ağaçlarla anılarınız, bağınız yoksa insanlarla ne gelişebilir aranızda?

Park, otopark için yok edildiğinde sustunuz. Ormanlara el attılar. Durmadılar. Suskunluğumuz cesaretlendirdi onları. Zeytinliklere dadandılar. Kestiler, kökünden söktüler ağaçları. Beton döktüler nehirlerle, ovalara. Tüneller, anlamsız geçitler sıraladılar. Yol için. Siz o sıralar, kendinizden uzun, kendinizden ağır cipinizin taksitlerini ödüyordunuz. 'Yol için yol' yapıyorlardı onlar, kurutarak sulak alanları, bağları, bahçeleri, doğurgan Anadolu topraklarına zulüm ederek.

Dağa sorulmadı, dağ kustu yolları. Denize danışılmadı, deniz küstü, dalgalar yuttu yolları... Çiğ düştü, kar yağdı, yollar yarıldı, parçalandı. Yağmur teslim aldı şehirleri.

Park yok edildi. Motorlu taşıtınıza yer açıldı. Cayır cayır yanıyor hava. Bu durumda siz nereye sığınacaksınız? Anneler küçük çocuklarını sıcaklarda evlerde nasıl zapt edecek? Yaşlınız, hastanız yok mu? Onlar nerede biraz nefes alacak bunaltıcı günlerde?

Okullarda, sokaklarda taciz, tecavüz, kadın cinayetleri, kışlalarda kuşkulu ölümler, açıkta işkence biraz da bu yüzden sürüp gitmiyor mu? Habitatına düşman olan, külliyen düşmandır yaşama. Düşmandır yaşama içgüdüüne.

Ağacın olduğu yerde kımıldar, yeşerir hayat. Hayatın olmadığı yerde başkalarının acılarıyla bağ kuramaz insan. Solucanın, kurdun, kuşun, yaprağın nefes aldığını duyamaz. Günahlarımızı affedecek toprak parçası kalmadı şehirlerde.

Mızraklar saplanmış bir boğa gibiyiz. Diz boyu beton, yoksulluk ve kan içinde ülke.

Bebel Meydanı'nda yanar bir ışık

10 Mayıs 1933'te, bundan tam seksen beş yıl önce, yüzlerce yazara ait binlerce kitap yakılmıştı. Nasyonal Sosyalist Öğrenci Birliği'nin yaktığı bu ateşi iktidara henüz birkaç ay önce gelmiş olan Führer'lerine bağlılıklarını kanıtlamak isteyen bazı profesörler, akademisyenler de desteklemiş, ateşi meslektaşlarının kitaplarıyla harlamışlardı. 30 ayrı şehirde, alkışlarla sakıncalı daha nice kitap yakılmıştı...

MENEKŞE TOPRAK

10 MAYIS 2018

// Gerçek bir kütüphanedir bu. 5 metre yerin derinliğine inen, 5 metrekare büyüklüğünde, raflarına 20 bin kitabın sığıdığı gerçek boyutlu bir kitaplık. Ama kitapsızdır. Boştur. Boşluğuyla da // ürkütücüdür.

Berlin Bebel Meydanı, etrafındaki hareketliliğe rağmen tuhaf bir boşluk hissi uyandırır insanda. Kıpır kıpır, capcanlı bir hayatın ortasındadır ama ıssızdır. Müzeler adasının ve tiyatroların yanı başında, kanal boyu metrelerce uzayan turistik bir ikinci el pazarının hemen karşısındadır ama yine de kasvetlidir. Ne kaldırım taşlarıyla döşeli zeminine, bir meydana yakışır şekilde, bir ağacın gölgesi düşer ne de insanların üzerine oturup soluklanabileceği bir bankı vardır. Ama yine de insanlar gezinir burada. Bazen rehberleri eşliğinde bir turist grubu, bazen öğretmenleriyle bir öğrenci kafilesi, bazen orta yaşlı bir çift, meraklı bir genç... Gözleri yerde ve kısıp, etrafa bakınırlarken taşların arasında yem arayan güvercinlere benzerler biraz da. Dikkatli ve meraklı. Ama gözleri heybetli tarihi binalara, geniş caddelere, birkaç metre ötedeki müzelerde sergilenen devasa heykellere alışmış olmalı ki aradıklarını hemen bulamazlar. Bulamazlar, çünkü yerin altına bakan küçücük cam bir penceredir aradıkları.

Ama güneş batıp da hava karardığında o pencere birden ışıklanır, ışığı yukarıya taşıyıp etrafına yayılır. Gündüzleri adeta saklı duran, görmek isteyenlerin adım adım aramak zorunda oldukları bu yer, meydanın en görünen noktasıdır artık.

Bu noktada eğilip de pencereden aşağıya baktığınızda, yerin dibine doğru uzaklaşarak küçülen ışıklı rafları görürsünüz. Bir maketin yahut bir ışık oyununun karşısındaymışsınız gibi bir duyguya kapılabilirsiniz. Ama değil. Gerçek bir kütüphanedir bu. 5 metre yerin derinliğine inen, 5 metrekare büyüklüğünde, raflarına 20 bin kitabın sığıdığı gerçek boyutlu bir kitaplık. Ama kitapsızdır. Boştur. Boşluğuyla da ürkütücüdür.

Yeraltındaki bu kitaplık yirmi beş yıldır geceleri böyle yanar, gündüzleri ise az çok görünmez olur. Onu kurgulayan ve kuran İsraili sanatçı Micha Ullmann'ın anlatmak istediği de apaçıktır aslında. Gece yanan bir kütüphanedir o, yakılan kitaplardır. Çünkü 10 Mayıs 1933'te, bundan tam seksen beş yıl önce, bu meydanda yüzlerce yazara ait binlerce kitap yakılmıştı. Nasyonal Sosyalist Öğrenci Birliği'nin yaktığı bu ateşi iktidara henüz birkaç ay önce gelmiş olan Führer'lerine bağlılıklarını kanıtlamak isteyen bazı profesörler, akademisyenler de desteklemiş, ateşi meslektaşlarının kitaplarıyla harlamışlardı. 30 ayrı şehirde, alkışlarla sakıncalı daha nice kitap yakılmıştı. Hedefleri, "Almanlık dışı olan bir ruhu yok etmeyi". Hedefleri sadece milli olmayan edebiyatı, şiiri, düşüncüyü yok etmek değil, sanatta ucube saydıkları ne varsa ortadan kaldırmaktı. Ama aslında pek çoğu kitaplarını yaktıkları

akademisyenlerin koltuklarına, evlerine, eserlerini yok saydıkları sanatçıların başarılarına göz dikmişti.

Çünkü sadece Heinrich Mann, Stefan Zweig, Kafka, Alfred Döblin gibi bugün hâlâ Almanca'nın en büyük edebiyatçılarından eserleri değil üniversitelerde kürsüleri olan, fikirleriyle insanları büyüleyen Sigmund Freud gibi, Albert Einstein gibi, Walter Benjamin gibi bilim adamlarının, düşünürlerin, akademisyenlerin kitapları da yakılmıştı o gece. Eserleri aynı ateşe atılan şair Heinrich Heine daha 1821 yılında "Bugün kitap yakanlar, yarın insanları da yakarlar!" demişti. Öyle de oldu. Çünkü 10 Mayıs 1933'teki o ateş planlı bir programın sadece ilk kıvılcımıydı. Yahudi Soykırımını henüz başlamamıştı. O kitapları yakan öğrenciler, profesörler komşularını, meslektaşlarını gammazlayacak, onları ya sürgüne ya da ölüme göndereceklerdi daha.

Berlin Bebel Meydanı, turistik Mitte ilçesinde, şehrin opera binası ile tarihi kütüphanesi arasında iddiasız, boş hatta kasvetli bir meydan gibidir aslında. Ama karanlık çöküp de yer altındaki kütüphane ışığını yukarıya saçtığına değişir bu havası. Merakla ışığa yönelip raflara doğru eğilen genç bir turiste "Bak, öğren ve unutma!" der gibidir. "Nereden gelersen gel, hangi dilden okursan oku, fark etmez. Tarihin tekerrür etmesine izin verme! Tekerrür edecekse bile sen onu taklit etme!"

//

O kitapları yakan öğrenciler, profesörler komşularını, meslektaşlarını gammazlayacak, onları ya sürgüne ya da ölüme göndereceklerdi // daha.

Hamburg'un en yaşlı ağaçları

Yaşadıkları, savunacakları semtler gökten yağan bombalarla yok ediliyordu. Yıllar sonra oralarda sigorta şirketleri ve bankalara yurt olacak yüksek binalar kurulacaktı. Gündüz para basılan geceleri tenhalaşan ruhsuz, sessiz yerler... Yine kapitalizm kazanacaktı. Zaten kapitalizm kazanır hep.

DANYAL NACARLI

Hamburg'un en yaşlı ağaçları hangi semtlerinde duruyor ve uzuyor, biliyor musunuz?

Örneğin, Blankenese'de, örneğin Rotherbaum'da. Neresi mi oralar? Oralar Hamburg'un en zengin muhitleri, en düşük kiralardan bile on binlerce Avro'yla başladığı o pahalı bölgeler, konsoloslukların, dünya çapında çok önemli temsilciliklerin olduğu cemekelemlerdir.

26 Şubat 2018

Peki, nasıl ve neden öyle olmuş?

1944 ve 1945 yılları kentimize o kadar bomba yağmış ki, çoğu semtte taş üstünde taş kalmamış... Birçok binayı bombalar ortadan ikiye bölmüş. Bir tarafta yatak, dolap, masa, tavan, sırtırcasına yarım ve çıplak; diğer tarafta da o yok olan, cesediyle bile, havada süzülen, tutulamaz o yokluk işte...

İnsanlar hissizleşmiş, üşüyerek, korkuları bile unutmuş hâlde mahallesine dönünce görmüşler ki asfalt ve beton yanıyor, kent alevler içinde.

Peki Blankenese'nin, Roherbaum'un ağaçları nasıl kurtulmuş?

Tesadüfle, hatta mucizeyle mi?

Hayır!

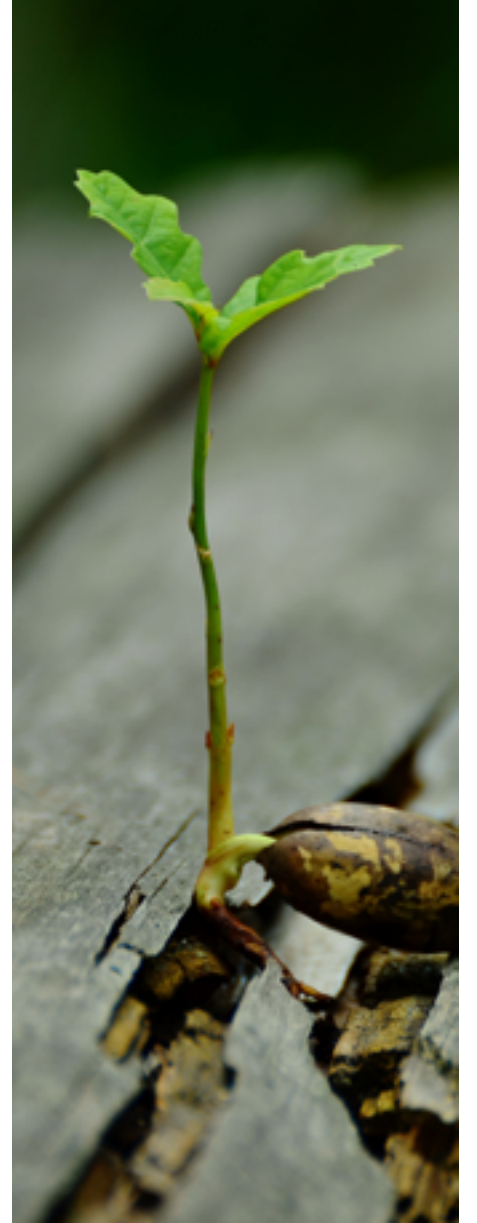
Bu kurtuluş ne tesadüf, ne de bir mucize eseri.

Savaş sadece! Yani karga karganın gözünü oymazmış işte...

Savaşta yoksullar cezalandırılır. Savaşta yoksullar ölür ve öldürür de tabii. Yoksullar yoksullaşır, zenginlerse zenginleşir.

Savaşı başlatan güruh ve yüksek kapitalizmin maşası olan Hitler rejimi çaldıklarını bir süre daha yutabilsin, tadını çıkarsın ve hak ettikleri cezayı bir müddet daha erteleyebilsin diye savaş günbegün uzatılıyordu. Hem de "Volkssturm" ile. Ordusu iyice erimiş olduğundan Almanya'yı artık altmışlılar, yetmişliler, ya da on üç, on dört yaştakilerle kötürümler savunacaktı. Hitler'in son fedaileri...

Oysa yaşadıkları, savunacakları semtler gökten yağın bombalarla yok ediliyordu. Yıllar sonra oralarda sigorta şirketleri ve bankalara yurt olacak yüksek binalar kurulacaktı. Gündüz para basılan geceleri tenhalaşan ruhsuz, sessiz yerler... Yine kapitalizm kazanacaktı. Zaten kapitalizm kazanır hep.

//

Bize mi?

Dünyadaki o her

“bize” şehitlik kaldı

sadece...

ağaçlarımız hep taze,

söküldüğü güne

//

kadar...

Volkssturm'tan önce savaşa katılanlar; milyonlarca genç, babalar, kocalar, kardeşler, evlatlar, yani onlar ki savaşa her türden öldürenler, kurşuna dizenler, yakanlar, yıkanlar – öldüler sonunda; öldüler kurşunla, mermiyle, süngüyle; ille de açıktan, soğuktan, binbir illetten...

Ölmeyenler, esir düşenlerse döneceklerdi birkaç yıl sonra ülkelerine. Üniformaları paçavra, çiş ve kan lekeleriyle, ayakları çariksız, ama nasırlı, kan ve kir bağlamış kabukları..

Çadırda, barakada kalacaklardı senelerce...“Dünyayı fethetmek” için yola çıkan Almanya küçülmüştü iyice. Yeri kalmamıştı “gazilere”, topraklarına şehitler sığıyordu ancak. Gazilerse çadırlara, kamplara sadece.

Ama yıllar sonra onlara toplu konutlar yapılacaktı lütuf diye.

Savaşı başlatanlarsa, savaşın bittiği gün doldular villalarına, birer, ikişer...

Holding binalarına, makam odalarına yazıldı altın harflerle uğursuz ve âsil adları, meclis ve mebusan listelerine de elbet...

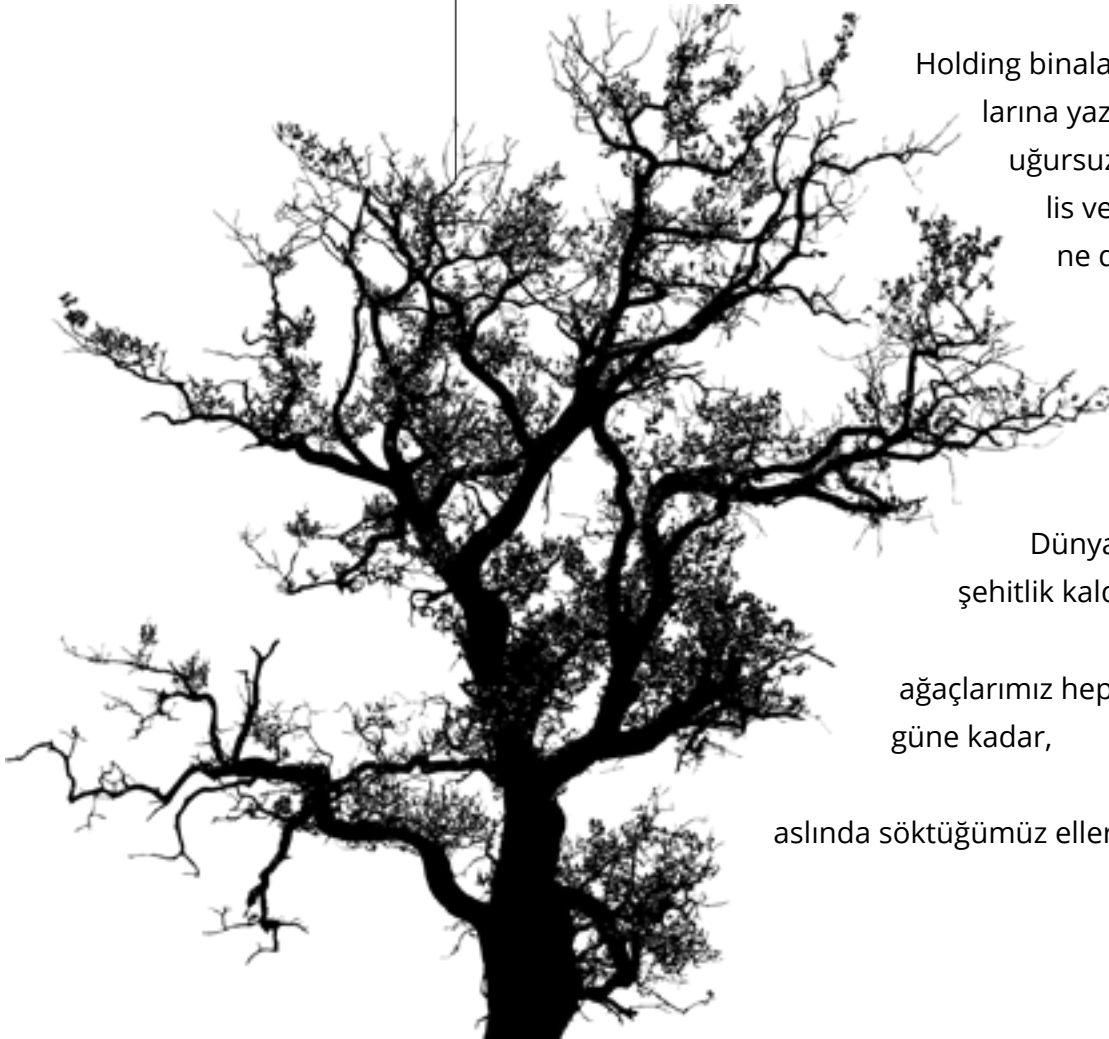
Biz mi?

Bize mi?

Dünyadaki o her “bize” şehitlik kaldı sadece...

ağaçlarımız hep taze, söküldüğü güne kadar,

aslında söktüğümüz ellerimize kadar...

'Vampir' kelebek değil girişimciler!

Doğu Karadeniz'de 'vampir kelebek' söylentisi sürerken "alternatif ürün" olarak teşvik edilen ürünlerin başında kivi, pepino, yaban mersini, pavlonya ağacı geliyor. Kalkınma Ajansları, KOSGEB kredileri bu ürünleri teşvik ederken elbette sadece 'piyasa değeri'ni hesaba katıyor, ekolojik kriterler hiç akıllarına gelmiyor.

Doğu Karadeniz'de bir 'vampir' dolaşiyor; 'vampir kelebek'. Hatta son haberlere göre, İstanbul'a kadar yayıldığı görülmüş. Bu küçük kelebeğin bitkilerin suyunu emerek kuruttuğu, sebzelere ve çaya hatta insanlara bile büyük zarar verdiğine kuvvetle inanılıyor. Hatta vampir kelebeğin İsraililerin bir komplosu olduğunu savunanlar bile var! CHP İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroęlu da Karadeniz'de yayılan vampir kelebeği meclis gündemine taşıyarak yazılı soru önergesi verdi. Vampir kelebek, Hollywood yapımı birçok filmde buna benzer örneklerini hatırlatır durumda. Bizim vampir kelebeğin insanlara saldırdığı henüz görülmedi.

CEMİL AKSU

06 Ağustos 2018

Ama Karadeniz'deki sebzelerin kurumması, çürümesinin sebebinin popülasyonu birkaç senedir hızla artan *Ricania Simulans* adlı böcek olduğu söyleniyor.

Halkın vampir kelebek adını verdiği aslında ziraatta *Ricania Simulans* adıyla bilinen bir böcek. Anavatanının Çin olduğu bilinen *Ricania Simulans*, Doğu Karadeniz'de son 6-7 yıldır görülmeye başlandı. Bitkilerin sap kısmından özsuyu emerek beslenen vampir kelebeğe ilgili yapılan bilimsel çalışmalar, *Ricania Simulans*'ın 1956'da Abhazya'da (Rusya) tespit edildiğini, Karadeniz'in subtropik sahilleri boyunca yayılarak Kafkasya'ya ulaştığını; böğürtlen, çay, asma, turunçgiller, şeftali ve soya fasulyesi gibi bitkilerde beslendiğini, Gürcistan'ın güneyinde, kışı yumurta döneminde geçirerek yılda bir döl verdiğini bildiriyor. Bunların dışında kelebeğin ekonomik zararı ile ilgili kayda rastlanılmamasına karşın, Avustralya ve Yeni Zelanda'da, aynı familyaya ait ve biyolojileri *R. Simulans* ile benzer olan *Scolypopa Australis*'in (Walker) önemli bir zararlı olduğunu, kivi ve diğer bazı kültür bitkileri ile birçok yabancı ot türünde yaygın olarak bulunduğu, kivinin tehlikeli bir zararlısı olduğu ve kivi bahçelerinde bu zararıya karşı geniş spektrumlu ilaçların kullanıldığı belirtiliyor.(1)

Bilindiği gibi Doğu Karadeniz Bölgesi çay, fındık ve kivi üretimi bakımından Türkiye'nin en önemli bölgesi. Çayda Trabzon, Rize ve Artvin illerinde 74 bin 396 hektar alanda Türkiye'nin toplam üretiminin yüzde 97'si yapılıyor. Türkiye'deki fındık üretiminin sadece yüzde 10'u, 64 bin hektar üretim alanı bulunan Trabzon bölgesinde (Trabzon, Artvin) gerçekleştiriliyor. Kivi ise Karadeniz'de yeni bir ürün. Çay ve fındığın tek başlarına geçime yetmemesi üzerine "alternatif ürün" olarak 2000'li yıllarda bölgede üretilmesi için özel teşviklerle yaygınlaştırıldı. FAO'nun 2014 yılı verilerine göre dünyada kivi üretimi 219 bin 134 hektar alanda 3 milyon 447 bin 604 ton olarak gerçekleşti; Türkiye, 2 bin 219 hektarda 31 bin 795 ton üretim miktarı ile dünya üretiminden de yaklaşık yüzde 1 oranında pay alarak sekizinci sırada yer alıyor. Türkiye'de üretilen kivinin yüzde 61'i Doğu Karadeniz'de üretiliyor.

Vampir kelebeğin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Sarp sınırından (Hopa) başlayarak Trabzon'un Araklı ilçesine kadar olan sahil kesiminde yayılış gösterdiği belirlenmiş. Vampir kelebek en çok mürver, fasulye, kivi, yabani böğürtlen, ortanca, incir, kızılgağaç, karayemiş, çay ve asmayı seviyor. Kültür bitkilerinden fasulyede özellikle çiçeklenme döneminde yoğun olarak zarar yaptığı, ay-

// Doğadaki bütün canlılar belli bir besin zincirinin parçasıdır. Besin zinciri, doğadaki yaşamın belli bir denge/uyum oluşturmadaki en önemli etkidir. Besin zincirinin herhangi bir 'dışsal etki' ile bozulması durumunda farklı popülasyonların diğerleri aleyhine artışına/azalışına neden olduğu bilinmektedir. //

rica hıyar ve patlıcan gibi sebzelerde de beslendiği tespit edilmiş. (2)

Bölgedeki "vampir kelebek" söylentisine rağmen, konu ile ilgili ilk araştırmayı yapan ekipten Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürü Dr. Kibar Ak, insanlarda ve çayda olumsuz bir etkisinin olmadığı fikrinde. Ak, 'Ricania Simulans'ın kelebek veya vampir kelebeği olmadığını söylüyor. Ak, "çayda büyük tehlike" "Karadeniz'de 'vampir kelebek' tehdidi büyüyor" gibi başlıklarla medyada olayın sansasyonelleştirilerek verilmesinin bilgi kirliliği olduğunu savunuyor. Böceğin çaya zararı olmadığını ifade eden Ak, sadece geçtiğimiz dönemlerde çay ile iç içe olan bahçelerdeki sebzelerde bazı zararları olduğunu ama şu anda genel denge durumuna geldiğine dikkat çekiyor. (3)

'VAMPİR', KELEBEK Mİ, DENGİYİ BOZANLAR MI?

Ricania Simulans'ın popülasyonunun kısa zamanda hızlıca artması elbette "normal" değil. Yapılan haberler ve araştırmalar ise bir canlı türünün birden bire 'vampir' haline gelmesinin nedenleri hakkında pek bilgi vermiyor.

Oysa 'doğal denge' herkesin bildiği en basit bilgidir. Eskilerden birçoğumuz dinlemişizdir: "Tavuk olmazsa yılan, yılan olmazsa fare, fare olmazsa ..." Bir başka canlı türünde olağan dışı artış yaşanır. Doğadaki bütün canlılar belli bir besin zincirinin parçasıdır. Besin zinciri, doğadaki yaşamın belli bir denge/uyum oluşturmadaki en önemli etkidir. Besin zincirinin herhangi bir 'dışsal etki' ile bozulması durumunda farklı popülasyonların diğerleri aleyhine artışına/azalışına neden olduğu bilinmektedir. Goerge Monbiot, belli bir yerdeki bir canlı türünün popülasyonunun artması/azalmasının yani dengenin bozulmasının sadece ekosistemi değil, aynı zamanda toprağın doğasını, nehirlerin davranışını, okyanusların kimyasını, hatta atmosferin bileşimini bile değiştirebileceğine dikkat çekiyor. "Avrupa'daki bildiğimiz ağaçların ve çalılıkların fillerin saldırılarına karşı koyarak evrimleştiğine dair sağlam ve ayrıntılı kanıtlar var" diye özetliyor Monbiot. "Günümüzde Asya'da hâlâ yaşayan türlerin akrabası olan düz dişli fil, yaklaşık 40 bin yıl -evrim saatine göre sadece bir saniye- öncesine kadar Avrupa'da yaşıyordu." (4)

Besin zincirinin ve doğal dengenin bozulmasında doğal nedenler de (örneğin dinazorların yok oluşu ile kuramlarda yer verilen gök taşı düşmesi gibi) etkili olmakla birlikte artık esas olarak insan faktöründen bahsediliyor. Dünyadaki canlı türlerinin yok oluşun-

da en büyük etkenin insan türünün dünya üzerindeki yayılışı olduğu artık daha net olarak biliniyor. Biyolojik çeşitliliğin bozulmasındaki başlıca faktörler ise sanayileşme, endüstriyel tarım, fosil yakıt kullanımı. Bu makro sebepler dışında ilkin basit gibi gelecek başka faktörler de var. Örneğin, sırf merak ya da güzel görünüyor diye “egzotik” bir bitkinin yerel ekosisteme ait olmayan hayvan ve bitki türlerinin insan eliyle çoğaltılması, kendi florasından alınarak başka bir diyara taşınması, bitki ve hayvan türlerinin yasal ve yasa dışı ticareti.

Hükümetlerin yanlış tarım politikaları, sadece bazı şirketlere ekstra para kazandıran sübvansiyonlar ormanların, yerel biyoçeşitliliğin ve canlı türlerinin yok olmasına nasıl neden olur? Karadeniz’de özellikle son 15 yıllık dilimde birçok çevre düşmanı politikanın uygulama alanı geldiği biliniyor. 2005’ten sonra neredeyse bütün derelerin üzerinde bazı yerlerde tek derenin üzerinde 15-20’yi bulan “nehir tipi hidroelektrik santal” (HES) projeleri, “Yeşil Yol Projesi”, turizm faaliyetleri bunların başında geliyor. Ayrıca 2000’li yıllardan itibaren, çayın ve fındığın geçim olarak yeterli kaynak olmaktan çıkması, çay ve fındık tarımında yapılmak istenen bazı dönüşüm politikaları çerçevesinde “alternatif ürün” pazarlaması ve teşvikleri yapılıyor. Hükümet, çayda ve fındıkta belli sınırlamalara gitmek istiyor. Çay ve fındık fidanlarının yaklaşık ömrünü tamamlamak üzere olması, belli rakımların dışındaki alandaki tarımın verimli olmaması gibi gerekçelerle çay ve fındık üretimi sınırlandırılmak istenirken, oluşacak gelir kaybı ‘alternatif ürün’lerle telafi etmek isteniyor.

Doğu Karadeniz’de “alternatif ürün” olarak teşvik edilen ürünlerin başında kivi, pepino, yaban mersini, pavlonya ağacı geliyor. Kalkınma Ajansları, KOSGEB kredileri bu ürünleri teşvik ederken elbette sadece ‘piyasa değeri’ni hesaba katıyor, ekolojik kriterler hiç akıllarına gelmiyor. Girişimciliği teşvik ederken, bu ürünlerin ekiminden bakımına, hasadına kadar hiçbir sürecine karışmamayı tercih ediyor. Üreticinin kendi el yordamıyla yani aslında piyasa güçlerince dengeyi bulmasını bekliyor.

BÖCEKTEN RAHATSIZ OLANLAR İLAÇLAR DENİYOR!

Doğu Karadeniz’in tarımsal yönden en önemli özelliği de yetiştirilen ürünlerde kimyasal ilaç kullanılmamasıdır. Çay-

“**Girişimciliği teşvik ederken, bu ürünlerin ekiminden bakımına, hasadına kadar hiçbir sürecine karışmamayı tercih ediyor. Üreticinin kendi el yordamıyla yani aslında piyasa güçlerince dengeyi bulmasını bekliyor.**”

“
**Ekonomideki
 'denge'yi sağlamak
 için her türlü
 girişimciliği teşvik
 eden hükümet
 'ekolojik denge'yi
 hiç umursamıyor.**”

da kullanılan yapay gübre dışında. Bu bağlamda özellikle çay plantasyonlarında zararlılar yönünden doğal denge oluşmuştur ve herhangi bir kimyasal mücadele yapılmaz. Fındık alanlarında bazı yerlerde ilaçlama yapılır bazı bahçelerde ilaçlama yapılmaz. Kivi bahçelerinde herhangi bir kimyasal mücadele yapılmazken bunların dışında geleneksel olarak aile ihtiyaçlarına yönelik yetiştirilen diğer sebze, meyve ve tarla ürünlerinde de herhangi bir kimyasal uygulama yapılmaz.

'Vampir kelebek'le (yakın zamanda yine sansasyonel başlıklarla adını duyacağımız turunçgil teke böceği) ile ilgili araştırmalarda da uzmanlar herhangi bir kimyasal ilaç önermiyorlar. Çünkü bu böceğe karşı kullanılacak kimyasal ilaç başka canlılara etki edecek ve genel denge daha da bozulacak. Dolayısıyla yeni 'zararlıların' türemesine neden olacak. Fakat böcekten rahatsız olan köylüler piyasadan edindikleri bazı ilaçları denemeye başlamış durumda. Ve asıl tehlike de bu.

Karadeniz'de çay, fındık ve bahçe tarımı zaten bitmek üzere. Buna ilaveten tarımla ilgili kamu kurumları ekonomik sıkıntıları alternatif ürünlerle, turizm teşvikleri ve hizmet sektörünü büyüterek çözmek istiyorlar. Ekonomideki 'denge'yi sağlamak için her türlü girişimciliği teşvik eden hükümet 'ekolojik denge'yi hiç umursamıyor.

[1] Kibar AK, Şaban GÜÇLÜ, Cafer EKEN, Reyhan SEKBAN, Türkiye için yeni bir zararlı Riciania simulans (Walker, 1851) (Hemiptera: Ricaniidae), Türkiye Entomoloji Dergisi, 2015, 39 (2): 179-186 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/65282>

[2] Age.

[3] <http://www.milliyet.com.tr/karadeniz-de-yasanan-vampir-kelebek-samsun-yerelhaber-952646/>

[4] Goerge Monbiot, Yaban Yaşam: Karayı, Denizi ve İnsan Yaşamını Yeniden-Yabanlaştırmak, Everest Yayınları. Monbiot'un kitabı hakkında bkz. Cem Alpan, Yabancı mizacımızdan silinebilir mi? <http://t24.com.tr/k24/yazi/yaban-yasam>, 1535; Cemil Aksu, Yeniden Yabanlaştırma, <http://www.abstraktdergi.net/yeniden-yabanlastirma/>

Filozofun Hânesi I: Evin politik mevcudiyeti ya da yersiz yurtsuzluk

“Ev” ya da “yurt” olarak bahsettiğimiz şey, politik olarak bir yersiz-yurtsuzluğun; diyelim ki, Benjamin’ın otoriteden, Rousseau’nun sorumluluklarından, Rimbaud’nun aile evinden, Nietzsche’nin yazgısından ya da Weininger’in kendisinden kaçışı olarak bir yersiz-yurtsuzluğun ifadesi olabilir.

Felix qui potuit rerum cognoscere causas!

Felsefe, –ehvenişer tanımla– “metin-egemen bir disiplin” olmakla birlikte, filozofun “orada-olmak”lığının da (zihnimize çınlasın diye; “mükemmel hıza ulaşmak, orada olmak demektir”*); eşşöyleyişle, Kafka’nın Prag, Altın Yol-Numara 22 ve “mavi boyalı” evdeki, Dostoyevsky’nin St. Petersburg, Kuznechny-5/2 ve “köşebaşı” evdeki, Schopenhauer’un Frankfurt, Schöne

HAMZA CELÂLEDDİN

08 ŞUBAT 2017

“ Tarih, bu mevcudiyetleri, politik olarak bir “nâmevcudiyet”e (yersiz-yurtsuzluğa), estetik olarak bir “mestmevcudiyet”e (sarhoş-oradalığa) ya da etik olarak bir “tammevcudiyet”e (adanmış-oradalığa) dönüştürmekte de mâhirdir. ”

Aussicht-Numara 16 ve “nehre bakan” evdeki, Herakleitos’un Efes, Platon’un Atina, Kierkegaard’nun Kopenhag, Weininger’in Viyana, Sartre’in Paris, Kant’in (hayatı boyunca hiç ayrılmadığı) Königsberg’deki ve de –birer gezgin ve “başıboş” olarak– Nietzsche’nin St. Moritz, Basel, Cenova, Rapallo, Torino, Thuringia ya da Nice’deki, Rousseau’nun Cenevre, Chambéry, Torino, Neuchâtel, Paris ya da İngiltere’deki, Benjamin’in Frankfurt, Moskova, Paris, Berlin, Freiburg ya da Portbou’daki mevcudiyetlerinin de ifadesidir. Lâkin denilebilir ki; tarih, bu mevcudiyetleri, politik olarak bir “nâmevcudiyet”e (yersiz-yurtsuzluğa), estetik olarak bir “mestmevcudiyet”e (sarhoş-oradalığa) ya da etik olarak bir “tammevcudiyet”e (adanmış-oradalığa) dönüştürmekte de mâhirdir. O hâlde Filozofun Hânesi yazı serisiyle; “ev”in ya da “yurt”un, politik, estetik ya da etik içeriklerini dert edinmek amacıyla olduğum şimdi kendinden-açık hâle gelmiştir. (Hâfızamız, bugün söylediğini yarın tekzip eden politikacılardan biraz daha iyiyse; anımsanacağı üzere) evvelki yazı serisinde –Filozofun Cephesi’nde–, filozofu cephede görmüş ve onun dövüşünden, nefretinden, endişesinden, tutkusundan yâhût coşkusundan kendi payımıza düşeni almıştık; pekâlâ şimdi filozof, cephesinden sıyrılmış, kendi hânesinde, kendi yerinde-yurdunda (politik ifadeyle yersiz-yurtsuzluğunda da aynı kezâ) bizi konuk etmektedir. Öyleyse daha sabırsız davranarak, öncelikle “politik olan”ın peşinde, Walter Benjamin’den, Jean-Jacques Rousseau’dan –ve belki biraz Nietzsche’den– bahse başlayalım...

Rousseau ve Nietzsche Avrupa’da başıboş biraz daha gezine dursunlar, biz öncelikle, –gözlükleriyle zarif– Walter Benjamin’in izini sürelim. Sene 1892: Rimbaud öleli bir, Nietzsche çıldıralı ve Nietzsche’nin çılgınlığının meyveleri olarak Wittgenstein ve Heidegger doğalı üç, “sessiz bir çıniltı”** yeryüzünü saralı beş, “deliliğin şiiiri”*** müjdeleneli yedi ve Wagner sahneden çekilip Kafka sahnede belireli dokuz (...) sene olmuş. On dokuzuncu asrın zarâfeti ve yürekliliği yerini yavaşça yirminci asrın kaba korkaklığına bırakmakta, sıradaki mevsim kendisinden önceki mevsimin “yüce boşluğunu” doldurmak üzere pusuda beklemektedir. Walter Benjamin işte tüm bu kargaşada, tamamı tamamına kırk sekiz yıl sürecek olan “kaçış”ına, Berlin’de başlamıştır. Benjamin’in kırk sekiz yıllık –görece– uzun yaşamı (görece diyorum zirâ bizim neslimiz için bu süre oldukça kısadır; geçen sene aldığımız televizyonun taksitleri henüz bitmemiştir ve daha da mühimi, ne için

olduğunu bilmediğimiz bir savaşın “kazanan”ını henüz “dünya gözü”yle görmemiştir, Zweigvâri endişenin, Nietzschevâri inatlaşmanın, Baudelairevâri estetik-duyumun ve –bütün bunların bir neticesi olarak da– “biteviye kaçış”ın sahnesidir. Ölmezden hemen evvel “süpürün beni” diyen Kierkegaard’dan bahisle de diyebiliriz ki Benjamin’in bedeni, oradan oraya savrulmakta olan bir yaprak misalidir. Sürgünde-yaşam (burada Nâzım’a da selam edilmelidir), Benjamin’in yersiz-yurtsuzluğunun tek ve asıl gerekçesi değildir; asıl gerekçe, Benjamin’in (diğer birçok çağdaşı gibi) kendisini bir yere ait hissetmemesidir. Gel gelelim Benjamin, Berlin’den Frankfurt’a, Freiburg’dan Moskova’ya, Paris’ten –son durağı– Portbou’ya (burada Gestapo’ya teslim edileceğini anladığında aşırı doz morfinle yaşama istemli olarak veda edecektir) süregelen yaşamını bir yersiz-yurtsuza yakışır şekilde nihayetlendirmiş görünür: Bir hiç kimse olarak ve hiçbir yerde! Sene 1940: Virginia Woolf ceplerine taşlar doldurarak kendisini Ouse Nehri’ne bırakmazdan bir, Zweig ve dünya eşi Lotte endişelerine mağlup düşmezden iki sene öncesi; Walter Benjamin, Schopenhauer’dan bahisle “kaybedilmemiş bir onur” ile yeryüzü konukluğuna veda etmiştir. Not: Walter Benjamin “o gün”ün “vatan haini”dir! (Tarih yersiz-yurtsuzu gözetir...)

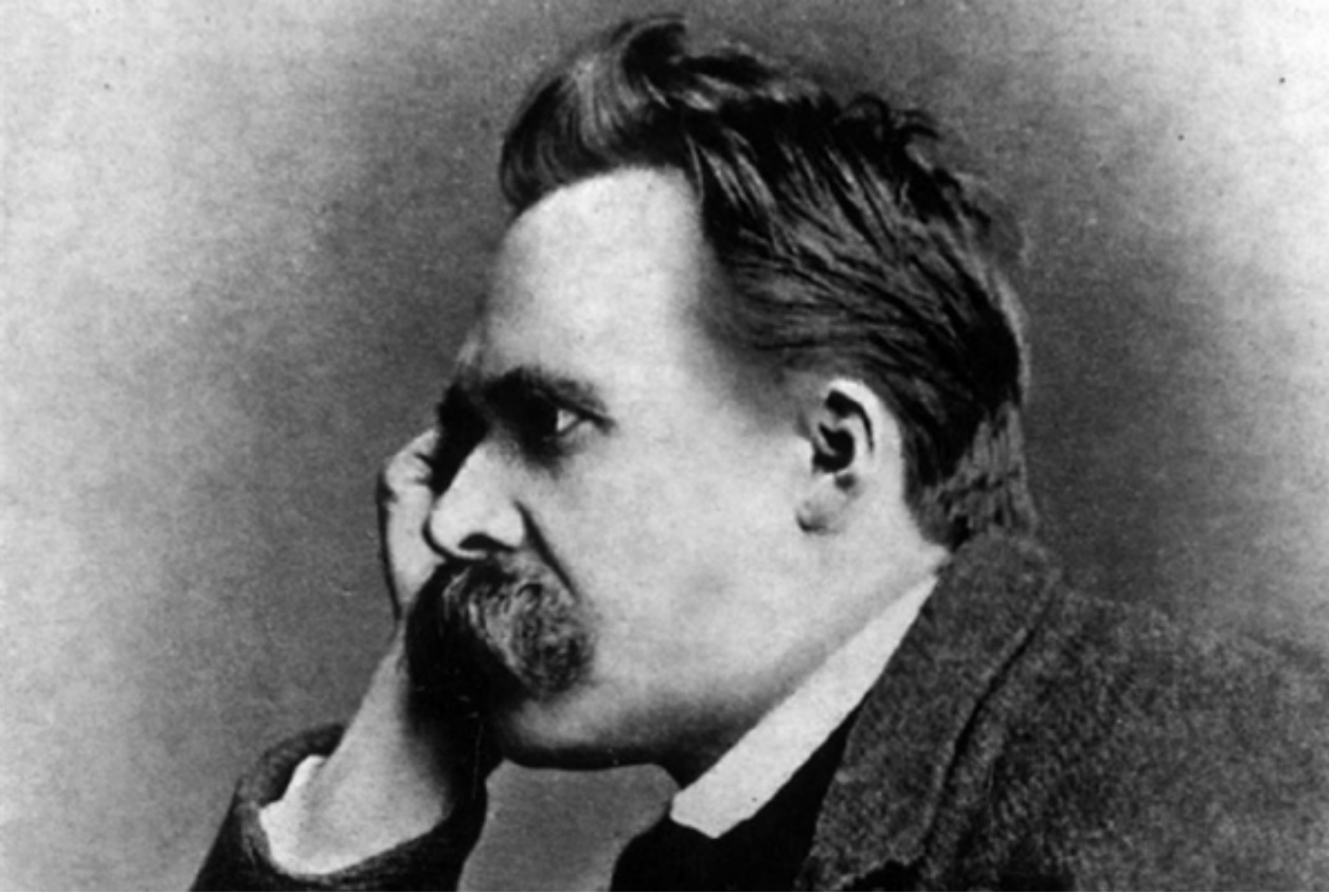
Condemnant quod non intellegunt...

Ve biraz daha geriye, derine, daha derine: 2 Temmuz 1788’de, Jean-Jacques Rousseau sabah yürüyüşü yaptığı sırada “düşerek” yaşama veda etti. Hikâyeye nihayetten başlamamı bağışlayınız lâkin aslında bütün hikâye bu tümceden tevellüt etmektedir: “Jean-Jacques Rousseau sabah yürüyüşü yaptığı sırada ‘düşerek’ yaşama veda etti.” Hem etik bir içeriğe sahiptir bu tümce, hem erotik, hem estetik, hem de etik mânâlara hâizdir. Örneğin “düşmek” (bir “Devlet” büyüğümüzün yaptığı üzere “yere kapaklanmak” değil fakat “düşmek”) estetik bir içeriğe sahiptir. Tıpkı Benjamin, Zweig, Dostoyevski, Soljenitsin, Cervantes, Aristophanes, Huxley (ve dahası) gibi yasaklı bir yazar olan Rousseau’nun düşüşü, –tıpkı Antik Grek’te kuyuya düşerek alay malzemesi olan Thales’in acıklı hikâyesinde olduğu üzere– etik bir ileti olarak algılanmalıdır. Sabah yürüyüşü ise –Nerval’dan, Kierkegaard’dan, Rimbaud’dan ya da elbette Nietzsche’den hâllice– bir estetik iletidir. Geri kalan her şey ise zaten “politik olan” a dâhildir. Rousseau’nun altmış altı senelik yeryüzü ko-

//

Walter Benjamin, Schopenhauer’dan bahisle “kaybedilmemiş bir onur” ile yeryüzü konukluğuna veda etmiştir. Not: Walter Benjamin “o gün”ün “vatan haini”dir! (Tarih yersiz-yurtsuzu gözetir...)

//

nukluğu elbette tek tümceye indirgenemez (hoş, Rousseau'dan bahsi açıp, ondan "çocuklarını terk eden kötü baba" olarak bahsetmemek de entelektüel bir budalalık sayılabilir), lâkin bir yersiz-yurtsuz olarak Rousseau'nun hikâyesi, "yalnız gezerin düşü" ile anlatıya bürünmektedir. Öyleyse, herkesi yalnız gezerin düşüne davet ediyorum: Ben önden gidip sizin için toprak eşelemeye başladım bile...

Ille sinistrorsum, hie dextrorsum abit: unus utrique
Error, sed variis illudit partibus.

Gel gelelim "Gezgin ve Gölgesi"ne, "nefretinin hâkimi"ne, "çıldırmanın eşiği"ne, güzelimiz Nietzsche'ye... Rainer Maria Rilke –ki Nietzsche ile yazgı birliğı olarak Salomé'u anımsayalım– şöyle diyor Duino Ağıtları'nda: "Neden öyleyse insan olmalı ve yazgıdan kaçınarak özlemeli yazgıyı?" 1880 senesi sonrası Nietzsche, bir "bağımsız filozof" olarak, bir "gezgin" olarak yeryüzü sahnesinde belirmiştir. Bu senelerde Nietzsche, Avrupa'nın birçok kentinin sokaklarını adımlamış, Benjamin'in otoriteden ve Rousseau'nun sorumluluklarından kaçışı gibi, bir otorite ve

yükümlülük olarak kendisinden yâhût yazgısından kaçmıştır. Elbette Nietzscheci hakikat “yazgını sev!” buyurur lâkin insan sevdiği şeyin de “kaçkın”ı olabilmesiyle “ironiğin mâhiri”dir. Bu Nietzscheyen kaçış –ki Nietzsche’nin Nietzscheyen davrandığı enderdir–, 1889 3 Ocak’ında, Torino’da bir atın boynunda son bulmuştur. Yersiz-yurtsuz Nietzsche, artık bir yere bağlı değil ama artık bir yere bağımlıdır. Hölderlin’in kırk sene dayandığı bu zûle, Nietzsche ancak 11 sene dayanmış, sene 1900’de, sahneyi Benjamin’e, Wittgenstein’a, Heidegger’e, Kafka’ya ve birazdan yeryüzüne teşrif edecek olan Sartre’a, Camus’ye, çok daha sonra Derrida’ya, Foucault’ya, Deleuze’e (...) bırakmıştır.

Nihayet niyetle; “ev” ya da “yurt” olarak bahsettiğimiz şey, politik olarak bir yersiz-yurtsuzluğun; diyelim ki, Benjamin’in otoriteden, Rousseau’nun sorumluluklarından, Rimbaud’nun aile evinden, Nietzsche’nin yazgısından ya da Weininger’in kendisinden kaçışı olarak bir yersiz-yurtsuzluğun ifadesi olabilir. Ama aynı zamanda ev ya da yurt, estetik ya da etik içerikler de taşır; lâkin bunun için biraz daha Trakl şiiiri?

Salkımlarla, dikenli çelenkler de solmakta,

Gel, ey en yüce zaman!

Yine görüşünceye değin...

Nietzsche yâr, Camus yardımcınız olsun...

*Alıntı yapılan eser: Richard Bach, Martı Jonathan Livingston.

**Bahsi geçen şair: Georg Trakl

***Bahsi geçen şair: Dino Campana.

Dağların ardında muhabbet bağı: Dersim

Dersim, yaşadıklarıyla politik düşünmeyi hayatının parçası haline getirmiş bir şehir gibi. Bu kimlik edebiyata, müziğe ilgiyi de beraberinde getirmiş olmalı. Şehir bu fikri hareketliliğini gösteriyor ilk izlenim olarak gezgine. Puslu dağların ardında bir muhabbet bağına düşmüş meğer yolumuz.

FATİH SINAR

“Neden, neden bunca yol, bunca düşman hisar?” der Pablo Neruda, Yol Rehberi şiirinde. Neruda'nın metaforlaştırdığı bu yolculuk ıstırabı Albert Camus tarafından ise açıkça dökülür kelimelere: İnsan kendi kendisiyle karşı karşıyadır artık. Hadi mutlu olsun da görelim! Yolculuk zor ve meşakkatlidir çoğu zaman. Sorular yüklenir çok defa, yükü artırılır yolun. Cevaplar bulunmasa da bir kaçış olur nihayetinde, bir nefes olur hayata. Yeni şehirler, mabetler, yeni dağlar, dereler, yeni yüzler iyi gelir insana.

Doğu seyahatimin bir başka durağına varıyorum bu kez; Dersim'e. Arkadaşımla birlikte Aşkale'de aracına bindiğimiz kişiyle yolumuzu ayırıp veda ediyoruz ona Pülümür kavşağında. Mutu Deresi'nin kenarında, Tunceli il sınırı tabelasının tam önünde durup karşıya bakıyorum. Sırlı, başka bir coğrafya beliriyor gözümde. Dik tepeler vadilerini gölgelemiş, sık ağaçlarla yer yer ormana dönüşmüş sert ve sakin bir doğa. Derenin diğer yakasında birkaç evden oluşan bir yerleşim var, köprüyü geçip orada kısa bir mola veriyorum. Sonrasındaysa bizi Dersim'e götürecek aracı beklemeye koyuluyoruz. Yeri gelmişken not etmeli, burada otostopa pek imkan olmuyor. Pülümür üzerinden Dersim'e gitmek için belli saatlerde geçen otobüs/dolmuş makul bir seçenek halini alıyor. Hava kararmadan bir otobüse denk geliyoruz ve Mutu'dan ayrılıp, virajlı yolda zirvelere doğru yükselmeye başlıyoruz usul usul. Pülümür'den sonraysa dar vadi boyunca ilerleyen sakin yoldan devam ediyoruz. İki yanımız yüksek, sivri tepelerle sarılı, dik surlar gibi. Akşam vakti şehir merkezine varıyoruz nihayetinde. Issız yolların ardından, küçük ama küçüklüğüne kıyasla hayli hareketli bir şehirle karşılaşıyoruz.

MUNZUR'UN SESİ DERSİM'İN ŞARKISI

Dersim, 30 bin nüfusuyla Anadolu'nun küçük il merkezlerinden biri. Cumhuriyet öncesi bölgenin önemli kentleri Hozat, Pertek gibi kasabalar iken cumhuriyetle birlikte ilin merkezi bugünkü yerde olan Kalan köyü yapılmış ve burası zamanla ilin en hareketli noktasına dönüşmüş. Munzur ve Pülümür çaylarının birleştiği yerde kurulu şehir, Doğu Anadolu'nun yüksek dağlarının arasında sıkışmış kasvetli bir şehir gibi durmuyor bu konumundan dolayı. Samimi bir yer. Böyle kasabaların insanları da samimi ve net olur malum. Kahvede kamp yapabileceğimiz yer konusunda konuşurken, dükkanını bize gecelik emanet edebileceğini söyleyen kahvenin sahibi güzel ve samimi bir karşılama yapmış oluyor daha ilk dakikalarda...

//
Pülümür'den
sonraysa dar vadi
boyunca ilerleyen
sakin yoldan devam
ediyoruz. İki yanımız
yüksek, sivri tepelerle
sarılı, dik surlar
gibi. Akşam vakti
şehir merkezine
varıyoruz nihayetinde.
Issız yolların
ardından, küçük
ama küçüklüğüne
kıyasla hayli
hareketli bir şehirle
//
karşılaşıyoruz.

//
 Şah İsmail'in
 Hatayi mahlasıyla
 şairliği vardır malum.
 Muhabbet Bağında
 şiiri ise belki de
 Anadolu'da en bilinen
 şiirlerindedir. Dersim
 vücut bulmuş da sanki
 onun kaleminden
 çıkmış gibidir sözleri:
 Benim yaralarım
 tuzum tuzum der,
 bir derdim var bin //
 dermana değişmem.

Gece yarısına doğru, Munzur'u gören, sesini duyan küçük bir çay bahçesine geçip, birkaç bardak çayla günü bitiriyoruz. Munzur'un şırl şırl akışı şehrin tüm sesinin önüne geçiyor. Gecenin karanlığında şarkı söylüyor gibi. Politikadan sanata, kitaptan, seyahate kadar çeşitli mevzular hakim etraftaki masalara, sesler birbirine karışıyor. Dersim, yaşadıklarıyla politik düşünmeyi hayatının parçası haline getirmiş bir şehir gibi. Bu kimlik edebiyata, müziğe ilgiyi de beraberinde getirmiş olmalı. Şehir bu fikri hareketliliğini gösteriyor ilk izlenim olarak gezgine. Puslu dağların ardında bir muhabbet bağına düşmüş meğer yolumuz.

YAŞAMIN KIYMETİNİ BİLEN ŞEHİR

Keban Barajı'nın ortasında kalmış kale, Neruda'nın bahsettiği hisarlardan biriymişçesine yer ediniyor zihnimde. İnsanoğlu hiziplere ayrılmayı sever ve hızla başarır. Tarih bunu farklı coğrafyalarda farklı şekillerde defalarca göstermiştir. Ama her defasında yeni isimlerle yeni ayrımların önü de alınamaz. Ve kendisi gibi olana, benzer düşünene güven bazen hayli abartılır, iyi olan herkesin sadece kendisi gibi düşünenlerden olduğuna inanır insan. Buna bir örnek sohbet sırasında Dersimli bir esnaf-tan geldi. Şehre gelen Ermeni gençlerle sohbeti sırasında benzer düşüncelerden dolayı gençlerin onu da kendi tabirleriyle 'bizden' görmesine biraz üzüldüğünden bahsetti ve anlatmaya koyuldu: "Size hak vermek için sizden olmam gerekmiyor. Başka milletlerden, dinlerden yahut görüşlerden olup da haksızlığa karşı olabilmeyi başarmalı insan. Sizden, bizden diyerek ayrılmadan. Herhangi bir yerden olmak değil önemli olan, haksızlığı görebilmek asıl önemlisi."

Dersim'den ayrılıp Pertek Kalesi üzerinden yola devam ediyorum. Keban Barajı'nın ortasında kalmış kale, Neruda'nın bahsettiği hisarlardan biriymişçesine yer ediniyor zihnimde. Metafor yerini gerçeğe bırakıyor. Dersim topraklarına veda ederken Hatayi'nin Muhabbet Bağında şiirini hatırlıyorum bu kez. Şah İsmail'in Hatayi mahlasıyla şairliği vardır malum. Muhabbet Bağında şiiri ise belki de Anadolu'da en bilinen şiirlerindedir. Dersim vücut bulmuş da sanki onun kaleminden çıkmış gibidir sözleri: Benim yaralarım tuzum tuzum der, bir derdim var bin dermana değişmem.

Dersim yaşayan bir şehir. Çünkü yaşamın kıymetini bilen bir şehir.

Saraçoğlu Mahallesi: Kamusal olanın kamusallaştırılması mekânı

Saraçoğlu Mahallesi'nin Resmi Gazete'deki idam fermanı anlamına gelecek kararını okurken, elim istemsiz bir şekilde elmacık kemiğimin üzerindeki ize gitti. Saraçoğlu Mahallesi'nin yüzümdeki izi, yüreğimdeki izi ve Cumhuriyet bürokrasisinin çeşitli kesimlerinin, çocuklarının ve herkesin hayatında bırakılmış izler, hepimizi için çok değerli. Herkesin bir izi olması, kamuya ait olan alanın yeniden kamusallaştırılması için boşaltılmış, sessiz, orada öylece kimsesiz duran Saraçoğlu Mahallesi'nin yalnızlığına ses olmak zamanı.

“
 ...o vakitler bu sokaklar kapalı değildi ve 1934 yılında Sedat Hakkı Eldem tarafından tasarlanan o tarihi Başbakanlık binasının önünden hem yürüyerek, hem bisikletle hiçbir kısıtlama olamadan geçebiliyor, fotoğraf çekebiliyorduk. Şimdi Başbakanlığın olduğu sokaktan, bırakın kontrollü geçişi, güvenlik nedeniyle, bir kamusal alan olan sokak tamamen halka kapatılmış durumda.”

Yüzümüzün doğal şekillenışı ve haritasının dışında, kendi tercihlerimizin izlerini taşır yüzlerimiz. Ve o izler aslında hayatınızdaki yaşamışlıkların bellek izleridir. Geçmişe gidip gelmenizin rota başlangıçlarıdır. Bu izler kimi zaman kentler ve yüzleri ortaya çıkartır bir bir. Her yüzde ayrı bir iz, ayrı bellekler, ayrı mekânlar. Etrafımızda onca insanın yüzüzlüğü ve iki yüzlülüğüne inat, gerçek yüzleri ve kentleri kentin bedenimizde bıraktığı izlerle yüzümüzden okuyarak başlamak ve o izlerle bir ömür yaşamak ne büyük tanıklıktır.

Yüzümde hatırladığım dört belirgin iz var. Bugün yıllar sonra uğruna mücadele edeceğim ama yıllar öncesinden yüzüme vurulmuş bir izden bahsedeceğim. Tam sağ gözümün altında elmacık kemiğimin üstünde belli belirsiz bir iz taşıyorum. Zayıfladıkça çıkıyor ortaya ve ben her aynaya baktığımda o günü hatırlıyorum.

‘HAYATIMIN İZİ’

Yeni evlendiğimiz zamanlardaydı. Eşimle birlikte kıt kanaat biriktirdiğimiz paramızla iki bisiklet almıştık. Ankara’da bisiklet yolları yok ama bisiklet ile gezebileceğiniz doğal rotalar var. Kentin merkezini de içine alan bisiklet rotaları seçmeye çalıştığımız günlerden birisinde, hayatımın izi yüzüme vuruldu. Esat Caddesi’nden, eskilerin deyimiyle “Akay Bayırı”ndan aşağı inerek, başbakanlık binasının önünden geçerek –o vakitler bu sokaklar kapalı değildi ve 1934 yılında Sedat Hakkı Eldem tarafından tasarlanan o tarihi Başbakanlık binasının önünden hem yürüyerek, hem bisikletle hiçbir kısıtlama olamadan geçebiliyor, fotoğraf çekebiliyorduk. Şimdi Başbakanlığın olduğu sokaktan, bırakın kontrollü geçişi, güvenlik nedeniyle, bir kamusal alan olan sokak tamamen halka kapatılmış durumda– Cumhuriyet’in ilk kamusal alanlarından olan Güvenpark’ın üzerindeki yoldan devam ederek, Kumrular Sokak’a girdik.

Yakın zamana kadar Kumrular Sokak’tı, azgın kentleşmenin yarattığı ve bilimsel aklın dışındaki kentsel uygulamaların, belediyeler arası yetki savaşlarının kurbanı oldu ve Kumrular Sokak bir anda caddeye dönüşüverdi. Kumrular’a döndükten sonra bisiklet için en güzel yollardan ve mekânlardan birisi olan asırlık çınarların, at kestanesi ağaçlarının olduğu, ikişer üçer katlı evleriyle tarihe tanıklık etmiş Cumhuriyet’in ilk toplu konut alanı olan Saraçoğlu Mahallesi’ne girdik. Nam-ı diğer, Namık Kemal Mahallesi.

MAHALLE İLE KAN KARDEŞLİĞİ

Oradan her geçerken başımı kaldırır, ağaçların gökyüzüne uzanan görkemine hayranlıkla bakardım. Hâlâ da bakarım. İşte o gün bisiklet ile dolaşırken yine hayranlıkla baktığım günlerden birisi idi. Esat'tan başlayan bisiklet rotamız Saraçoğlu Mahallesi'nde zorunlu olarak sonlandı. Rüzgarı hissederek gökyüzüne uzanan çınarlara bakarken, bisikletle birlikte çınarların birisine çarpmamla hayatımın ilk bisiklet kazasını, Saraçoğlu Mahallesi'nde bu güzel ve saklı cennette gerçekleştirmiş oldum. Elmacık kemiğimin üzeri açılmış, bir yandan kanlar akıyordu ve gözlüğüm kırılmıştı. Saraçoğlu Mahallesi'nin kaldırımlarına düşen kan damlaları ile kim bilir mekânsal kan kardeşliğimiz böyle başladı belki de.

Hafta sonu olduğu için yakınlarda açık eczane maalesef yok. Bisikletlerle birlikte hastaneye gitmeye karar veriyoruz. En yakın hastane olan Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin acil servisine gidiyoruz. Elmacık kemiğimin üzerinde kocaman bir açıklık. Dikiş atılsa iz kalır, dikiş atmamalım diyor doktor. Sonuç dikiş atılmadı ve elmacık kemiğimin üzerindeki açıklık yapıştırdı. Ama genede belli belirsiz iz kalacağı da kulağıma küpe olarak takıldı. Bu iz yüzümdeki ikinci belirgin izdi. O gün Saraçoğlu Mahallesi benden ve bedenimden hiç ayrı kalamayacak bir tanık iz bıraktı bana. Saraçoğlu Mahallesi yüzümdeki izle birlikte hep hayatımızın bir parçası oldu. Orada üst düzey bürokratların oturduğu zamanlarda bile sokakları davetkâr bir şekilde herkese açıktı. Hep çok şanslı olduklarını düşünürdüm orada oturanların. Hem kenttesin hem değilsin. Saraçoğlu Mahallesi'nde insan sesleri sokakları doldururken, kentin merkezine yakın bir konut dokusu ile aslında doğal güvenliğin garantisiydi. Sonra Saraçoğlu Mahallesi, 2013 yılında riskli alan ilan edildi, Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası ile birlikte mahalle halkı da riskli alan kararını yargıya taşıdı.

'MAHALLE SESSİZ, SAHİPSİZ KALACAK'

İnşa edildiği 1944 yılından bu yana sapasağlam ayakta kaldığı ve risk oluşturmadığı mahkeme kararları ile tescillenmişken, Saraçoğlu Mahallesi lojman statüsünden çıkartılarak ekonomiye kazandırılması için Maliye Bakanlığı'na devredildi. Mimarlar Odası olarak açtığımız dava hâlâ devam ederken mahalle zorla boşaltıldı. Alanın tamamı, konutların, ağaçların tamamı tescilli kültür varlığı iken hukuksuz bir şekilde kapılar balyozlarla kırıldı. İnsan-

// Orada üst düzey bürokratların oturduğu zamanlarda bile sokakları davetkâr bir şekilde herkese açıktı. Hep çok şanslı olduklarını düşünürdüm orada oturanların. Hem kenttesin hem değilsin.

“ Bir canlı tanıklık geçidi taşıdığı izlerle Saraçoğlu Mahallesi. Mahallenin okulu Namık Kemal’de okuyarak mahallenin nefesini soluyanlar, yolu bir şekilde mahalleden geçmişlerin anılarına ev sahipliği yapıyor yıllardır. ”

lar evlerinden, yaka paça, sabah saat 6 sularındaki hukuksuz baskınlarla, polis zoruyla, kaymakamlığın görevlileriyle dışarıya atıldılar. O insanların “evleri yıkacaklar, ağaçları kesecekler, biz burada olmazsak Saraçoğlu Mahallesi sessiz, sahipsiz kalacak” haykırıışları hâlâ kulaklarımda çınlıyor. Mimarlar Odası Ankara Şubesi’nin sekreteryasını yürüttüğü Başkent Dayanışması’nın ardı arkasına yaptığı eylemlilikler, yürüyüşler, kent düşleri yarışmaları, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün himayesinde başlayan süreçlerin hepsi Saraçoğlu Mahallesi’nin geleceğine koyulmuş birer tuğla taşı oldu.

Saraçoğlu Mahallesi, Alman Mimar Paul Bonatz imzasıyla ortak kültürel miras potansiyelini bağrında taşıyor. Devlet bürokrasisinin, barınma sorununa çözümün en güzel örneklerinden birisi olarak mahalle kültürüyle anılara ev sahipliği yapmış bölge, dönemin anılarını saklıyor duvarlarında, sokaklarında, ağaçlarında. Bir canlı tanıklık geçidi taşıdığı izlerle Saraçoğlu Mahallesi. Mahallenin okulu Namık Kemal’de okuyarak mahallenin nefesini soluyanlar, yolu bir şekilde mahalleden geçmişlerin anılarına ev sahipliği yapıyor yıllardır.

POLİTİKACILAR, SANATÇILAR, BÜROKRATLAR...

Yolu Saraçoğlu Mahallesi’nden geçenler arasında kimler yok ki: Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu, Demokrat Parti döneminin Genel Kurmay Başkanı ve 1960 Askeri darbesinden sonra

Saraçoğlu Mahallesi'nden yaka paça götürülen Rüştü Erdelhun, Yargıtay Üyesi ve AYM başkanvekili Lütfi Ömerbaş, tiyatro oyuncusu Cüneyt Gökçer, pop ve caz müziğinde bu ülkenin yetiştirdiği en iyi davulculardan ve en başarılı orkestra şeflerinden birisi olan Durul Gence, sinema sanatçısı Kartal Tibet, 1960'lı yılların Yeşilçam'daki jönlerinden Kuzey Vargın, tiyatro sanatçısı, şair ve karikatürist Saim Alpago, çalışmalarından kaynaklı Milli Eğitim Bakanlığı'ndan üstün başarı belgesi verilen ve burs verilerek Paris'e gönderilen başarılı portre ressamı olan Nusret Karaca, Ankara Maarif Müdürü Hasan Özbay, Orta Öğretim Genel Müdürü Tarık Asal, SBF-DER'in Başkanı Hakan Yurdakuler ve babası Albay Muzaffer Yurdakuler, Hava Harp Okulu Komutanı Burhan Gökse, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünün Müdürü Rauf İnan, Atatürk'ün manevi kızı Prof. Dr. Afet İnan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Baş Hukuk Müşaviri Nizamettin Ekemen, Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve yüzlercesi Saraçoğlu Mahallesi'nin nefesini çektiler.

Sokaklarında koşturan, okullarına giden, evleri birbirine bağlayan tesisat koridorlarında saklambaç oynayan, ağaçlar altında, bahçe duvarları üzerinden sohbet eden, gramofon çalarak sokaklarında dans eden ikinci kuşak ise Saraçoğlu Mahallesi'ndeki anılarını ve biriktirdiklerini yüreklerinde taşıyor. Altan Öymen'in eşi ve Saraçoğlu Mahallesi'nin ilk nişanlanana Aysel Asal, Hasan Özbay'ın kızı Boğaziçi Üniversitesi'nde Prof. Dr. Ferhunde Özbay, Saim Alpago'nun oğlu sanatçı Ekrem Alpago, Nizametin Ekemen'in kızı Boğaziçi Üniversitesi Öğretim görevlisi Müberra Ekemen, Cüneyt Gökçer'in kızı Deniz Gökçer, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun öğrencisi ressam, film yönetmeni Gülsün Ebcioğlu Karamustafa, Afet İnan'ın oğlu Hacettepe Üniversitesi Prof. Dr. Demir İnan'ın derlediği Namık Kemal Mahallesi kitabının sayfalarında yerlerini alıyorlar.

'SARAÇOĞLU MAHALLESİ GEÇMİŞİMİZ İÇİN BİR GELECEK'

Döneme tanıklık etmiş Saraçoğlu Mahallesi Cumhuriyetin ilk toplu konutu, anıları ve izleri kültürel varlık özelliği ile sokaklarında nefes almış sevgili Emre Madran hocamızın ifade ettiği "geçmişimiz için bir gelecek olarak" tanımlanan koruma söylemini yerine getiren süreklilik değerinin sağlanması hepimizin sorumluluğunda.

//

Kuşkum iyice artıyor ve o korkunç soru beyin loblarımı patlatıyor: "Diyelim ki bir gün devran döndü, R.T.E'nin, bu cümlelerin tam tersini bu sefer DİSK'in bir toplantısında yine aynı açıklıkla dile getirme şansı nedir?" Ben bu dehşet soru üzerine düşünürken bir anda salonda alkış kopuyor.

//

// Herkesin bir izi olması, kamuya ait olan alanın yeniden kamusallaştırılması için boşaltılmış, sessiz, orada öylece kimsesiz duran Saraçoğlu Mahallesi'nin yalnızlığına ses // olmak zamanı.

KAMUSAL ALANIN KAMUSALLAŞTIRILMASI

Saraçoğlu Mahallesi, 17 Ağustos depreminin 18. yılında, Resmi Gazete'de yayımlanarak Emlak GYO'ya devredildi. Mahalle, yıkım ve inşaat riski ile karşı karşıya. Hayatımızın, mücadelemizin, geleceğimizin bir parçası haline gelmiş Saraçoğlu Mahallesi'nin Resmi Gazete'deki idam fermanı anlamına gelecek kararını okurken, elim istemsiz bir şekilde elmacık kemiğimin üzerindeki ize gitti. Saraçoğlu Mahallesi'nin yüzümdeki izi, yüreğimdeki izi ve Cumhuriyet bürokrasisinin çeşitli kesimlerinin, çocuklarının ve herkesin hayatında bırakılmış izler, hepimizi için çok değerli. Herkesin bir izi olması, kamuya ait olan alanın yeniden kamusallaştırılması için boşaltılmış, sessiz, orada öylece kimsesiz duran Saraçoğlu Mahallesi'nin yalnızlığına ses olmak zamanı.

Öğlenleri Saraçoğlu'nda yürüyüş yapın, nefes alın, çocuklarınızı AVM'lere değil Saraçoğlu Mahallesi'nin güvenli sokaklarına ve evlerin bahçelerinde koşmasına olanak sağlayın. Termosunuzla çayınızı alıp ağaçların altına oturun arkadaşlarınızla. Saraçoğlu'nun sessizliğine müzik olun, dans olun. Kentin ortasında, kentin merkezinde, hepimizin olan kocaman bir kamusal alanımız var. Randevularınızı Saraçoğlu'nda verin, görüşmelerinizi, günlerinizi Saraçoğlu'nda yapın. Mimarlar Odası'nın Saraçoğlu Mahallesi'nin kamusal programı olan rehberli ücretsiz kent yürüyüşçüleri rotalarına katılın. Artık Saraçoğlu Mahallesi, "kamusal alanın kamusallaştırılmasının" deneyimlerini paylaşım alanımız. Haydi...

Doğadan ontolojik kopuş: İnsanın yeni hapisanesi anti ekolojik kentler

Ontolojik kopuş insanın doğa ile maddesel olarak ayrışması manasına gelmektedir. Doğayı korkulan, sakınılması gereken, güvensiz unsur olarak algılayan insanın ikincil doğayı inşa etmesi ile birlikte ontolojik kopuş süreci başlamaktadır.

MEHMET ALİ ÇELİK

Doğa; insanı ve diğer tüm canlıları içersine alan bir bütünlüktür. Bu bütünlük içerisinde, milyonlarca hayvan, bitki, bakteri ve mantar vs. barındırır. Artan biyolojik çeşitlilik doğanın daha da güçlenmesinin nedenidir.

İnsan; özünde doğanın parçasıdır. Günümüzde insanın doğa ile olan ilişkilerinde kopuş söz konusudur. Bu kopuş ontolojik, epistemolojik ve son aşamada etik bağlamda gerçekleşmiştir.

Ontolojik kopuş: İnsanın doğa ile maddesel olarak ayrışması

26 MAYIS 2018

manasına gelmektedir. Doğayı korkulan, sakınılması gereken, güvensiz unsur olarak algılayan insanın ikincil doğayı inşa etmesi ile birlikte ontolojik kopuş süreci başlamaktadır.

Elbette ki, doğada her canlının bir habitatu vardır. Bu bağlamda insanın da habitatu kenttir. Ontolojik kopuşun sebebi kentler değil insanın hapisanesine dönüşen anti-ekolojik kentlerdir. Dolayısıyla insanın doğadan ontolojik kopuşunu anti-ekolojik kentleşme ile başlatmak mümkündür.

Epistemolojik kopuş: Doğa ile kurulan mesafe onu anlamayı güçleştirmiştir. Doğanın özünü ve yapısına dair azalan bilgi, doğa-insan ilişkilerini etik bağlamda zayıflatmıştır.

Etik kopuş: İnsanın belli güçler tarafından doğaya uygulanan talan ve sömürünün sonuçlarını öngörememesidir. Bu durum insanın ekolojik yapıyı anlayamamasından kaynaklanmaktadır. Doğanın metabolizmasının aşırı şekilde aşılması sonucunda biyolojik çeşitlilik hızlı bir şekilde yok olma eğilimi içerisine girmiştir.

Sonuç olarak, insanın tarihi hayvanlıktan öteye geçmek için verilen çabanın tarihidir. İlk insanın yaşam tarzı tıpkı bir hayvanın yaşamı gibidir: Beslenmek, çoğalmak/üremek ve son olarak ölüm. Hayvani olanın “ayıp”, “yabani”, “kaba” olarak sunulmasıyla birlikte insan doğa ile arasına bir set çekmiştir. Doğa ile ontolojik bağlarını gevşeten insan, epistemolojik manada insan dışı doğayı anlamakta zorlanmaktadır. Ontolojik bağları gevşek, epistemolojik bilişin kısıtlı olduğu bir ortam, insan-doğa

//

Doğa ile ontolojik bağlarını gevşeten insan, epistemolojik manada insan dışı doğayı anlamakta zorlanmaktadır.

Ontolojik bağları gevşek, epistemolojik bilişin kısıtlı olduğu bir ortam, insan-doğa ilişkilerinde yabancılaştırmanın başlamasının önünü

//

açmıştır.

//

Neo-liberalizm ve kapitalizm beraberinde doğa kapasitesinin çok üzerinde bir sömürü ortamı yaratmıştır. Bir başka ifade ile artık günümüzde doğanın metabolizmasının çok üzerinde bir üretim ve tüketim ilişkisi mevcuttur.

ilişkilerinde yabancılaşmanın başlamasının önünü açmıştır. Bu durum beraberinde etik bağlamda kopuşu ortaya çıkarmıştır.

Doğa ile ontolojik bağlarını gevşetmeyen organik toplumlar doğayı, birlik ve denge için kritik öneme sahip olan çeşitli parçaların bir birleşimi olarak algılamışlardır. Organik toplum yapısında, ekoloji yalnızca içinde yaşanılan ortam olarak görülmediği gibi, sosyal yapının katılımcı bir unsuru şeklinde nitelendirilmiştir.

Doğa ile ontolojik bağların gevşediği noktada, ekoloji hakkında bilgi eksikliği ve ön yargı ortaya çıkmıştır. Bu noktada organik toplumlarda, insanlığın bir parçası olarak görülen doğa, "cezalandırıcı bir doğa" niteliğine büründürülmüştür.

Max Stirner'a göre, sınırlamanın, evcilleştirmenin/ehlileştirmenin ve tabi kılmanın olduğu yerde iktidar, hiyerarşi ve tahakküm vardır. Bu bağlamda insan ve doğa yüz yıllardır evcilleştirilmeye, sınırlamaya ve tabi kılmaya maruz bırakılmaktadır.

Sürekli ve daha fazla üretime dayalı üretim ile ihtiyaç olamayan "ihtiyaçlara" dayalı tüketim ilişkilerindeki insanlık, son 100 yıldır neo-liberalizmin ve kapitalizmin "alternatifsiz sistem" olduğunu düşünmektedir. Neo-liberalizm ve kapitalizm beraberinde doğa kapasitesinin çok üzerinde bir sömürü ortamı yaratmıştır. Bir başka ifade ile artık günümüzde doğanın metabolizmasının çok üzerinde bir üretim ve tüketim ilişkisi mevcuttur. Mevcut neo-liberalist ve kapitalist sistem varoluşunu, seri üretim ve sürekli tüketim ilişkisi üzerinden sürdürmektedir. Bu bağlamda, insan-doğa ilişkilerinin bozulmasının altında yatan temel problemlerden birisi, doğanın ontolojisine aykırı bir yapıda olan mevcut sistemdir.

İklim değişikliği ve ekolojik krizden çıkış için, mevcut kapitalist sistemin ortadan kaldırılması gerektiğini öne süren çok sayıda siyasal ve ekolojik akım mevcuttur.

Doğanın bir parçası olan insan, bunu unuttuğu gibi kendi türünü sömürüp toplumsal sınıflara ayırarak toplumsal bir alt üst oluşa yol açmıştır. Bunun sonucunda insan ve doğa entropiye doğru sürüklenmektedir.

Mardin ile İstanbul'u kardeş kılan

İstanbul ve Mardin'de ve aslında, tüm ülkede olduğu gibi, devletin artan baskısı (uzatılan OHAL rejimi) ile ülkedeki betonlaşma arasında bir ilişki var. Aynen, OHAL'in uzatılması ile grevlerin bastırılması ve iş cinayetlerinin artarak sürmesi gibi bir ilişki. Yani ne kadar çok baskı varsa o kadar çok betonlaşıyor ülke, o kadar çok doğa ve kent, kır cinayeti işleniyor.

Küçük Mardin'in (merkezin nüfusu 160 bin) büyükşehir belediyesi "sizin için çalışıyoruz" gibi bir slogan tutturmuş. Nedense slogana takıldım. Altı günlük (23-28 Mayıs 2018) gezimiz boyunca birçok insanla (belediye çalışanı, berber, tezgâhtar, lokantacı, taksici) konuştum. Konuştuğum insanlar belediye ve/veya merkezi hükümet temsilcilerinin kendileri için çalıştıklarından pek emin değiller. Slogan mı yanlış yerde, biz mi yanlış yerdeyiz, diye soruyorlar. Kuşku ve sorularında haksız değiller.

İki Mardin var. Biri, herkesin fotoğraflarından tanıdığı, bir dağın yamacına kurulu eski Mardin. Yazı serin tutan, kışın insanı üşütmeyen evlerin Mardin'i. Yüz, belki bin yıllar içinde oluşmuş, doğayla uyumlu kentleşmenin dünyadaki en güzel örnekle-

ABBAS KARAKAYA

31 MAYIS 2018

rinden biri. Tıraş olduğum berberin anlattıklarına göre, 1979'da burası sit alanı ilan ediliyor. 1980'li yıllarda insanlar, eski şehrin önündeki düzlükte yerleşmeye başlıyor. Küçük adımlarla başlayan bu yerleşme 2000'lerin başına kadar göze batıcı, aykırı bir durum sergilemiyor. Ancak 2004'ten bu yana, başka bir gence göre son 5-6 yılda şirazesinden çıkıyor. Şimdi, 2018 itibarıyla, yeni şehir, yukarı şehirle tam bir tezat teşkil ediyor. Yeni Mardin rastgele yerleştirilmiş, otoparksız, çocuk oyun sahaları olmayan 15-20 katlı beton bloklar tarlası. Aslında, Mardin'in başına gelen ülkenin her yerinde gördüğümüz talan ve yıkımın bir örneği.

Geçmişte Mardin'i görenlerin, bilenlerin inanamayacağı şey ise minik Mardin'in tek ve biricik caddesine (Vali Ozan Caddesi) şimdi bir battıçtı yapıyor olması. Siyasi düşüncesi ne olursa olsun hilafsız herkes bu battı-çtı projesinin hikmetini anlamış değil. Sohbet ettiğim insanlar Mardin'in öncelikli ve asıl ihtiyacının bir çevre yolu olduğunu söylüyor. Battı çıktının, eğer yapılacaksa, çevre yolu ile beraber düşünüldüğünde işe yarayacağını ekliyorlar. Gelin görün ki plansız, izansız, öngörüsüz, arsız ve hayâsız betonlaşma yüzünden çevre yolu geçirilecek alan kalmamış yeni Mardin'de. Geciken battıçtı inşaatı her gün trafik kazalarına da sebep olurken, tozu, toprağı ve gürültüsüyle sokağa çıkmayı sevimsiz bir hale getiriyor. Sıcak bir iklimde şehir parklarının ne kadar hayati olduğu herkesin malumudur. Buna rağmen, merkezdeki tek parktaki (Karayolları Parkı, adı 15 Temmuz Şehitler parkı olmuş) bir kısım ağaçlar kesilip yerine, dört minareli bir cami yapılmış. Camiyi yaptıran işadama Şakir Nuhoglu (ŞN) camiye kendi adını vermiş. Caminin karşısında soyadını taşıyan bir otelin de sahibi olan ŞN, havaalanı yolu kenarındaki Türkmen Dağı'nı (kireç çıkarmak için) oyarak, eriterek Mardin halkına hizmete(!)devam ediyor. İstanbul'a döndüğümüz gün Kızıltepeli kadınlar fabrikadan çıkan duman ve tozun ilçe insanını hasta ettiğini söyleyerek yolu trafiğe kapatmışlar.

Doğanın, kentlerin katli Mardin ile İstanbul arasındaki kader, kardeşlik bağının esas bir unsuru ise, bu iki kenti, aslında ülkedeki tüm kentleri birbirine bağlayan ikinci esas unsur da devletin, gelişigüzel kondurulmasına izin verdiği, kenti işgal etmiş yüksek beton binalar gibi sadece hissedilen değil, gözle görülen, insanın gözüne sokulan baskısı. Karayollarındaki, şehir giriş çıkışlarındaki güvenlik noktalarından ayrı, küçük Mardin'in göbeğindeki polis bariyerleri, polisler ve onların zırhlı araçları (akrepler, kirpiller, tomalar vb.), göğsü fişeklik sarılı özel kuvvet mensupları şehrin beton dikitleri gibi görünür, ortada. Manzarayı umumiye özellikle şehirlerarasındaki aydınlatma direklerine, şehirde oraya buraya

//
Gelin görün ki
plansız, izansız,
öngörüsüz, arsız ve
hayâsız betonlaşma
yüzünden çevre
yolu geçirilecek
alan kalmamış yeni
Mardin'de
//

“ Alışıldık bir gezi yazısı olmaktan çıkmış bu yazıyı toplarsak, İstanbul ve Mardin’de ve aslında, tüm ülkede olduğu gibi, devletin artan baskısı (uzatılan OHAL rejimi) ile ülkedeki betonlaşma arasında bir ilişki var.”

asılı Türk bayrakları ile tamamlanıyor. Bayram değil seyran değil, neden bu kadar çok bayrak, sorusu ister istemez, 1453’den beri bir türlü fethi tamamlanamayan İstanbul gibi, Mardin de mi hâlâ fethedilmeye çalışılıyor, sorusunu akla getiriyor.

O zaman, Mardin Büyükşehir Belediyesi kime çalışıyor? Buraya kadar yazılanlardan belediyenin mesaisinin çoğunu imar işlerine ayırdığını, yüklenici dostu bir belediye olduğu söylenebilir. Merkezi hükümetin, yani valiliğin en çok para harcadığı kalemlerden birinin güvenlik saptantısından kaynaklandığı da aşikâr. Bu noktada, şunu da ekleyelim ki Mardin valisi aynı zamanda Mardin büyükşehir belediye başkanı. Tam iki yıl önce, Mardin valisi, RTE imzalı 30 Mayıs 2016 tarihli bir genelge ile Mardin Büyük Şehir Belediye Başkanlığı’na kayyım olarak atanmış. Dolayısıyla belediye ile merkezi hükümeti temsil eden kurumlar iç içe geçmiş durumda. Mardin Büyükşehir Belediyesi merkezi hükümetin emrine girmiş demek de yanlış olmayacaktır. Bu iç içe geçmişliğin, yani beton sevicilikle, güvenlik saptantısının hemzemin olduğu en manidar örnek, havaalanı yolu üzerinde, şehrin hemen dışında bir tepeliğin üstüne yapılan, inşaatı süren kocaman bir emniyet sarayı. Halk, yol, hava kirliliği, yeşil alan gibi sorunlarla cebelleşirken, bu küçücük kente kale gibi kocaman bir emniyet sarayı dikmek çok tartışmalı, pek de aydınlık olmayan bir gelecek tasavvurunun dışavurumu olsa gerektir.

Alışıldık bir gezi yazısı olmaktan çıkmış bu yazıyı toplarsak, İstanbul ve Mardin’de ve aslında, tüm ülkede olduğu gibi, devletin artan baskısı (uzatılan OHAL rejimi) ile ülkedeki betonlaşma arasında bir ilişki var. Aynen, OHAL’in uzatılması ile grevlerin bastırılması ve iş cinayetlerinin artarak sürmesi gibi bir ilişki. Yani ne kadar çok baskı varsa o kadar çok betonlaşıyor ülke, o kadar çok doğa ve kent, kır cinyeti işleniyor.

İşte bu yüzden, tüm ülkeye, tüm canlılarına zarar veren betonlaşma ve baskı ayrı bir kardeşlik kanıtı değil mi? Hayat kanıtı değil mi? İstesek de istemesek de birbirimizin her yönden çağdaşız.* İşte, Mardin ile İstanbul’u, hatta Madrid’i ve bir dolu dünya kentini de kardeş kılan şey bu. Bunu görmeli; özgürlük, eşitlik ve adaleti bu topraklara getirmek için buna göre davranmalı.

*Cemal Süreya’nın “Siz, Saatleri” adlı düzyazı şiirinde şöyle bir bölüm paragraf vardır ki yazımın son paragrafını esinledi bana:

Yüz yıl sonra bugün yaşayan hiçbir anne, hiçbir sevgili, hiçbir bebek, hiçbir bıldırcın, hiçbir balina, hiçbir örümcek, hiçbir aslan, hiçbir ceylan, hiçbir yılan var olmayacak. Ayrı bir kardeşlik kanıtı değil mi bu? Hayat kanıtı. Birbirimizin her yönde çağdaşız. (Cemal Süreya, Sevda Sözleri, sayfa 237)

Artvin'in üstü altından değerlidir

Şimdi Cerattepe'de maden arıyor Cengiz İnşaat, Artvin insanın suyunu, dinlence ihtiyacını karşılayan Kafkasör Yaylası'nın en güzel yeri Cerattepe'de... Şimdiden suları kirlenmiş, gri akıyormuş dereleri. Aşağıda bir Hatila Vadisi var, döne dolana yol gider oradan Murgul'a. Öyle endemik türlerin yetiştiği, dünyanın sayılı balları arasında gösterilen balının yapıldığı bir vadi Hatila. Aynı zamanda Artvin halkının da içme suyu ihtiyacını karşılıyor. Şimdi orasının da kirlenmeye başlamış suları.

YALÇIN ERSÖZEN

19 AĞUSTOS 2017

Borçka'dan geçip Artvin merkeze giderken sağa doğru yol ayrılır ve Murgul tabelasını görürsünüz, hemen altında da o meşhur kahverengi tabela ile Damar-Karagöl yazısı vardır. Tabela kahverengi olunca ve de "Karagöl" diye yazınca insanda şuraya bir sapayım da şu Karagöl'ü de bir göreyim isteği uyanır... Bir güzel günde dönersiniz Murgul'a doğru, küçük bir kasaba karşılar sizi, sıradan sokaklar, kahvehane, market gibi kısımları geçip Damar

tabelasına doğru ilerlersiniz “Karagöl”ü göreceksiniz ya...

Damar yukarıya doğru virajlı, ama Karadeniz’in diğer yollarına nispeten geniş bir yoldan çıkılan bir beldedir. Yol kenarlarında Artvin’e özgü renk renk çiçekler vardır. Çıkarsınız döne dolana, sonra birden boş sokaklar ve sanki terk edilmiş gibi görünen, kasaba benzeri yerleşim yeri ile karşılaşılırsınız. Karagöl’ü soracaksınız, kimse yoktur ki sokakta sorasınız... -Zira artık Karagöl tabelası da yoktur çevrede- Sonra bir başka tabela çeker dikkatinizi, “Murgul Bakır İşletmeleri” diye, dönersiniz o yöne, zaten pek de başka yöne dönme şansınız yoktur. Genişçe bir yol sizi o tarafa doğru yöneltir, diğer yollar dar sokaklara çıkıyordur, haliyle bilinçaltınızda yer eden kahverengi tabela algısı nedeniyle görmek istediğiniz Karagöl’ün yolunun böyle bir yol olacağı kanaati oluşmuştur.

Yol sizi bir tesisin binalarının olduğu korumalı bir alana çıkartır, askeri bölge misali kapısı çevrelenmiş tel örgüler ve güvenlik kulüpleri ile korunan bir şirket alanına. Kapıdaki güvenlik görevlisi karşılar sizi, sorar haliyle ne için geldiğinizi, söylersiniz, “Ya biz Karagöl’e gitmek istiyoruz ama, nasıl gideriz bilmiyoruz” diye. Adam bakar şöyle bir, deli midir nedir dercesine. “Abi burası maden sahası, Karagöl dediğin de o sahanın içinde kalıyor, ama orası şirketin arazisi, maden çıkartılıyor orada, kamyonlar, iş makineleri var, şantiye oldu orası, gidemezsiniz. Zaten bir şey de yok artık görmeye değer. Karagöl dedikleri, bir su birikintisi olarak kalmış sadece, ağaç falan da yok etrafında. O tabelayı da kaldırmadılar oradan... Siz dönün Borçka’daki Karagöl’e gidin orası çok güzel. Burada bir şey kalmadı.” der.

Kalırsınız öyle, içiniz acır, şaşırır koskoca bir alanın nasıl olup da böyle parsellendiğini, kapatıldığını anlayamazsınız. Yine de geçmek, görmek istediğinizi söylersiniz, fakat boşuna, güvenlik size oranın orman işletmeden alınıp şirkete verildiğini, artık şirketin özel maden sahası olduğunu ve izniniz olmadan geçemeyeceğinizi söyler...

İçinizdeki küfrü saklayıp, “kolay gelsin” der, dönersiniz gerisin geri. O boş sokaklardan geçerken bir adam el eder size, durursunuz, “Murgul’a gidiyorum, alır mısınız beni de?” der. “Buyur” dersin, giderken başlar sohbet. Madende çalışan bir işçidir adam, vardiyası bitmiştir, alışverişi için Murgul’a gitmektedir. “Neden boş bu

“
Yine de geçmek,
görmek istediğinizi
söylersiniz, fakat
boşuna, güvenlik
size oranın orman
işletmeden alınıp
şirkete verildiğini,
artık şirketin özel
maden sahası olduğunu
ve izniniz olmadan
geçemeyeceğinizi
söyler...”

sokaklar böyle?" dersiniz, ne oldu Karagöl'e diye sorarsınız. Adam bakar size ne diye sorar bunları, kim bunlar dercesine. Anlarsınız, "arabanın plakası Ankara ama şirketten değiliz biz, Artvin'de çalışıyoruz, mecburi hizmet, gezmeye geldik buraları da. Karagöl levhasını görünce..."

Anlattı adam:

Eti Bakır'a ait işletme merkezi imiş oralar önceden, özelleşince Cengiz İnşaat almış, bakır madeni çıkartmak için. Önceden çok insan yaşarmış Damar'da. Özellikle balı meşhurmuş, yüksekte ve çiçekleri çok olduğu için. Karagöl'ün çevresinde yolda gelirken gördüğünüz o renk renk çiçeklerden, birçok ağaçtan geçilmezmiş. Pikniğe ve dinlenmeye gidermiş insanlar oraya.

"Orman İşletme'ye ait, korumalı bölgeydi orası" der adam. "Sonra bu şirket geldi maden aramak için, kapattı yavaş yavaş belli yerleri. Önce giremedi Orman İşletme'nin sahasına, sonra ne olduysa orayı da alıp verdiler şirkete. Kapattılar etrafını şantiye alanı oldu Karagöl.. Hayvancılık yapılırdı buralarda, arıcılık. Göle akan sular-dan içerdi hayvanlar, arılar, çok insanın geçimiydi. Ünlüydü, güzeldi Murgul'un, Damar'ın hayvanları. Sonra bu madenin cevheri kirletmeye başladı suları. Önce gölün etrafındaki ağaçlar sarardı, çiçekler soldu. İlk arılarımız ölmeye başladı, -Kafkas arısı ırkı derler o bölgedeki arılara, özel ve nadide bir ırktır- çünkü çiçeklerden polen toplamaya gidip dönerken su içtikleri dereler ve göl maden cevherinin sızması nedeniyle kirlenmişti. Sonra hayvanlarımız da zehirlendi o sular-dan. Yazdık, şikayet ettik, hatta o dönemler (2006-2008 arası Murgul Damar'daki madenin etrafı kirlettiği ile ilgili birkaç haber çıkmıştı basında) basında bile yer aldı bu durum. Ama nafile duyan olmadı sesimizi. Zaten Artvin gibi uzak, çetin bir yeri kim neden önemsesin ki? Alışmış biz, bizden başka kimse kalmaz burada, görevini bitirip dönmek ister zorla gelen de..."

"380 ağacı toprağa gömdük biz, gölün etrafındaki sadece bu sayı. Ben işaretledim, bu yüzden biliyorum. İçim acıya, kanaya işaretledim, tek tek 380 ağaç. Sonra çalışan diğer arkadaşlar da söyledi, belki daha maden sahasının etrafındaki binlerce ağacı toprağa gömdü koca koca iş makineleri, hızarlar... Bu maden doğamızı kirletince insanlar göç etmeye başladılar buradan. Kalanlar da işe girdi madende, şimdi burada 200-300 kişi ancak yaşıyor. Onlar da madende çalışanlar. Mecbur olanlar işçi oldu senin anlayacağın..."

//

380 ağacı toprağa gömdük biz, gölün etrafındaki sadece bu sayı. Ben işaretledim, bu yüzden biliyorum. İçim acıya, kanaya işaretledim, tek tek 380 ağaç.

//

“
 Büyük bir direniş var
 Artvin’de. Bahsedilen
 yerlerin nüfusu 25 bin
 civarında. Bu yüzden
 kârı birinci amaç olarak
 gören iktidarlar çoktan
 vazgeçmiş Artvin’in
 insanından. Bu yüzden
 “Artvin’in altı üstünden
 daha değerlidir”
 diyorlar .

“Çok direniş hatta grev de yaptık biz. Çünkü az geçer elimize, eskiye oranla daha zorlaştı geçim, ama ne sendika var-olan da sahip çıkmaz bize, o yüzden boşa aidat vermeyelim diye ayrıldı çoğu arkadaş- ne ilgilenen olur bizimle, ne sesimizi duyuran, işçi olarak bile görmezler bizi, küçük yer burası diye, ilgi de göstermez büyükşehirlerin medyası, kapı önüne koyulmaktansa razı olursun neticede verilene...”

“İşte böyledir Damar’ın kısa hikayesi” dedi adam. Zaten Murgul’a da varmıştık, el sıkışıp ayrıldık.

Şimdi Cerattepe’de maden arıyor Cengiz İnşaat, Artvin insanın suyunu, dinlence ihtiyacını karşılayan Kafkasör Yaylası’nın en güzel yeri Cerattepe’de...

Şimdiden suları kirlenmiş, gri akıyormuş dereleri. Aşağıda bir Hatila Vadisi var, döne dolana yol gider oradan Murgul’a, -ki, görmeyen varsa en kısa zamanda yok olmadan görsün- ta İsviçre’den gelip oradaki bitkileri inceleyen ve onlardan bazı ilaçlar yapılıp yapılmayacağını araştıran bilim insanları var. Öyle endemik türlerin yetiştiği, dünyanın sayılı balları arasında gösterilen balının yapıldığı bir vadi Hatila. Aynı zamanda Artvin halkının da içme suyu ihtiyacını karşılıyor. Şimdi orasının da kirlenmeye başlamış suları.

Büyük bir direniş var Artvin’de. Bahsedilen yerlerin nüfusu 25 bin civarında. Bu yüzden kârı birinci amaç olarak gören iktidarlar çoktan vazgeçmiş Artvin’in insanından. Bu yüzden “Artvin’in altı üstünden daha değerlidir” diyorlar.

Kendine insanım diyenin söyleyemeyeceği bir söz bu. Bir Damar daha yaratmak istiyorlar Artvin’de.

“Altı da üstü de birdir Artvin’in, orası bizim can damarımız” diyor oranın insanı...

Ses olmak lazım çok geç olmadan. Paraya tapanların yarattığı bir dünyada kimseye yer kalmıyor çünkü betondan ve ölümden başka!

Hewsel'de dinmeyen acı

UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne tarihi Suriçi ile birlikte giren Hewsel Bahçeleri'ne bir çivi dahi çakılmaması gerekirken yapılaşmaya açılması geri dönüşü imkânsız tahribatlara yol açacaktır. Göz boyama, reklam ve tanıtımlarla 'halka açıyoruz, mesire ve dinlenme alanları yapacağız' gibi söylemler gerçekçi değildir.

Kapitalist bir zihniyeti yaşatan, bireysel yaşayan, para kazanmak için emeği sömüren, hak bilmeyen, vicdandan yoksunlukla açıklanabilecek kadar gaddar, toplumsal ahlaktan yoksun, birlikte barış içinde yaşamayı bilmeyen, yıllardır Hewsel'in talana açılmasını bekleyenler, iktidar eliyle bu amaçlarına ulaşmaya çalışıyorlar.

Kum ocakları ile başlayan yaşama saldırı, 'doğa, insan için vardır' anlayışı ile Dicle nehri vadisini adeta bataklığa çevirerek

GÜNER YANLIÇ

20 MAYIS 2017

//
En önemli sorunlardan biri de Dicle Nehri'nin tanımsız, belirsiz su olarak iktidarlarca vasıfsızlaştırılması ve kıyı koruma kanunundan yoksun bırakılarak talan edilmesinin kolaylaştırılmasıdır. Öyle ki artık Dicle'yi bir kanun korumuyor, sahipsiz-kimsesiz bırakılıyor.

diğer türlerin yaşam alanlarını ellerinden aldılar. Sermayeyi amaç edinmiş zihin fukaraları 'aynı gemideyiz'i görmezden gelerek bindiği dalı kesiyor, sonsuz bir kazanç hırsıyla ve öngöründen uzak bir aç gözlülükle saldırmaya devam ediyorlar.

YAŞAM ALANLARI NEHİR VE DERE KENARLARINA KURULUR

Neolitikten beri tüm yaşam alanları dere ve nehir vadilerinin kenarlarında oluşmuştur. Öyle ki 8000 yıllık bir tarihi olan Hewsel Bahçeleri de Amed gibi kadim bir kentin oluşmasına sebep olacak kadar verimli ve değerli bir alan olmuş ve 5000 yıllık Amed kentinin inşasına sebep olmuştur. Kısa bir süre öncesine kadar Amed'in bütün sebze ihtiyacını karşılayan doğal, verimli bir tarımsal alandı.

Hewsel Bahçeleri, yüzlerce kuş türünün göç yollarında dinlenme istasyonu; onlarca sürüngen ve su canlısının yaşam alanı; sêla avê denen endemik Fırat kaplumbağası ile quçikê avê denen su samurunun yaşam alanı olan bir ekosisteme sahip. İnsanı ve kârı önceleyen projeler ile Hewsel'in ekosistemi yok edilmeye çalışılıyor.

En önemli sorunlardan biri de Dicle Nehri'nin tanımsız, belirsiz su olarak iktidarlarca vasıfsızlaştırılması ve kıyı koruma kanunundan yoksun bırakılarak talan edilmesinin kolaylaştırılmasıdır. Öyle ki artık Dicle'yi bir kanun korumuyor, sahipsiz-kimsesiz bırakılıyor.

1970'lerle birlikte Türkiye'de kentleşme adıyla başlayan betonlaşmanın ilk tahribatı kum ocakları olmuştur. Öyle olunca, Amed'de betonlaşma için gerekli olan kum, Dicle Nehri, Hewsel bahçeleri alanından temin edilmeye başlanmıştır.

Bilindiği üzere kum ocakları maden kanunlarına tabidir. Sistemin tüm çevre yasaları gibi bu yasada sermayeye hizmet etmiş, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yönetmeliği de oluşan tahribatın önüne geçememiştir.

ÇED yönetmeliğine göre; Kum ocakları tahribatları en asgari seviyede olmalı, belirlenen alanın dışına çıkılmamalı, vadi yatağı değiştirilmemeli, kum çıkarılan ocaklarda oluşan çukurlar aynı şekilde muadil bir malzemeyle doldurulmalıdır. ÇED yönetmeliğinde buna benzeri onlarca koruyucu madde vardır. Buna rağmen bu maddelerin hiçbiri uygulanmamaktadır. La Martin, "Vicdan Kanunların Kanunundur" demiş. Hal böyle

44 | duvardibi

olunca kanunlardan önce devreye girmesi gereken vicdan ve yaşam hakkına saygı da ekarte edilmiş, büyük balık küçük balığı yutar, büyü ya da öl gibi kapitalist öğretiler devreye girerek Hewsel üzerindeki acılar daha da derinleştirilmiştir.

Nehri arıtan, balık dâhil birçok türe ev sahipliği yapan sazlık alanlar, kum ocakları ile bitme noktasına gelmişken, bu tahribatın üstüne bir de hafriyat sahası ilan edilmesi, kent atıklarının vadi yatağına doldurulması da insan dışında kalan yaşam alanlarını bilinçsizce yok etmiştir.

Yetmedi, kaçak ticari işletmelerce sazlıklar yok edilerek, hafriyat dolguları yapılarak geri dönülmez bir tahribata imza atıldı. Arıtma gücü elinden alınmış bir vadiye, yıllarca kentin atık suları drene edildi. Arıtma için sazlıktan yoksun bırakılan nehre, onlarca çeşit kimyasal madde içeren gri atık denen mutfak ve banyo atıkları dökülmüş oldu. Bunun sonucunda mikroorganizmalarda dâhil yüzlerce türün yaşam alanı tahrip edilmiş oldu.

SUNİ YAPILAR DOĞAL YAŞAMI BİTİRDİ

Ve nihayet balık çiftlikleri devri ile vadi yatağı suni göletlerle süslendi. Balık çiftliklerinde balıklara verilen hormonlar ve ilaçlar balıkların atıkları ile nehre karışarak doğal yaşamı bitirdi. Bu balık çiftlikleri meyve bahçeleri ile donatılarak tepkilerin önüne geçilmeye çalışıldı.

Bilinçsiz tarım politikaları, 'su sonsuzdur, bitmez' mantığıyla yapılan salma sulama, tarımsal alanlardaki kimyasal gübrelere nehir suyuna karışarak canlı yaşamını önemli derecede etkilemeye başladılar. Balık, kurbağa, su yılanı, endemik olan Fırat Kaplumbağasının ve yüzlerce mikroorganizmanın yaşam alanları kalmadı. Daha önce balıkçılıkla geçinen ve onlarca çeşit balıkla evine ekmek götüren insanlar dahi kalmadı. Endüstriyel tarım politikaları ile büyük üreticilere gübre, kimyasal ilaç ve tarımsal araçlarla desteklenmesi ile rekabet gücü

//

Bilinçsiz tarım politikaları, 'su sonsuzdur, bitmez' mantığıyla yapılan salma sulama, tarımsal alanlardaki kimyasal gübrelere nehir suyuna karışarak canlı yaşamını önemli derecede etkilemeye başladılar. Balık, kurbağa, su yılanı, endemik olan Fırat Kaplumbağasının ve yüzlerce mikroorganizmanın yaşam alanları kalmadı.

//

elinden alınan küçük üreticinin geçimlik temelinde yaptığı bostancılık bitirilirken, vadinin ekosistemi de alt üst edildi. Diyarbakır karpuzunun yerini çok su tüketen ve ticari amaçla yetiştirilen kavak bahçeleri ve pamuk almış oldu.

HEWSEL'E ÖZGÜ YEDİ BİN KARA KAVAK VE SÖĞÜT

Hewsel Bahçeleri'nde doğal olarak yetişmiş 7 bin civarında kara kavak ve kara söğüt bulunuyor. Ortalama boyu 20 metre olan ağaçlar, Dicle Üniversitesi yönetimince, bataklıkları kurutmak adına kesildi. Dönemin rektörü ağaçların kesilmesini, "Çalı çırpı kestik" diyerek savundu. İl Toprak Kurulu'nun "tarım alanı değildir" söylemi, Hewsel Bahçeleri'nin imara açılmasının önündeki engeller kaldırılmaya çalışıldı. Akabinde Kamu Yararı kapsamında imara açılmaya çalışılarak planlanan üç adet HES iptal edildi. Sistem ve sermayenin Hewsel'deki hunharca talanı ve saldırıları aralıksız devam etmekte.

Son numaraları da Özel Proje Alanı ilan etmek oldu. OHAL'den dolayı her türlü halka açık basın açıklaması ya da gelişebilecek her türlü demokratik ve sivil tepkinin de önüne geçilerek DSİ eliyle tahribat yapılmakta. Hewsel Bahçeleri'ndeki evler yıkılarak, ağaçlar kesilerek zorla kamulaştırma dayatılan halk alanı terk etmek zorunda bırakıldı.

Doğasının yok edilme pahasına yapay gölet yapılarak regülâtör eklenmesi planlanmıştır. Tarihi On Gözlü Köprü'nün iki gözüne hafriyatla dolgu yapılarak ticari işletmelere peşkeş çekildi. Gelişen tepkilerden dolayı iki göz açıldı, ama binlerce metreküpü bulan hafriyat dolgusu olduğu gibi bırakıldı, sadece makyajladılar denebilir. İnşaatlar ve yollar yapılmaya devam ediliyor.

UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne tarihi Suriçi ile birlikte giren Hewsel Bahçeleri'ne bir çivi dahi çakılmaması gerekirken yapılaşmaya açılması geri dönüşü imkânsız tahribatlara yol açacaktır. Göz boyama, reklam ve tanıtımlarla 'halka açıyoruz, mesire ve dinlenme alanları yapacağız' gibi söylemler gerçekçi değildir.

Sermaye iliklerine kadar sömürmeden Hewsel'den çıkmayacak. Hem yerel iktidar hem de merkezi iktidar yapılan yanlışlardan dönmeli ve oradan rant elde edilecek diye avuçlarını ovuşturan sermayedarlar da vicdanlı olmalıdır.

Şehrin göçü

Dar sokaklardan şehre doğru ilerleyen kadınlar hatırlıyorum. Sadece kadınlar mı? Yoğurt pazarı, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Kore mahallesinden çıkan yaşlılar, çocuklar, hastalar, gençler... Bir salgından kaçır gibi dağılıyorlar şehre. Kimi bir masayı, bir çuval unu kucaklamış, kimi hasta çocuğunu, yağ tenekesinde büyütmeğe çalıştığı zakkumu ... Kimi kuşlarını...

Dünyayı bir tek utanç kurtarabilir / Ingmar Bergman

Bölünmüş bir tarihin üstünde yürüyorum. neresinden geçsem üstüme yıkılacak gibi. Naif kelimelerle eşiyorum üstünü, avuçlarımda küle dönüyor; şarkı ve hayal... Avuçlarımda küle dönüyor; şehir... Susmanın binbir anlamıyla sarıyorlar şehri. Susmanın utançla bir ilgisi var diyorum. Susmanın korkuyla bir ilgisi var diyorum. Susmanın inanamamakla ilgisini kuruyorum. Susmanın umutsuzlukla ilgisini daha sonra... Susmak intihar mı diye düşünüyorum. Susmanın sessizlik olmadığını biliyorum, bedenlere

ÖMER AYDENİZ

20 ARALIK 2017

giydirilemeyen bir elbise olduğunu da. Susmak içsel bir şey mi diye soruyorum. Ama susmanın göçle ilgisi ne?

Şehirden dar sokaklara doğru ilerleyen kadınlar hatırlıyorum. Sur içinde hasırlı diye bir mahalle vardı. Birçok sokağın birbirine açıldığı ve rengarenk birkaç katlı evlerin iç içe geçtiği doksan sonrasına daha da genişleyerek sarkan bir getto. sokaklarında bildiğiniz çocuklar... Bilyenin hüznüne, gazoz kapağının çamuruna dokunan çocuklar... İkinciyle birlikte evlerinden mahalleye çıkan ve beyaz tülbentler takan orta yaşlı kadınlar görürdünüz. Kapı önlerine atılan kürsüler, minderlerle birlikte günün ilerleyen saatlerinde hem konuşup hem de akşam yemeği için hazırlık yapan insanlar. Fotoğraf çekmek için gezinen birçok insan olurdu bu sokaklarda ya da mahalle içinde bulunan Mardinkapı ortaokulunun öğretmenleri geçirdi arada bir veya nedensiz gezinen hiç tanımadıkları yabancılar. Her defasında kadınlar, ilk iş tülbentlerini yoklardı. Saçlarını ve yaşamlarını saran, korunaklı bir yaşamın şifresi gibi, sürekli başlarında taşıdıkları bu tülbendin basit bir bez parçasının ötesindeki anlamlarını giyinirlerdi. gökyüzünde güvercinler uçurdu Xançepek'ten, Hevsel'e doğru...

Güvercinler uçuyor birkaç katlı evlerin, kırgın kırık damlarında. En çok güvercinlerimi sevdim, dedin ya bana, daldım. Neyi severdim en çok? Herkes bir şeyleri seviyordu; kedilerin kuyruğuna teneke takmayı seven çocuklar, yerlere balgam atmaya seven adamlar, semtin duvarlarına kin yazıları yazmayı seven eller... Annen çay getirmişti. Geniş bir sininin içine koyduğu kahvaltılıkları damın kenarında duran kürsünün üstüne bırakıp, acelece beyaz tülbendini düzelttikten sonra; xoce tu ne birçî yî?* diye sormuştu. Sonra bir bebek sesi duydum aşağıdan ve kalkıp o sese doğru adımlarını hızlandıran anneni...

Dar sokaklardan şehre doğru ilerleyen kadınlar hatırlıyorum. Sadece kadınlar mı? Yoğurt pazarı, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Kore mahallesinden çıkan yaşlılar, çocuklar, hastalar, gençler... Bir salgından kaçır gibi dağılıyorlar şehre. Kimi bir masayı, bir çuvalunu kucaklamış, kimi hasta çocuğunu, yağ tenekesinde büyütme çalıştığı zakkumu ... Kimi kuşlarını... Sesimin, bedenimin içinden geçer gibi ilerliyorlar. Neden; durun, bu sokaklar bizim, diyemiyorum. Önümde duruyor yıllardır tanıdığım yaşlı adam

//
Her defasında kadınlar, ilk iş tülbentlerini yoklardı. Saçlarını ve yaşamlarını saran, korunaklı bir yaşamın şifresi gibi, sürekli başlarında taşıdıkları bu tülbendin basit bir bez parçasının ötesindeki anlamlarını giyinirlerdi.

//

Gözlerimi kapatıyorum, yine de geçip gittiklerini görüyorum. Kimi eski bir halısını kucaklamış, tek kişilik koltuğunu kimi. El arabasına bıraktığı yatalak annesini uzaklaştırıyor kimi, bebeğini, ilk fotoğrafını, anılarını... Yastığını, yorganını almış biri. aynı gün değil, günlerce sürüyor // bu terk ediş.

ve avucunu açıyor; xoce tu dikarî heqê şorbeyekê bidî min...**
Kelimelerle bir urganı geçiriyor boynuma. asılı kalıyorum o zamanda.

Önce perdelerle örttüler sokakları, rengarenk perdelerle; mavi, mor, yeşil, sarı, siyah.... Kilit taşlardan bariyerler kurdular ve eşeleyip toprağı Sur'u gömdüler. Ardından gelenler seve seve toprak attı üstüne. Xoce malê me tune ye, em herin ku derê?***
Yaşlı, genç bir bir çıkıyorlar sokaklardan. Gözden çıkarılmış mekanları geride bırakarak; gözden çıkarıldıklarını bilerek. Çocukları düşünüyorum; esrar satan, çıraklığa koşan, evlerine ekmek taşıyan çocukları... Bıçaktan bir yaşamın üstünde yürütülen çocukları. Her gün ülkelerinden kovulan çocuklar birikiyor köşe başlarına, kıyılarına vuran bebeler. okul okul, vakıf vakıf, ev ev istismara uğrayan çocuklar. utanç damlıyor diye sayıklıyorum, utanç damlıyor dünyanın çatısından, ama yaşıyoruz işte!

Haftalarca sürdü bu göç. Kimi günlerce evinin içinden çıkmadı. Kimi çocuğunu çıkarmak için kaldı. Kimi gidecek yeri olmadığı için... Sadece yaşamak için çıktı çoğu. Ne düşündükleri ne hissettikleri kimsenin umurunda değildi. Kırgın mevsimlere akan şarkılar gibi gittiler; arkalarında metalin yıkıcılığını bırakarak... Gölgele de mi yoktu? duvarlardan, kapılardan, bedenlerden geçerek gittiler.

Gözlerimi kapatıyorum, yine de geçip gittiklerini görüyorum. Kimi eski bir halısını kucaklamış, tek kişilik koltuğunu kimi. El arabasına bıraktığı yatalak annesini uzaklaştırıyor kimi, bebeğini, ilk fotoğrafını, anılarını... Yastığını, yorganını almış biri. aynı gün değil, günlerce sürüyor bu terk ediş. Her gün biraz daha eksiliyor sokak; eşya eşya, insan insan, anı anı... Sokaktan çıkanlar var ama girenler yok!

Aşefçiler ile Japon Pasajı arasında kurulu seyyar ciğercinin önünde közde pişen kebabı beklerken buluyorum kendimi. Aradan kaç ay geçti? Neden binlerce ışık yılı uzakta bulunan Andromeda Galaksisi gibi bir mesafeyi duyumsuyorum ki? Yüz metre ileride silah sesleri geliyor ama beni ciğerin iyi pişmemesi daha çok kaygılandırıyor. Satıcılarla pazarlık yapan kadınlar ilişiyor gözüme, el arabasına bıraktığı tavuklarını satanlar var mısır çarşısının önünde, vakıflardan atlet, don alanlar çıkıyor. Nasılsa sıradan bir

//

Koca adamlar şarkı söyler mi hiç? Ama söylüyorlar... Alıp götürüyor uzaklara o dengbej evindeki yaşlı adam ve şalvarına dökülen ah'ları yeniden sesine iliştip ağıda başlıyor.

gün diyorum. Ne dağ ne ova ne de odalar; hiçbiri haklı olacak kadar güçlü değil diyorum ve bir tılsım gibi hançepeğin o tek katlı evinden çıkıp, sokağın içinden şehre doğru yürüyen kadınla göz göze geliyorum. Çıkıyor kadın... Kucakladığı bebeğin bu anları hatırlamaması için mi bilinmez bebeğin yüzünü göğsüne kapatıyor. Tülbendini sallıyor çıkarken; beyaz tülbendini. İçinden ölü güvercinler mi düşüyor? Sokakta başını açmak tuhaf bir utanç veriyor gibi... Ama şimdi yaşamın içine doğru hiçbir şey hissetmeden ilerlerken; saçlarının aklığandan, sokağın içtenliğinden medet umacak durumda değil. Sadece yaşamak istiyor...

Herkes bir sevdayı taşıyor bu mekana. Bir destanın ucundan tutup sesin içinden geçiriyor. Koca adamlar şarkı söyler mi hiç? Ama söylüyorlar... Alıp götürüyor uzaklara o dengbej evindeki yaşlı adam ve şalvarına dökülen ah'ları yeniden sesine iliştip ağıda başlıyor. Sesin geldiği yöne bakıyorum ama gidemiyorum.

Ağıtların ortasında oturuyorum. Ölümleri asıyorum tek tek gözlerime... Nedensiz ölümleri... Hayalleri değiyor tenime. Nereye baksam aynı renk, kim astı gökyüzüne bu ah'ı?

xwezî ji min bihata û li ber wê şewreşê rawestîyama

xwezî ji min bihata û min dengê xwe biristana ew kuçana...****

Sesin geldiği yöne bakıyorum... Ama gidemiyorum...

Dalgınlığıma sızıp, incecik bir ekmeğin içine dizdiği kebabı, gazete kağıdına sarıp elime tutuşturuyor satıcı...

* Hoca, aç değil misin?

** Hoca, bir çorba parası verebilir misin?

*** Hoca evimiz yok, nereye gidelim?

*** Elimde olsa da dursam önünde o karantlığın/ Elimde olsa da sokaklarını dokusam sesimle

Filozofun hânesi II: Evin estetik mevcudiyeti ya da sarhoş-oradalık

Sokrates'in Atina'da, Kierkegaard'nun Kopenhag'da, Weininger'in Viyana'da mestmevcudiyetleri ya da sarhoş-oradalıkları bugünün zarâfet yoksunu tüm anlatılarına ve "otoritenin yığın-söylemi"ne rağmen hâlen birer estetik iletidir.

HAMZA CELÂLEDDİN

Nunc est bibendum!

Felsefe tarihi bir "estetik ileteler bütünü" olarak okunduğunda; söz gelimi, felsefe hakkındaki tarihsel söylem, bilgece zarif Schopenhauer'un, çılginca zarif Nietzsche'nin, cesurca zarif Spinoza'nın, dâhice zarif Weininger'in ya da zarifçe zarif Camus'nün üzerine kurulduğunda, zarâfet yoksunu felsefi kavrayışın (ki zarâfet yoksunluğu kimisi için bir yaşam biçimidir, yürümesinden tutunuz dövüşmesine değin tüm edimleri bu yoksunluktan mürekkeptir) ne denli "asılsız" ve ne denli "talih-

23 ŞUBAT 2018

siz" olduğu bir kez daha anlaşılır. Nitekim felsefe tarihi, "filozofun oradalığı"ndan bahisle estetik bir söylem birliğidir. Bugünün kaba anlatısı ise (bkz: Foucault sapıktı, Althusser katildi, Hegel salaktı, Nietzsche faşistti, Sartre çapkındı, Sokrates ayyaştı ya da Spinoza FETÖ'cüydü) kaba politik kurulumun öngörülebilir neticelerinden yalnızca birisidir. Gel gelelim, bugünün anlatısı ne denli zarâfet yoksunu olursa olsun, filozof hâlen kendi hânesinde ve "sarhoş-orada" bizi beklemektedir. Filozofun Hânesi'nin ilk yazısında (bkz: Evin Politik Mevcudiyeti ya da Yersiz-Yurtsuzluk) filozofun izini, "politik olan"da bir "yersiz-yurtsuz" olarak sürmüştük –ki bu oldukça yorucudur–; şimdiyse niyetim kendinden-açık-tır ki, filozofun estetik mevcudiyetinin izini sürmekle politik-olana tahammülümüzü ödüllendireceğiz. O hâlde artık Kierkegaard'nun Kopenhag'daki, Weininger'in Viyana'daki yâhût belki de Sokrates'in Atina'daki sarhoş-oradalığına eşlik etmek için sabırsız davranabiliriz.

Omnia mea mecum porto!

Evvelâ Sokrates'ten ve Atina'dan bahse başlamayı –kronolojik bir ödev olarak değil ama– "estetik akış"a uygun bir başlangıç olarak görüyorum. Felsefeye az-çok kulak kabartmış herkesin (rüyada Hegel görmek buna dâhil değildir) yine az-çok ismini duyduğu bu Antik anti-kahraman (anti-kahraman diyorum, zirâ hiçbir "kahraman" 2 bin 500 sene sonrasına ulaşmak konusunda becerikli olamamıştır), bir filozoftan da ziyade "orada-olan" olarak saygıya değer bir bilgedir. Onun yaşamına ve yaşam pratiğine dair elimizde fazla veri yoktur lâkin ben onun elli üç yaşında doğmuş olduğuna ilişkin –ilkın kulağa pek tuhaf gelebilecek– argümanımın hâlen arkasındayım. Elli üç yaşından genç bir Sokrates'in varlığı ne düşünülebilirdir, ne sezilebilirdir, ne de estetik tarihe sığar! Bu bahisten de öte, Sokrates'in yaşam pratiğine dair elimizde somut bilgiler olmaması; örneğin onun, evli olup olmadığı, kaç çocuğunun olduğu ve onların isimleri, geçimini nasıl sağladığı, komşularının kim olduğu ya da kahvaltıdan kaç saat sonra öğle yemeği yediği; dert edilecek şeyler değildir. Sokrates Atina sokaklarında sürekli sarhoş gezen, mestmevcut "bilge-ruh"tan fazlası değildir ve işte Platon (geniş omuzları olan genç adam) ise onun dostu ve onun katilidir! (Platon'un altını neden Sokrates'in katili olarak çizdiğimi açmak konusunda çekingenim; bu, bu yazının konusu olamayacak kadar "etrafılı" bir bahistir.)

In vino veritas!

Ve bin yıllar sonra...

“1813” oldukça esrarengiz bir tarihtir. Öyle ki bahsi geçen sene, “cehennem coşkusunun ezgisi” olarak Richard Wagner, “çok-sesli sükûnetin ezgisi” olarak Giuseppe Verdi, “Friedrich’in tetikleyicisi” olarak Carl Ludwig Nietzsche –ve işte şimdi sarhoş-oradalığına konuk olacağımız– “bir gizem” olarak Søren Kierkegaard yeryüzünde belirmişlerken; aynı sene Arthur Schopenhauer felsefe doktorasını henüz vermiş genç bir dehâ, Hegel rüştünü ispatlamış disiplinli (mi disiplinli) bir profesör, Beethoven iyiden iyiye işitme yetisini kaybetmiş (lâkin yine de bundan sonra dokuzuncu senfoniye besteleyecek) ünlü bir müzisyendir. Kierkegaard’nun yeryüzünde belirişi ve orada (işte; Kopenhag’da) oluşu, tüm bu çok-seslilik ve hengâme içinde dâhi hemen fark edilebilir bir huzurluluk hâlidir. Kierkegaard’nun sarhoşluğu, asırlar evveline –belki Sokrates’in son kadeh şarabına, belki de Thales’in dalgınlıkla kuyuya düşmesine– dayanır. Kierkegaard’nun Kopenhag sokaklarındaki gölgesi, (hâlen) her mevsim kendisini yenilemektedir. Tüm ailesinin birer birer yeryüzüne veda etmesi (ki bu, ona göre Tanrı’nın bir lânetidir) ve son olarak pek sevgilisi Regine Olsen’in yeryüzünde başka bir oradalığa bürünmesi (yani bir başka birisiyle evlenmesi), Kierkegaard’yu Kopenhag sokaklarında dolaşan bir gizeme dönüştürmeye yetmiştir. Çok değil, Kierkegaard’nun yeryüzüne konukluğu kırk iki sene, eşdeyişle kırk iki sarhoş sene sürmüştür, yine esrarengiz sayılabilecek bir tarihte, 1855’te (Rimbaud doğalı bir, Gogol öleli üç sene olmuştur) onun gölgesi Kopenhag sokaklarından eksilmiştir. Ve aradan geçen on yıllara karşın, onun son cümlesi yeryüzünde yankılanmaya devam edecektir: Süpürün beni!

(Apollinaire’i anımsayarak)...

Bir kahkaha gibi kırılır kadehim birden!

Ve nihayet; kısa bir kelâm için, güzelimiz Otto Weininger’in hânesine konuk olabiliriz. Belki de en sondan başlamak gerekir, Nietzsche öldükten birkaç yıl sonrasında, Sartre doğmazdan birkaç yıl öncesinden; tam olarak 1903’ten (âh ki, Kierkegaard süpürüleli kırk sekiz sene olmuş). Kent, Viyana; yer, Beethoven’ın 1827

//

Çok değil,
Kierkegaard’nun
yeryüzüne konukluğu
kırk iki sene, eşdeyişle
kırk iki sarhoş sene
sürmüştür, yine esrarengiz
sayılabilecek bir tarihte,
1855’te (Rimbaud doğalı
bir, Gogol öleli üç sene
olmuştur) onun gölgesi
Kopenhag sokaklarından
eksilmiştir. Ve aradan
geçen on yıllara
karşın, onun son
cümlesi yeryüzünde
yankılanmaya devam
edecektir: Süpürün
beni!

//

baharında sağır-aksak öldüğü o ev. Otto Weininger, bir Yahudi ve bir “kadını” olarak (anımsayacaksınız, Weininger için bu ikisi “şeytanî” varlıklardır), sebebi âşikâr “kendinden nefret etmenin peygamberi” olarak, tam yüreğine ateş ediyor ve henüz yirmi üçünde (“henüz” bin yıllardan pay biçilerek) yeryüzündeki kısa konukluğuna son veriyor. Weininger’in sarhoş-oradalığı, bugün dahi insanı sarhoş etmeye muktedir gibi görünüyor; ya da hiç değilse “kendini yüreğinden vurma cesareti ve estetiği” hafif bir baş dönmesine sebep oluyor.

Kalsın bu öyleyse.

Bir oğlu gibiyim ben

Yeryüzünün: Sevmek için yaratılmış, acı çekmek için...

Gel gelelim tüm bunlardan hareketle; “kent”, “ev” ya da “yurt”, felsefe için yalnızca bir olanak değil, aynı zamanda estetik bir yükümlülük gibidir. Sokrates’in Atina’da, Kierkegaard’nun Kopenhag’da, Weininger’in Viyana’da ve dahası; Thales’in Milet’te, Herakleitos’un Efes’te, Lucretius’un Roma’da, Hume’un Edinburgh’da, Montaigne’in Montaigne Şatosu’nda, Deleuze’ün, Baudelaire’in, Sartre’in, Beauvoir’nın ya da Aragon’un Paris’te, Schopenhauer’un ya da Goethe’nin Frankfurt’ta, Kafka’nın Prag’da (Numara: 22’de), Dostoyeski’nin St. Petersburg’da (Kuznechny, 5/2’de), Kavafis’in –sonsuz kere– İskenderiye’de (...) mestmevcudiyetleri ya da sarhoş-oradalıkları bugünün zarâfet yoksunu tüm anlatılarına ve “otoritenin yığın-söylemi”ne rağmen hâlen birer estetik iletidir. Lâkin yalnız “politik” ya da yalnız “estetik” yetmez evi kurmaya. Son olarak “etik” bir mevcudiyet gerekir; elbet bir sonraki yazıda görüşmek dileği ile...

Camus yâr, Nietzsche yardımcınız olsun.

“
Lâkin yalnız “politik”
ya da yalnız “estetik”
yetmez evi kurmaya.
Son olarak “etik” bir
mevcudiyet gerekir.”

Çevresel sorunlar nasıl çözülür?

Gaziantep'teki Uluslararası Etik Araştırmaları Sempozyumu'ndaki dinleyicinin "ekolojik kriz/çevresel sorunlar nasıl çözülür?" sorusuna ekoloji hareketlerinin her biri çevre sorunlarının çözümüne dair farklı cevaplar vermektedir şeklinde bir cevap vererek giriş yaptım.

Mayıs 2018'de Gaziantep'te düzenlenen Uluslararası Etik Araştırmaları Sempozyumu'nda ekolojik krizin kaynakları ve etik bağlamda yeniden inşa üzerine odaklanan bir çalışma sundum. Yaptığım konuşma sonrasında bir dinleyici "ekolojik kriz/çevresel sorunlar nasıl çözülür?" sorusunu yöneltti. Bu aslında çevre sorunlarına duyarlı birçok bireyin cevabını aradığı sorudur. Bu yazıda söz konusu soruya birçok perspektiften yanıt vermeye çalışacağım. Zira söz konusu soruya birçok ideoloji, çevre akımı ve hareketi farklı cevaplar sunmaktadır.

MEHMET ALİ ÇELİK

30 MAYIS 2018

//

Derin ekoloji, mekanik dünya görüşünü eleştirerek, çözümün organik dünya görüşüne dönüşte olduğunu savunur. Mistik ekoloji, metafiziğin öneminin altını çizen bir söylem kullanılır. Toplumsal ekoloji ise, çevresel krizin esas kaynağı olarak tahakkümü, hiyerarşiyi ve kapitalist sistemi gösterir //

Çevresel Sorunların Ortaya Çıkışı?

Çevresel kriz günümüzün en büyük sorunlarından birisi olarak görülmektedir. Çevresel felaket, Slovaj Zizek'e göre "yeryüzünü mahşeri bir yok oluşa sürükleyen 4 atlıdan biridir". Noam Chomsky ise söz konusu krizi "nükleer felaketle birlikte tüm canlı ve cansız ortamlarının sonunu getirme potansiyeli taşıyan iki riskten biri" olarak görmektedir.

Sorunun çözüm yollarından önce ilk olarak bu devasa sorunlar yumağının nasıl ortaya çıktığına kısaca değinmek gerekir. Endüstri Devrimi ile başlayan sürecin beraberinde doğal alanların plansız ve aşırı kullanımı artmış ve bilhassa sanayileşmenin yoğun olduğu alanlarda ekolojik problemler belirgin hal almıştır. 1952 yılında Londra'da 4 binden fazla insan hava kirliliği nedeniyle yaşamını kaybetmiştir. Bu olay, Batı dünyasını ekolojik problemlere karşı daha duyarlı olmaya yöneltten başlangıçlardan biri olarak gösterilmektedir.

İngiltere'de yaşanan bu olayın benzeri tüm Avrupa'da ve ABD'de yaşanmaya başlamıştır ve tüm bunların toplamında 1970 sonrasında çevresel sorunlar tam manasıyla gün yüzüne çıkmıştır. Amerikalı Ekolog Aldo Leopold'ın Toprak Etiği ve Yeryüzü Etiği adlı çalışmaları çevresel sorunlara karşı farkındalığın artması bağlamında etkili olmuştur.

'EKO'LANAN TOPLUMSAL VE SİYASİ HAREKETLER

Çevre sorunlarının patlak vermesiyle birlikte birçok çevre hareketi ortaya çıkmıştır. Bunlardan en fazla bilinenleri; sığ çevreciler (shallow ecology) ve derin ekoloji (deep ecology) hareketidir. Bunun yanı sıra ekolojik problemlerle birlikte birçok toplumsal ve siyasal hareket "eko"lanmıştır. Bunlar arasında eko-anarşizm, eko-mark-sizm ve eko-feminizmi saymak mümkündür.

Ekoloji hareketlerinin sınıflaması birçok araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bunlardan ön plana çıkanı Carolyn Merchant'ın yaptığı tasniftir. Merchant ekoloji düşüncesini "derin ekoloji", "mistik ekoloji" ve "toplumsal ekoloji" olarak ayırır. Derin ekoloji, mekanik dünya görüşünü eleştirerek, çözümün organik dünya görüşüne dönüşte olduğunu savunur. Mistik ekoloji, metafiziğin öneminin altını çizen bir söylem kullanılır. Toplumsal ekoloji ise, çevresel krizin esas kaynağı olarak tahakkümü, hiyerarşiyi ve kapitalist sistemi gösterir

Gaziantep'teki Uluslararası Etik Araştırmaları Sempozyumu'ndaki dinleyicinin "ekolojik kriz/çevresel sorunlar nasıl çözülür?" soru-

suna ekoloji hareketlerinin her biri çevre sorunlarının çözümüne dair farklı cevaplar vermektedir şeklinde bir cevap vererek giriş yaptım ve şöyle devam ettim:

Ben sıg çevreci olsam doğayı insan için ekonomik bir kaynak olarak görür, mevcut liberal politikalarla çevresel sorunun çözülebileceğini düşünürdüm. Aynı zamanda endüstriyel faaliyetlerin doğaya daha az zarar verecek şekilde reformize edilerek devamını savunurdum.

Ben derin ekolog olsam insanı ekolojinin kanseri olarak görürdüm ve ekolojinin topluma değil, toplumun doğal düzene uyması gerektiğini iddia ederdim. Son olarak insanın mevcut teknolojik, bilimsel ve ekonomik faaliyetlerinden vazgeçerek doğa içerisinde diğer canlılar gibi yaşaması gerektiğini savunurdum.

Ben eko-sosyalist olsam çevresel sorunları kapitalist sistemin yarattığı bir yıkım olarak görürdüm. Çünkü bana göre, insan doğaya yabancılaşmıştır ve başta insan olmak üzere tüm canlılar sömürülebilir bir meta haline dönüşmüştür. Bir eko-sosyalist olarak, gezegenin selameti, canlı hayatın devamı ve hatta insanın yaşamını idame ettirebilmesi için kapitalizm denilen mevcut sistemden kurtulabilmek elzemdir. İnsan emeğinin sömürülmediği, insan dışı canlı ortamdaki canlıların meta olarak görülmediği bir sosyalist sistemi savunurdum.

Ben Murray Bookchin'in izinden giden bir toplumsal ekoloji savunucusu olsam başta insanın insan üzerinde kurduğu baskı, sömürü, tahakküm ve hiyerarşiye karşı çıkardım. Bilhassa mevcut sistemin hiyerarşik ve tahakkümcü yapısını eleştirdim. Çevresel felaketin çözümü için; paylaşımcı, adil, eşit ve vicdani bir toplumun inşâsını önemli bulurdum.

Ben eko-feminist olsam kadın ve doğanın çifte sömürüsü tezinden hareket ederdim. Ekolojik problemleri, kadın figürünün düşürülmesi ve kadının sömürülmesi merkezli olarak görürdüm. İnsan-doğa ilişkilerindeki hiyerarşi ve iktidar ağına dikkat çekerdim. Çevresel problemlere getirilen çözümlerin, feminist bir düzlem içermesini savunurdum.

Dinleyicinin "ekolojik kriz/çevresel sorunlar nasıl çözülür?" sorusuna bu şekilde bir cevap verdim ve dinleyici gülümseyerek ekolojik problemlerin çözümünde eko-sosyalist bakış açısının en etkili yöntem olduğunu belirtti.

Tüm bu cevaplar ekseninde "çevresel sorunların aşılmasında hangi siyasal ve çevresel akımın daha etkili olabileceği" sorusunun cevabı okuyucuya bırakılmıştır.

Tedavi edilmesi gereken bir kentiniz oldu mu?

Herkes aynı sokağa bakıyor. Ölümcül bir hastalığı kente yayıyor gibi barikatlarla karantinaya alınmış sokak. Daha önce yıllarca bu sokaktan geçtim. Hemen solda, sabahları kapısında onlarca kedinin bulunduğu, bir kebab evi, karşısında, telaşla yürüyen öğrencilerin ayaklarının altından geçmeye çalıştığı Dört Ayaklı Minare... Sokak biraz ileride sağa kıvrılırdı bir zamanlar, şimdi bilmiyorum.

min navê xwe kola li bircên Diyarbekir,
gava ku stêrk li esmana stûxwar...

Rojen Barnas

Aylardır bir şeyleri kaybetmenin telaşıyla dolaniyorum ortalıkta. Tekrar tekrar üstümü yokluyorum, bedenimi, gözlerimi; düşürmemişimdir diye ama nafiye...

ÖMER AYDENİZ

07 ARALIK 2017

//

Her nesne anı biriktirir ve o nesnelere silinip gitseler de anıları oralarda sonsuzluk yolcusudur. Bazıları bu anıları dev silgilerle silmek ister, bazıları hendeklerle içine gömmek ister, bazıları silahlarla ve kanla, bazıları ise sadece sırtını çevirip o nesnelere, onlardan uzaklaşarak...

Kalır mı sizde de bir şeyleri kaybetmenin hüznü? Beni büsbütün bir boşluğa çeviren bu hüznün düşürüyor yollara, bu hüznün alıp götürüyor hep aynı yerlere...

Nerede bulaştı bu hüznün kestiremiyorum... Ağızda çürüyen bir dişi söker gibi, evleri tek tek sokaklardan söktükleri zaman mı? Bazalt taşları ve çocuk seslerini birbirlerinden ayırdıkları zaman mı? Kimliklerin içinden, dillerin ve ağıtların içinden, sevdaların ve kelimelerin içinden, zamanın içinden gelip geçerken tam da yaşadığım bu kısa anda önümde vurulan burçlardan mı bulaştı?

Sahi bir sokak nasıl bulaştırır hüznü, bir bazalt taşı ya da soğuk bir kapı?

Garip sorular bunlar, kendime örtünüyorum. Bugünlerde en değerli şey örtünmek, susmayı bilmek; uzun ve rahat yaşamayı vaat ediyor. Gizlenmek en temel ihtiyaç gibi ceplerde taşıyor, görünmez olmak istiyor herkes... Bunu duyu organları ile temel gereksinimleri arasına bıraktığı korkuyla yaptığını sanıyor. Evet sanıyor... Çünkü bir diyet gibi kentin her yerine bulaşıyor bu hüznün. Saçını okşadığımız çocuğa, yüreğine sığındığımız sevgiliye, büyük ve sıcak evlerimize, caddelere, ağaçlara, dokunduğumuz her şeye bu hüznün bulaşıyor... Ve bulaşmakla kalmıyor kemirip, başkalaştırıyor.

Tedavi edilmesi gereken bir kentiniz oldu mu?

Hayır caddelerin asfaltlanmasından, yeni evler yapılmasından bahsetmiyorum ya da masallar okuyan, şarkılar söyleyen insanların sokak sokak gezinmesinden de. Uçurtmalar uçuran çocukları o mekanlara bırakmaktan da... Her nesne anı biriktirir ve o nesnelere silinip gitseler de anıları oralarda sonsuzluk yolcusudur. Bazıları bu anıları dev silgilerle silmek ister, bazıları hendeklerle içine gömmek ister, bazıları silahlarla ve kanla, bazıları ise sadece sırtını çevirip o nesnelere, onlardan uzaklaşarak...

Aynı anda binlerce insanla birlikte bir şeylerinizi kaybettiğiniz oldu mu?

Herkes aynı sokağa bakıyor. Ölümcül bir hastalığı kente yayıyor gibi barikatlarla karantinaya alınmış sokak. Daha önce yıllarca

bu sokaktan geçtim. Hemen solda, sabahları kapısında onlarca kedinin bulunduğu, bir kebab evi, karşısında, telaşla yürüyen öğrencilerin ayaklarının altından geçmeye çalıştığı Dört Ayaklı Minare... Sokak biraz ileride sağa kıvrılırdı bir zamanlar, şimdi bilmiyorum. Şairlerin, yazarların isimleri yazılıydı köşe başlarında. Yıllarca onca emekle inşa edilen heybetli bir kilise az ileride karşınıza çıkardı, arada bir oturur çay içerdik bahçesinde. Anılara tutunarak yürümeye devam ediyorum. ama başka sokaktayım. Tümseklerle dolu bir yol burası. Arkamda keçi burcu... Terk edilmiş elektrik direkleri ara ara dizilmiş yol üstüne. Altında torbacılar duruyor. Her tümsekte frene basıyor arabalar ve elden ele değişiyor hayaller. Yıkılmış burçlara yaslanan evlerden kadınlar çıkıyor, çocukluğunun kadınları... Her sabah evlerinin önünü süpüren kadınlar, anılarımdan tutup çocukluğumdan geçiriyorlar. Yine başka bir sokakta buluyorum kendimi. Çocuk sesleri geliyor. Kucaklarında bir tepsi tandır ekmeğiyle kentin işlek caddelerine doğru yol alan küçük kızlar geçiyor önümden. Elleri kirlenmiş, her yerde her bakışta hor görülen çocuk işçiler yürüyor. Tek katlı evlerin şirinliği kapatmıyor yoksulluklarını ama yaşıyorlar işte ne güzel.

Birden Süleyman Nazif İlkokulu'nun yan bahçesine fidanlar dikip büyüten Ali Abinin bahçesinde otururken buluyorum kendimi. Koca bir baykuş bakıyor uzaktan... Elleriyile yemek veriyor kuzusuna Ali Abi. Öğretmenler çıkıp geliyor yan kapıdan, zil sesleri ve çocuk kahkahaları seyyar satıcıların bağırışlarına karışıyor. Ne güzel diyorum yaşıyorlar işte... Kurşunlu Camisi'nin önünde bi-

siklete binenleri görüyorum. Kapkaççı bir genç elindeki çantayla hızlıca kayboluyor dar sokaklardan. Bir hayat kadınının önünden geçiyorum, sigara istiyor. Elindeki sigaradan derin bir nefes alan yaşlı adam öksüre öksüre yürüyor. Örtünmüş kadınlar hayaller çiziyor pencerelerden, evinin etrafını çitlerle ören başka bir kadın tavuklarını yemiyor. Oh ne güzel, yaşıyorlar işte diyorum. Oh ne güzel yaşıyorlar diyor biri; sesim sesine, anılarım anılarına karışıyor birden. Anılarımızla iniyoruz sokaklarına kentin... Bazen bir başkasının anılarıyla yürüyorum o sokakta. Benim anılarımla küçük çocuklar yürüyor. Anılarımın gidemediği yerlere bir başkasının anılarıyla gidiyorum. Herkes kimin anısıyla ilerlerse ilerlesin, sonunda "ne güzel yaşıyorlar işte" diye mırıldanıyordu. Mırıldanıyorduk o sokağın başında... Zaman durmuştu. Solucan deliği, kara delik veya süper nova değildi durduran zamanı. Simyacılar, büyücüler, masal artığı kelimeler de değildi.

Sokaktan kente doğru yayılan hüznün durdurmuştu zamanı...

Herkes o hüznle birlikte bir şeylerini kaybetmişti o sokaklarda... Eşlerini kaybeden kadınların gözyaşları ile yürüyenler, öğrencilerini yitiren öğretmenlerin çığlıklarına basanlar, toprakla yüz binlerce yıl bağ kuran lav taşlarının öfkesine kapılanlar; ne varsa o sokağa dair, her şey koca bir hüznü dönüşmüştü. Sokaktan yayılan hüznün, kelimeleri çoktan kemirmişti, suskulardan yüz binlerce tek kişilik kentler örmüştü. Birbirlerine ulaşamayan kentler... Meçhul cinayetler bulaştı daha ilk çocukluğuma, meçhul kentler bulaştı sonraki yaşlarıma, sizin de var mı belleğinize saplanan ve orada gömülü kalan kentleriniz?

Şafağı mı düşürdük günün içinden, soruları mı çekip aldılar ellerimizden, umudu mu kırdılar tek tek bakışlarda?

Ne zaman fark ettik koca bir kentin, binlerce yıllık yaşanmışlığıyla içimizde kaybolduğunu? Sahi ne zaman fark ettim kentin ben olduğunu, biz olduğumuzu?

//
Mırıldanıyorduk
o sokağın başında...
Zaman durmuştu.
Solucan deliği, kara
delik veya süper
nova değildi durduran
zamanı. Simyacılar,
büyücüler, masal
artığı kelimeler de
değildi.

Sokaktan kente
doğru yayılan
hüznün durdurmuştu
//
zamanı...

İmar barışı: Vatandaşın açığını nereden yakalarım?

Kimisi kendisine ait olmayan bir araziyi işgal edip bina dikmiştir. Kimisi bir SİT alanı ilan edilmiş bir bölgede, tescilli yapı dahi olmayan kendi mülkü üzerinde doğramaları değiştirmiştir. Üstelik bunun için de ilgili belediyeye dünyanın rüşvetini ödemiştir. Şimdi bu durumda birincisi ile ikincisinin nasıl bir ortaklığı olabilir ki her ikisi de yüzde 3 ödesin? Siz bu durumda muhalefet olsaydınız, ne yapardınız?

“İmar barışı” adını verdikleri düzenleme neye işaret ediyor? Söylendiği gibi bu yöntemle kaçak yapılaşmaya “nokta koymak” mümkün mü? Kapalı, tepeden inme yöntemlerle hazırlanan planlar, yönetmelikler ne ölçüde şehirselleşmeyi temsil edebiliyor? Ne ölçüde denetlenebiliyor? Türkiye’deki afların imar rejiminin bir parçasını oluşturduğunu, yasaklarla afların karşılıklı bir ilişki içinde oldukları belli olmuyor mu? Eğer bu imar rejimi ile bu gerçekleşmiyorsa, sorunların kaynağına dönmek ve onu gözden geçirmek, değiştirmek için neler yapılmalı? Tasarı o kadar kısa sürede yasalaştı ki, zannedersem bu soruları tartışmaya zaman kalmadı. Ancak böyle bir oldubitti olmasa da, ortada tartışılması gereken bir sorun olduğu açık.

KORHAN GÜMÜŞ

16 MAYIS 2018

Evet, bir hukuk toplumunda imar afları olmaz. Gündeme gelmemesi gerekir. Ama içinde bulunduğumuz durumda bunları söylemek bir şeyi değiştirmez. Siyaset üretmeye yetmez. Bilindiği gibi baskıcı iktidarlar zor aygıtlarıdır. Temel işleyiş prensipleri hükmettikleri toplulukları siyasette temsil etmek değil, nesneleştirmek, işaretsizleştirmektir. Ancak sanıldığı gibi bu onların daha fazla şiddet uygulamaları anlamına gelmez, hatta tersine yol açar: Kural koyma vasıflarını ortadan kaldırır. Onların buyurganlığı, tepeden bakışı, ürettikleri şiddet, arka planda “bir erteleme fazı gibi” çalışır. Örneğin “çarpık” şehirleşme, cetvelle çizildiği zaman “düzgün” olduğunu zannettiğimiz şehirleşme biçimi birbirinin karşıtı gibi gözükür. Diğer taraftan öyle olsalar da, birbirini “motive” eden kavramlar olarak da iş görüyor olabilirler. Modern iktidar yalnızca şiddetle ayakta durmaz. Gönüllü rıza içerir. Daha doğrusu iktidar bu ikisi arasındaki bir eşikte durur. Nietzsche’nin “Aktive Vergeslichkeit” dediği kasıtlı unutkanlık (oubliance) halini dikkate alırsak, görmemezlik de bir yetersizlik, bilgisizlik değil, bir yetenektir. Nasıl yediklerimizin büyük bir bölümünü dışarı atıyorsak (ya da her gördüğümüzü yemiyorsak) gördüğümüz şeylerin de büyük bir bölümünü statümüzü, çıkarlarımızı korumak için dışarıda tutarız. Görmemezlik, bir yetersizlik değil, kasıtlı bir bastırma girişimidir. Bu görmemezliğin iki ucu vardır, iki karşıt şekilde kendisini gösterir: Görülenin kör edici ışığı altına saklanarak! (1)

“İMAR BARIŞI” BUYURGAN DEVLETİN İŞLEMEDİĞİNİ, TEPEDEDEN İNME KURALLARIN BEYHUDELİĞİNİ MASKELEME GİRİŞİMİDİR

Mehmet Özhasseki Bey de nitekim bu çelişkiyi itiraf ediyor, belediyelerin kaçak yapıları yıkmama gerekçesini nasıl bulduklarını anlatırken. “Artık kendi kendimizi kandırır hale geldik” diyor. Belediyeler kaçak yapıların yıkımı için ihale açıyorlarmış ve öyle bir fiyat veriyorlarmış ki, sonuçta kimse başvurmuyormuş. Ne güzel bir formül değil mi? Demek ki onlar da vatandaşlarla çoktan barışmışlar. Amaç vatandaşı sürekli korku içinde yaşatmak, sürekli tehdit altında tutmak. Kimi zaman korkutmak, kimi zaman rahatlatmak. Yönetimler doğrular ve yanlışlar listesi altında şekilci bir kontrol düzeni içine alınan vatandaşların acaba nereden açıkları yakalanabilir diye bakacaklar ve istedikleri zaman da, bedeli mu-

//
Amaç vatandaşı sürekli korku içinde yaşatmak, sürekli tehdit altında tutmak. Kimi zaman korkutmak, kimi zaman rahatlatmak. Yönetimler doğrular ve yanlışlar listesi altında şekilci bir kontrol düzeni içine alınan vatandaşların acaba nereden açıkları yakalanabilir diye bakacaklar ve istedikleri zaman da, bedeli mukabili buna göz yumacaklar.

“**Özhaseki Bey
“üzerinde uzun
zamandır çalışıyorduk,
bu nedenle seçimler
nedeniyle gündeme
getirmedik” dese
de pratik yararlar
umdukları açık.**”

kabili buna göz yumacaklar. Buyurgan devlet iki zıt görünüme sahip. “Şimdiye kadar göz yumduk ama bundan sonra en ağır cezaları yağdıracağız.” Özhaseki Bey’in söyledikleri tam da bu noktada anlam kazanıyor: “Mecliste gündeme getireceğim yine, sert cezaların gelmesi, artık bugüne kadar olan oldu, buradaki suçun en büyük kusura da kamu hizmeti veren bizlerde, elbette merkezi idare ve yerel yönetimlerimizde. Ama bugün nokta koyuyoruz, bitiriyoruz. Bundan sonra olmamasının tek yolu da gerek bu konudaki tedbirleri alıp vatandaşları rahatlatmak, gerek bu konuda yine o kadar rahatlatıcı tedbirler alındığı halde suç işlemeye temayül varsa hem yapana hem yaptırana hem de bunu yıkmayan belediye görevlilerine cezayı en ağır şekilde vermeli. Belediye başkanlarımızın yanında bunu da söyleyelim” Asıl sorun cevaplara sahipmiş gibi yapmak. Amaçları sorunu örtmek ve bunun bir görünmeyen neden olarak kalması. Bu tür bir ifşaatlar da, karşı çıkışlar da bu oyunun bir parçasını oluşturuyor. Böylece mutlak bir kontrol toplumuna kavuşuyoruz. Kamunun özne, vatandaşın nesne olduğu. Devletin bir eli dövecek, öbür eli okşayacak. Böylece vatandaşın kuzu kuzu yönetimlere teslim olması sağlanacak.

Özhaseki Bey de “ben öyle diyorsam, öyledir” diyor. Doğruculuk politikası gerçekte kitlelerin manipüle edilmesini amaçlıyor. Yoksa Özhaseki Bey’in “bundan sonra kuralları kaldırdık, arazileri yağmalamak, yasaları çiğnemek, kaçak inşaat yapmak serbest” demesini mi bekliyorduk?

Eğer kurallar çiğnenmezse, kuralların bir anlamı kalır mı? Bu buyurgan devletin işlemediğini, tepeden inme kuralların beyhüdeliğini maskeleyen, vatandaşların edilgenliğini koruma girişimidir. Kuralları çiğnerken kurallardan, cezalardan söz etmesi, aba altından sopa göstermesi gerekiyor. Buradaki paradoks Özhaseki Bey’in tam da kuralsızlığı geride bıraktığını söylerken kuralları kaldırması. Kurallara uyulan bir düzende yönetici böyle bir keyfiyete sahip olamaz. Özhaseki Bey “kontrolü çoktan kaybettik ve hiçbir zaman da geri alamayacağız” diyemiyor, elindeki devlet gücüyle, tam da seçimler öncesinde yalnızca hayatlarımızın ne kadar kırılgan olduğunu ispatlamaya girişiyor. Özhaseki Bey “üzerinde uzun zamandır çalışıyorduk, bu nedenle seçimler nedeniyle gündeme getirmedik” dese de pratik yararlar umdukları açık. Öyle tutarsızlıklar var ki, tasarımı hazırlayanlar başka bir çareleri kalmadığı için olsa gerek, adeta bu ülkede bir kamu düzeninin olmadığını göstermek istemişler diye bile düşünebilirsiniz.

//
Ancak bu felaketten sonra yapılan inşaatlara bakıldığında bunların içinde gene aynı oranda “kaçak” olduğu görülüyor. Şimdi “barış” zamanıymış. Bu duruma olsa olsa “ateşkes hali” demek daha doğru olur. Ne de olsa gene bir şey değişmeyecek.

Yukarıdan gelen talimatla Boğaziçi, Tarihi Yarımada, Çanakkale Şehitliği tasarıdan çıkarılıyor, sanki ülke topraklarındaki başka değerlerin bir önemi yokmuş gibi. Neden? Akıllarına öyle esmiş. Bürokrasi hazretlerine takıldığı için ruhsat alamayan bir basit onarım ile Hazine arazisine konan devasa bir kaçak yapı aynı kefeye konuyor ve yüzde üç bedelle kayıt altına alınıyor. Üstelik bugüne kadar yasalara uygun hareket edenler de cezalandırılmış oluyor. Nereden baksanız adaletsiz. Kimisi kendisine ait olmayan bir araziye işgal edip bina dikmiştir. Kimisi bir SİT alanı ilan edilmiş bir bölgede, tescilli yapı dahi olmayan kendi mülkü üzerinde doğramaları değiştirmiştir. Üstelik bunun için de ilgili belediyeye dünyanın rüşvetini ödemiştir. Şimdi bu durumda birincisi ile ikincisinin nasıl bir ortaklığı olabilir ki her ikisi de yüzde 3 ödesin? Siz bu durumda muhalefet olsaydınız, ne yapardınız? Hayır, ben “imar barışı” denen naneye karşıyım deseniz, 13 milyon konuttan söz ediyoruz. En azından birkaç puanlık oy kaybedersiniz. O zaman ya sessiz kalacaksınız, ki bu da inisiyatifi iktidara kaptırmak demek. Ya da açık artırmaya gireceksiniz: “Yüzde 3 fazla, olmaz. Yüzde 2 olsun!”

OTORİTER YÖNETİMLER KURALLARDAN DEĞİL, KURALLARIN ÇİĞNENMESİNDEN GÜÇ ALIRLAR

Bu girişim imar rejiminin garabetini faş ediyor: 99 depremin-den sonra güya ders çıkarıldı, kayıt dışı imar girişimleri denetim altına alındı. Ancak bu felaketten sonra yapılan inşaatlara bakıldığında bunların içinde gene aynı oranda “kaçak” olduğu görülüyor. Şimdi “barış” zamanıymış. Bu duruma olsa olsa “ateşkes hali” demek daha doğru olur. Ne de olsa gene bir şey değişmeyecek. Torba yasa ile 50-70 milyar gelir elde edileceği söyleniyor. Geçmişte olduğu gibi yöneticiler de dahil, elde edilecek gelirin kimse kamu yararına kullanılacağına inanmıyor. Karşımızdaki kamu sanki aklını kaybetmiş, yalnızca “vatandaşın açığını acaba nereden yakalayabilirim” diye bakan bir kamu. Bunun için engeller çıkaran, kamu görevini şekilci kurallar çerçevesinde güya gerçekleştirirken, hiçbir sorumluluğunu yerine getirmeyen, kendi çıkarına kullanan bir kamu. Sorun bu kamuya hâlâ bizim “kamu” adını vermemiz. Yönetimler vatandaştan yalnızca para almayı biliyorlar. Ama bir yardımları dokunmuyor. Zaten belediyelerin de imarla ilgili kadroları bu kontrol sisteminin daha sınırsız işlemesi için şişirilmiş durum-

da. Onların bir de çalışmasını istemek sanki bir mucize beklemek. Bir yönetim komedisi içinde yaşıyoruz. Kamu yönetimleri dediğimiz şeyin yönetmekle ilgisi yok. Yalnızca kendi çıkarlarını düşünen imtiyazlı bir sınıf var karşımızda. Alternatifleri düşünmek durumunda olan siyasetçilerin bizi sıkıştırdıkları muhayyile dünyası bundan ibaret.

Oysa ki bu işlerin böyle olmadığı zamanlar da var. Örneğin belediye sınırları içindeki yapılaşma koşullarını düzenleyen ilk kapsamlı İmar Kanunu (6785 Sayılı Kanun) çıkarılmadan önce, 1957'ye kadar İstanbul'da inşa edilen sıradan binaların büyük bir çoğunluğu projersiz ve mimarsız yapılıyordu. Projesi mimarlar tarafından gerçekleştirilmiş olanlar da bu tür bir denetim içinde değillerdi. Belediyeler veya kurullar için yapılmış projelere sahip değillerdi. Yapıların çapı, işlevi bunu gerektirdiği için öyle yapılmışlardı. Ancak bunu söylemek bile ironik, binaların hiçbiri kaçak değildi. Çünkü sistem kalfaların ve yapı işkolunda yer alan emeği bugünkü gibi dışlamamıştı. Öyleyse ne zaman kaçak ya da kayıt-dışı yapılardan söz etmeye başladık, onları o zaman üretmeye başladık.

Oyuna gelmeyelim, bir taraftan hukuksuzluğa karşı çıkarken, yalnızca kötücülleştirme ile yetinmeyelim. Bu meseleyi soğukkanlı bir şekilde ele alalım. Soralım: Örneğin şehirleri nasıl planlıyoruz? Planlar ne ölçüde farklı kamu yararı kavramlarının çarpıştığı, çok merkezli bir şehirselleşme hareketliliği temsil edebiliyor? Önce "planlama" dedikleri şehirleri tasarlama ideallerine ve yöntemlerine dönmeli ve onu gözden geçirmeliyiz. Özhaseki Bey haklı. Artık bu sorunun çözülmesi lazım. Siyaset kurumu da bu sorunları çözme yeridir. Bu da doğru. Ama böyle hiç çözülmez. Hukuk sistemi yalnızca vatandaşa yüklenen birtakım görevlerden oluşmaz. Vatandaşın da birtakım hakları ve kamunun da yerine getirmesi gereken görevleri vardır. Kaçak yapılaşmayla ilgili durumların tekrar yaşanması halinde ağır cezaların gündeme geleceğini söylüyor, Özhaseki. Lütfen siz de böyle yapmayın, "Noktayı koyuyoruz" diyerek siz de bizi kandırmayın!

//

Ne zaman kaçak ya da kayıt-dışı yapılardan söz etmeye başladık, onları o zaman üretmeye başladık.

//

Ahlat: Bir Anadolu şarkısı

Kıvrılan yollar Ahlat'a yaklaştıkça, kümbetler, minareler beliriyor usulca. Tarihin ve doğal güzelliğın farklı bir anlatımla birleştiği başka bir Anadolu kentine giriyorum nihayetinde. Kahverengi-kızıl bir şehir buluyorum, camilerinden kalesine Ahlat taşından çizilmiş bir memleket...

FATİH SINAR

Bazı şarkılar vardır, yalın anlatımıyla sağlam yer edinir dinleyenin hissi dünyasında. Mesela Ezginin Günlüğü'nden 'Eksik bir şey mi var?' şarkısı öyledir benim için. Ve bazı kasabalar vardır, bir şarkı gibi gelir insan ruhuna. Görselliğinden değil elbette böyle gelişi, hissettirdikleridir insana. Ahlat öyle bir yer işte; yalınlığında yoğun manalar saklayan bir şarkı gibidir tıpkı. 'Terliklerimle gelsem sana' denilecek kadar samimidir. Uzun süren tren yolculuğunun ardından vardım Tatvan'a. Anadolu'nun görkemli dağlarının, tarlalarla bezeli ovalarının

23 ARALIK 2017

// Yeni şehre ters yönde kümbetin biraz daha aşağısına doğru ilerliyorum ardından. Uzun selviler perde gibi önümden açıldıkça, binlerce yıl öncesine götüren sahne beliriyor önümde, Ahlatlıların 'harabe şehir' diye bahsettiği mağaralara varıyorum... //

ardından sonu görünmeyen bir maviliğin dibinde sonlanmıştı yolculuğum, Van Gölü kıyısında. Burada yaşayanların deyişiyile denizde son bulmuştu. Tatvan'ı geride bırakıp kıyı boyunca Ahlat'a doğru yola koyuluyorum hemen. Bir arkadaşıyla birlikte otostopla Doğu seyahatimize başlıyoruz böylece. Bir yanımız bozkırın sarısı, diğer yanımız denizin mavisini. Kıvrılan yollar Ahlat'a yaklaştıkça, kümbetler, minareler beliriyor usulca. Tarihin ve doğal güzelliğinin farklı bir anlatımla birleştiği başka bir Anadolu kentine giriyorum nihayetinde. Kahverengi-kızıl bir şehir buluyorum, camilerinden kalesine Ahlat taşından çizilmiş bir memleket. Tarihte mimarlarıyla ünlü bir yer olarak bilinirmiş burası. Ahlat, Anadolu-Türk tarihi açısından değeri olan yerleşimlerden. Anadolu'nun kapısı tanımı belki de en çok ona yakışır Türkler açısından. Selçuklu mezarlığından başlıyorum ben de Ahlat'ı adımlamaya. Birbirinden kıymetli mezarlar, şahideler dikkatlice temizlenmeye ve onarılmaya devam ediyor kazı ekibi tarafından. Şahidelerin üstlerindeki yazılar okunmaya, çözülmeye çalışılıyor. Emir Bayındır Kümbeti'ni görüyorum az ileride. Şahideler arasından geçerek varıyorum uzaktan eski bir Yunan tapınağını andıran yapının yanına. Etrafta pek ev kalmamış bugüne ulaşan oysa şehrin Eski Ahlat olarak bilinen kısmındayım.

URARTULAR'DAN BUGÜNE: HARABE ŞEHİR

Bugün Ahlat, kıyı boyunca kuzeye doğru ilerliyor kilometrelerce. Yeni şehirden ziyade eski şehri tanımak asıl niyetim. Yeni şehre ters yönde kümbetin biraz daha aşağısına doğru ilerliyorum ardından. Uzun selviler perde gibi önümden açıldıkça, binlerce yıl öncesine götüren sahne beliriyor önümde, Ahlatlıların 'harabe şehir' diye bahsettiği mağaralara varıyorum...

Mağaraları birer birer dolaşırken, aşağıda yaşlıca biri bastonuna dayanmış koyunlarını otlatıyordu. Az ilerideyse kalabalık bir ahali muhabbetliydi. Dualar edilmiş, koyunlar kesilmiş ve afiyetle yemekler yendikten sonra çay sohbeti yapıyordu kalabalık. İki yabancı çaylarına dahil olduk. Askerliğini bekleyen bir genç hemen koyuldu, geçmişte Urartular'a kadar uzanan Ahlat'ı anlatmaya; hastalara derman suyundan, mağaralardaki tavus kuşu resimlerinden bahsetti. Yanımızdan akan derenin kenarındaysa, bu kalabalığa aldırış etmeyen yeni evli çift ömür boyu saklayacakları evlilik pozlarını veriyordu o an deklanşöre... Harabe şehir, adına aykırı bir şekilde hâlâ canlı, yaşayan bir mevki.

ŞEHRİN SAKLI BAHÇESİ

Sert dağların kenarında sonsuzluğu çağrıştıran mavi Van'ın kıyısında saklı bir bahçeye varıyorum yeniden, Ahlat Kalesi'ne. Şehrin Osmanlı vaktinde biraz nefeslenmek iyi gelir diye düşünüyorum. Saklı bahçeye gizlenmiş Kadı Mahmut Camisi gibi naif iki camiyle taçlanmış kalede, eski evlerden bugüne pek ulaşan olmamış. Doğu'nun yüce sessizliği içerisinde kendi halinde gibi, asırlar süren gürültünün ardından biraz nefesleniyor sanki. Oysa yanı başında, her gün bir yenisinin daha eklendiği binalarla büyüyen yeni bir Ahlat var artık.

Şehrin Adilcevaz çıkışında kamp yeri olduğunu öğreniyoruz, ardından Ahlat'ı katediyoruz kıyı boyunca. Yeni binaların bazıları şehrin dokusuna uygun renklerle tasarlanıp, şehrin tarihi rengine dahil oluyor. Hava kararmaya başladığında, konaklamak için uygun bir mekan buluyoruz nihayetinde ve Ahlat'taki akşamımızı burada geçiriyoruz. Yıldızların aydınlattığı gecenin içerisinde Van denizi uzanıyor sonsuza değin, yanı başımızdan. Bir yandan şarkılarla ötedeki karanlık ufka dalmış buluyorum kendimi. Şarkıda söylendiği gibi "Bak çayım sigaram, her şeyim tamam."

Ahlat, bazı tarihi kaynaklara göre Anadolu'nun kapısı, bazılarına göre sonu ya da Van dünyasının merkezi olabilir bir dönem. Ama hepsinden öte Ahlat, bunca asrın hikayesini yalın bir dille anlatan bir Anadolu şarkısı.

//

Yıldızların aydınlattığı gecenin içerisinde Van denizi uzanıyor sonsuza değin, yanı başımızdan. Bir yandan şarkılarla ötedeki karanlık ufka dalmış buluyorum kendimi. Şarkıda söylendiği gibi "Bak çayım sigaram, her şeyim tamam."

'Arap turizmi' ve inşaatların kiskacında Trabzon

Yer yön gösteren levhaların artık Arapça da yazıldığı Trabzon'da "bir avuç dolar" için bölgenin doğa ve kültür varlıkları yok ediliyor. Kent olma tarihi dört bin yıl öncesine götürülen, bölgesel bir merkez olan, eşsiz bir fauna ve floraya sahip bu kente de ihanet ediliyor. 'İhanet' İstanbul'la sınırlı değil yani...

ABBAS KARAKAYA

Ülkeyi yönetenlerin zengin Araplara ve onların kültürüne meftunluğu Trabzon'da karşılığını bulmuş. Özellikle Suudi Arabistanlıların gözde mekânlarından biri de Trabzon olmuş. Ekim ayının başında Trabzon'a yaptığımız dört günlük gezide buna tanık olduk. Hem gidiş hem dönüş uçağımızda çok sayıda Arap turist vardı. Sezon boyunca Arap turist sayısının yılın bu zamanındakinden katbekat fazla olduğunu konuştuğumuz insanlardan dinledik. Bu durumdan memnun olan var, olmayan var. Ancak her iki grubun da kayıtsız kalamayacağı bir gerçek var orta yerde: Trabzon ve civarında gözlemlediğimiz, faili devlet ve özel sektör olan Arap turistleri memnun etme seferberliği

25 EKİM 2017

//

Şehrin denizle bağlantısını kesen Karadeniz Otoyolu'nu bir yana koyalım, şehir, içinde yaşayanlara gittikçe daha az nefes alacak, hayatlarını zorlaştıracak, felaketlere davet çıkartan bir biçimde imara açılıyor.

//

alarm veriyor. Sürdürülebilirlikten uzak bu turizmcilik kentin dokusunu kentliler aleyhine tahrip ederken Trabzon'un eşsiz doğasına tamiri imkânsız zararlar vermekte.

Trabzon'un en çok bilinen iki simgesinden biri olan (öbürü Sümela Manastırı), Çaykara ilçesine bağlı Uzungöl'den başlarsak, Uzungöl o resimlerinden tanıdığımız Uzungöl değil artık... Suudilerin Kabe'nin çevresinde yaptıklarını bizimkiler Uzungöl'de yapmışlar. Mekke'de Kabe'nin bulunduğu yerin etrafı yüksek, pahalı otellere boğulmuşsa, Uzungöl'de de gölün etrafı daha az yüksek ama pahalı otellerle doldurulmuş durumda. Havanın kararması ile yakılan neon ışıklarının bolluğu (rahatsız ediciliği) da aynı yaklaşımın bir sonucu olmalı. Ama neticede, bu açgözlü, gelişigüzel yapılaşma doğa harikası minyatür gölü hızla kirletirken doğal ömrünü kısaltmaktan başka işe yaramıyor. Durumun vahametini artıran başka bir şey de, gölü besleyen akarsuların geldiği vadinin - bildik Uzungöl fotoğrafından görünmeyen kısım- içine doğru bir sürü otel ve yeme içme tesisi yapılmış olması. Bu ölçekte ve bu denli kırılğan bir doğaya sahip, dünya mirası sayılan bir yerde neden bu kadar yapılaşmaya izin verilmiş, anlamak zor. Oysa gezi, yürüyüş turizmi bu doğa incisini daha az incitecek ve gelecek kuşaklara ulaştırmamızı kolaylaştıracaktır.

Şehir merkezine baktığımızda da aynı kötü, iç acıtıcı kaderle karşılaşılıyor. Başta İstanbul olmak üzere tüm yurdu etkisine almış beton istilası ve terörü Trabzon'da da yaşanıyor. Şehrin denizle bağlantısını kesen Karadeniz Otoyolu'nu bir yana koyalım, şehir, içinde yaşayanlara gittikçe daha az nefes alacak, hayatlarını zorlaştıracak, felaketlere davet çıkartan bir biçimde imara açılıyor. Riyad Emlak, Royal Emlak gibi emlakçıların devasa reklam panolarını da gördüğümüz Yomra adlı semt bunun en talihsiz örneği. Şehrin doğusunda, deniz kenarında, geliştirilmeye çalışılan bu semt daha şimdiden (Trabzon Adliyesi buraya kaydırılmış) tam bir beton yığını. Betonlaşma yoğunluğu ve irtifalar veri alındığında bu semtin de 'Trabzon'un Dubai'si olarak tasarlandığı(!) düşünülebilir. Denizden hemen sonra başlayan dağların yamaçları, tepeler doğal çevreyle sıfır uyum arz eden, inanılmaz yüksekliklerde apartmanlarla, çevreyi ezen devasa beton bloklarla doldurulmuş durumda.

Turizm, inşaat ve kent hakkı gaspının iç içe geçtiği en manidar örnek ise halen Boztepe'de süren otel inşaatı. Boztepe, eski Trabzon'da bir mesire alanı, seyir terası. Şimdi oranın kalbin-

//
 Trabzon Alperen Ocakları'ndan küçük bir grup 'Kerkük Türktür Türk kalacaktır' diye bağıyordu. Acaba Kerkük ateşi ile tutuşanların kaç yaşadığı yerdeki kent, hatıra, kültür, doğa cinayetine 'Boztepe bizimdir, halkındır, öyle kalacaktır' diyerek karşı çıkmıştı?

de bir otel inşaatı sürüyor. Kuruluşunu 1868 yılı olarak beyan eden Trabzon Büyükşehir Belediyesi böyle bir yaşam alanına, hemşehrileri için bu kadar kıymetli bir yere bir otel konduktmakta hiçbir beis görmemiş. Bu otel projesi hakkında Ahmet Şefik Mollamehmetoğlu'nun yazısının manşete çekilen bölümü şöyle: "Trabzon Boztepe'deki ihanet vücut buluyor. Trabzon'un tarihi ve doğal değerlerinin simgesi, kente egemen noktada bulunan doğal seyir terası, Trabzon tarihinin mesire ve spor alanı Boztepe'de yıllardır sürdürülen katliam ve talan, 2 yıl önce başlatılan otel inşaatı ile ihanetin anıtsal görüntüsü olarak ortaya çıktı. Daha önce gerçekleşen tahribata sessiz kalan, turizm gerekçesiyle iyi bir şey olacağını düşünen Trabzonlular, korkunç görüntü karşısında giderek daha çok tepki gösteriyor. Ama çok geç!" (08/09/2017 giriş tarihli yazının tamamı için tıklayınız)

Trabzon'u "coğrafi, tarihsel, kültürel ve yaşamsal olarak bütünlükten, ona anlam ve değer katan çok nadide coğrafi oluşumlarından" biri olan Boztepe'nin altında, deniz ile Boztepe arasındaki düzlükte kurulu Atatürk Alanı Trabzon'u gezmeye gelenlerin mutlaka uğradığı bir yer. Çarşıların ortasında, şehrin en popüler ve en eski sosyalleşme mekânı olan bu yerde biz de çok zaman geçirdik. Hatta alanı gezerken alandaki Atatürk anıtı önünde bir basın açıklamasına, protestoya da tanıklık ettik. Ellerinde Muhsin Yazıcıoğlu'nun resimleriyle Trabzon Alperen Ocakları'ndan küçük bir grup 'Kerkük Türktür Türk kalacaktır' diye bağıyordu. Acaba Kerkük ateşi ile tutuşanların kaç yaşadığı yerdeki kent, hatıra, kültür, doğa cinayetine 'Boztepe bizimdir, halkındır, öyle kalacaktır' diyerek karşı çıkmıştı?

Yanlış turizm politikaları kadar yol ve HES projeleri de Trabzon'un doğal, kültürel hayatını vuruyor. Bu durumu en çok Trabzon-Gümüşhane arasındaki gezi güzergâhımızda gözlemledik. İki şehir arasındaki 110 kilometrelik mesafede Cengiz İnşaat'a ait üç kocaman inşaat şantiyesi gördük. İnşaatı devam eden yol boyunca 10-12 tünelden geçtik. Tüm gezimiz boyunca, özellikle de bu güzergâh boyunca aklıma sorular geldi. İşte, onlardan birkaçı: Sanayi üretiminin durma noktasına geldiği, samana varıncaya kadar birçok tarım ve hayvancılık ürünlerinin dışarıdan alındığı bir ülkede bu kadar çok yol ve HES kimler için ve niçin yapılıyor? Karadeniz'i boydan boya geçen otoyolu da dâhil olmak üzere, Trabzon ve çevresinde yapılmış, yapımı süren karayolları, tüneller gerçekten bölge insanın seyahat özgürlüğünü artırmak için mi yapılıyor? Yoksa kepçe, kamyon, buldozer gibi iş makinelerinin ücra yerlere daha kolay taşımak için mi? Sümela Manastırı'ndaki restorasyon neden bitirilmiyor? Hamsiköy'ün insanda serilmiş bir halı hissi yaratan yemyeşil otlarıyla kaplı yamaçlarında -ki buralarda inekler özgürce dolaşıp otları süte dönüştürüyorlar- insanım diyen taş ocağı açma ruhsatı nasıl verebildi?

Buraya kadar yazılanları toplarsak, yer yön gösteren levhaların artık Arapça da yazıldığı Trabzon'da "bir avuç dolar" için bölgenin doğa ve kültür varlıkları yok ediliyor. Kent olma tarihi dört bin yıl öncesine götürülen, bölgesel bir merkez olan, eşsiz bir fauna ve flora sahip bu kente de ihanet ediliyor. İhanet İstanbul'la sınırlı değil.

HAMİŞ: Trabzon Valiliği'nin yayımladığı Trabzon tanıtım kitapçığının ön kapağında fotoğrafı bulunan Atatürk Köşkü 1890 yılında Osmanlı Rum vatandaşı banker Konstantin Kabayandis tarafından yazlık ev olarak yaptırılmış. Mimarının İtalyan olduğu tahmin edilen bu yazlık konutta Atatürk 1924, 1930 ve 1937 yıllarında olmak üzere üç kere kısa süreli olarak kalmış. Ölümünden sonra kamulaştırılan köşk müzeye çevrilmiş. Sedir ağaçları içindeki bu yapı mutlaka ziyaret edilmeli. Çünkü görebildiğimiz kadarıyla Trabzon'un güzel yapılarından biri. Notun notu: Sloganları İngilizce olan tanıtım kitapçığının dili Türkçe.

//

Trabzon'da "bir avuç dolar" için bölgenin doğa ve kültür varlıkları yok ediliyor. Kent olma tarihi dört bin yıl öncesine götürülen, bölgesel bir merkez olan, eşsiz bir fauna ve flora sahip bu kente de ihanet ediliyor. İhanet İstanbul'la sınırlı değil.

//

Hakikat Hasankeyf'tir

Kentler, toplumsal olarak inşa edilmiş bir ortamı, ekonomik, politik ve ideolojik boyutlarıyla daha geniş toplumun yapısal özelliklerinin belirlediği bir sistemi ifade eder. Şimdi bu sistemin altına dinamitler döşenmiştir. Bu dinamitler her patlatıldığında etrafa savrulanlar sadece taş parçaları olarak sanılmasın. Etrafa savrulan şey; tarihsizleştirilmiş, hafızasızlaştırılmış bir toplumun görmezden gelinen hakikatidir. Bu hakikat Hasankeyf'tir.

HATİCE ÖZHAN

//
Doğa, tarih,
kültür hakkında ne
düşünüyorsunuz diye
sorsanız, karşınızda
kâr-zarar hesabı yapan
birer muhasebeci
kesilen pragmatistler
Hasankeyf'i
dinamitlerin üzerine
oturmaya mecbur
//
bırakmıştır.

Hayat verdikleri rollerle tarih sahnesinin tozunu attırarak kalı-
cılıklarını sağlayan toplumlar, üreterek ve yenilikler inşa ederek
insanlığın ortak hafızasının bir parçası olurlar. Geçmişle gele-
cek arasındaki ulaşımı sağlayan bu hafızanın temelinde sırlar,
mitler, devrimler ya da felaketler var ve bunların hepsi tarihi bir
şehrin, köprünün, kalenin, dağın varlığında ismiyle vücut bulur.
İlerleyen yaşlarına, zamana rağmen halen de dimdik duran bu
vücudu sanırsın ki tılsımlı bir el korur ve o eli indirmeye kimse-
nin gücü de iradesi de yetmez sanılır.

Hasankeyf'e koruyuculuğunu esirgemeyen o tılsımlı el, günü
gelir kendisiyle bilek güreşine giren bir yaratıkça indirilmeye
çalışılıyor. Hırsının ve aç gözlülüğünün esiri, ağzından köpük-
ler çıkara çıkara bilek güreştiren bu yaratığın korumasız kalan
Hasankeyf'i yok etmeden duracağı yok. Ve korumasız bırakılan
Hasankeyf şimdilerde kan revan içinde...

İki yakasını Dicle Nehri'nin ayırdığı Hasankeyf 1981 yılında doğal
koruma alanı ilan edilmişti. Kuzeyden güneye kıvrılıp giden Dicle
Nehri üzerinde yer alması Hasankeyf'te ticaretin büyük kısmının
nehir yoluyla yapılmasını sağladı. Böylelikle de Hasankeyf ticari
ve ekonomik olarak büyük bir gelişim gösterdi. Bu gelişimin
de bir bedeli olacaktı elbette. Hasankeyf'i Artuklular'dan alan
(1232) Eyyubiler, henüz bölgeye tam hakim olmadan Moğol
istilas ve harabiyeti ile karşılaştı. Birçok yerleşim yeri gibi burası
da altüst oldu.

Çok sayıda badirenin ardından Hasankeyf, Moğol istilasından
sonra 14'üncü yy. başlarından itibaren Eyyubiler tarafından tek-
rar imar edilmeye başlandı. Eyyubiler, Artuklular, Akkoyunlu ve
Osmanlı döneminden izler taşıyan Hasankeyf çok sayıda badi-
reyi göğüsledi. Ancak üzerindeki karabulutlar modern dönemde
de dolaşmayı sürdürdü.

Otuz yıla yakın bir süredir, Ilısu Barajı'nın sular altında kalacağı-
na ilişkin bir akıbet tartışmasının hakkında yürütüldüğü 12 bin
yıllık doğal tarih Hasankeyf talan ediliyor. Doğa, tarih, kültür
hakkında ne düşünüyorsunuz diye sorsanız, karşınızda kâr-za-
rar hesabı yapan birer muhasebeci kesilen pragmatistler Ha-
sankeyf'i dinamitlerin üzerine oturmaya mecbur bırakmıştır. 12
bin yıllık tarihi Hasankeyf antik kentinde devasa kayalar dina-

“ Kentler, toplumsal olarak inşa edilmiş bir ortamı, ekonomik, politik ve ideolojik boyutlarıyla daha geniş toplumun yapısal özelliklerinin belirlediği bir sistemi ifade eder. ”

mitlerle havaya uçuruluyor.

Kayalar “tehlike arz ettiği” iddiasıyla yıkılırken çalışma antik kale, kilise gibi kalıntılara da zarar veriyor. Mağaralara taşlardan dolgu yapılırken devasa kayalar ise Halfeti’dekine benzer liman yapılacağı gerekçesiyle dinamitlerle yıkılıyor. UNESCO’nun Dünya Mirası kategorisinde 10 kriterden 9’unu karşılayan Hasankeyf antik kenti hafızadan silinmeye çalışılıyor. Toplumların ortak hafızasının en önemli ögesi olan tarihi mekânlar/yerlerin birtakım ideolojik saplantılarla harabeye çevrilmesi girişimleri tarihsizleştirme, toplumda alzheimer yaratma girişimidir.

Palmira Antik Kenti’nin IŞİD istilasıyla uğradığı yıkımı hatırlayalım bir. IŞİD 2016’da tarihi Palmira Antik Kenti’nin kontrolünü eline alarak antik kentteki Roma tiyatrosu ve ünlü Tetrasyon anıtını yıkmıştı. MÖ 19’uncu yy’ye kadar geriye giden bir geçmişe sahip olan ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO’nun Dünya Mirasları listesinde olan kentteki tarihi eserleri harabeye çevirmişti. Palmira’daki büyük heykellerin, büstlerin, mezarların ve anıtların büyük bir kısmı yıkılarak parçalanarak, mekan tarih ve insan cinayetine sahne edilmişti.

Tarihi bir kente verilen zararlar amaçlanan uygarlığa zarar vermek demektir. Antik/tarihi kentler tarih bilimci V. Gordon Childe’in da deyimiyle “uygarlıkların beşiği” olarak kabul edilir. Çünkü kentler ilk doğuşlarından bugüne kadar bilgi, güç, zenginlik ve kontrol yani tüm kaynakların toplanma merkezi olmuşturlardır. Sadece sosyal ilişki bağlarıyla, sınıf ilişkilerinin birer ipucu olarak bakılmayacak kadar derin anlamlar barındıran antik kentler toplumun tüm gelişim dinamikleri ve mekanizmalarıyla yakından ilgilidir. Bu anlamda kentler, toplumsal olarak inşa edilmiş bir ortamı, ekonomik, politik ve ideolojik boyutlarıyla daha geniş toplumun yapısal özelliklerinin belirlediği bir sistemi ifade eder.

Şimdi bu sistemin altına dinamitler döşenmiştir. Bu dinamitler her patlatıldığında etrafa savrulanlar sadece taş parçaları olarak sanılsın. Etrafa savrulan şey; tarihsizleştirilmiş, hafızasızlaştırılmış bir toplumun görmezden gelinen hakikatidir. Bu hakikat Hasankeyftir.

Aykırı tepelerden Sivrihisar seyri

Anadolu'nun pek bilinmeyenlerinden Sivrihisar. Oysa, Yunus Emre'yi ve Nasreddin Hoca'yı hepimiz biliriz. Onların ve daha nice alimin doğduğu, yaşadığı yahut yolunun düştüğü bir yer Sivrihisar. Bugün, Ankara'ya 1,5 saat mesafede olmasına karşın pek hatırlanmayan kasaba, Anadolu'nun kültürel serüveninde önemli bir yer edinmişti bir zamanlar. Sokaklarını keyifle adımlarken buna bizzat şahit oluyor gezgin.

Nikos Kazancakis, El Greco'ya Mektupları'nda yer alan bir pasajda "Yunanistan'ı dolaşıp seyretmesi büyük zevktir. Zevk ve acı!" der. Hissiyatındaki derinliği böyle bir sadelikle açık etmek yüce bir edebiliği gerektiriyor olmalı. Bense Kazancakis'in affına sığarak Anadolu coğrafyası da benim için öyledir diyebiliyorum ancak; Anadolu'yu dolaşıp seyretmesi büyük bir keyiftir. Keyif ve acı!

FATİH SINAR

09 ARALIK 2017

Sivrihisar, belki de bu tuhafılığı en iyi örnekleştiren coğrafyalardan biri Anadolu'da. Dinginliği hatta teslimiyeti çağrıştıran sarı bozkırda aniden yükselen, tabiri uygunsuzsa yeryüzünden fırlayan tepelerin eteğinde kurulu bir kasaba. Hilal gibi sıralanmış bu kayalar, huzursuzluğu yahut bir şeylere isyanı anlatıyor gibi, ulu bozkırda aykırı dikilerek... Bağrındaki kasaba ise asırlardır güvende, huzurlu duruyor; sırtını yasladığı bu tepeler tüm acısını çekmiş, sakinleştirmiş onu. Kim bilir ne acılar biriktirdi o tepeler, ne hikayeler attı içine, sakladı sır gibi asırlardır?

Anadolu'nun pek bilinmeyenlerinden Sivrihisar. Oysa, Yunus Emre'yi ve Nasreddin Hoca'yı hepimiz biliriz. Onların ve daha nice alimin doğduğu, yaşadığı yahut yolunun düştüğü bir yer Sivrihisar. Bugün, Ankara'ya 1,5 saat mesafede olmasına karşın pek hatırlanmayan kasaba, Anadolu'nun kültürel serüveninde önemli bir yer edinmişti bir zamanlar. Sokaklarını keyifle adımlarken buna bizzat şahit oluyor gezgin.

Bir şehri, kasabayı tanımak istiyorsam önce oraya yüksekçe bir yerden bakmayı yeğliyorum. Bu yüzden ilk adımlarım yüksekçe bir seyir terasına, kayalığa yahut varsa kale ya da kule gibi tarihi yapılarına oluyor. Sivrihisar'da da gözüm sivri tepelere yöneldi ilk, tırmanabilecek uygun bir yer var mı diye aramaya koyuldum. O sırada çan sesi yankılandı hilal gibi sıralı kayaların bağrında, kasabada. Kilise mi yoksa saat kulesi mi derken, tepelerin eteğinde, evlerden yüksekçe bir kayalıkta dikili saat kulesini fark ettim. Çan sesi oradan geliyordu. Yarım saatte bir vakti haber veriyordu kasabaya. Hemen kulenin olduğu kayalığa doğru çıkmaya başladım. Saat kulesinin çok değil, bir asırdan biraz fazla yaşı var. Kasabanın yenilerinden sayılır. Lâkin üzerinde halen Arapça rakamlar duruyor, bir şeylerin değiştiğini gösterircesine.

AHŞAP SÜTUNLARIN BAŞLARI PESSİNUS'TAN

Bozkırın ortasından yükselen sivri tepelerin bağrındaki Sivrihisar'ı seyrediyorum. Kırmızı kiremit çatılı evlerin altında ahşap ve taştan haneleri görüyorum. Ulu Cami'yi fark ediyorum sonra, aşağıda, Saat Kulesi'ne yakınca bir yerde. Anadolu'nun ilk ulu camilerinden birisi. Ahşap camiler arasında da büyüklerden sayılıyormuş; bugün hâlâ iç sütunları ve çatısı ağaç gövdelerinin

//

Saat kulesinin çok değil, bir asırdan biraz fazla yaşı var. Kasabanın yenilerinden sayılır. Lâkin üzerinde halen Arapça rakamlar duruyor, bir şeylerin değiştiğini gösterircesine.

//

“ Kasabanın neredeyse her sokağında bir mescide, bir çeşmeye denk geliyorum dolaştıkça. Kaç asırlık hikayeler var kim bilir diye düşünüyorum bu sokaklarda...”

den müteşekkil. Cami içerisinde, ağaç sütunların sütun başları ise Roma zamanından hatıra, yakınlardaki Pessinus'tan getirilmiş vaktinde. Caminin hemen yanında Alemşah Kümbeti iliştiriyor gözüme. Koniye benzer çatısıyla meşhur tartışmayı aklıma getiriyor; klasik Ermeni kiliselerinin Selçuklu mimarisine etkisi var mıdır?

ERMENİLERDEN GERİYE KALAN..

Sivrihisar'da büyük bir Ermeni Kilisesi var, Surp Yerotutyun. Sivri tepelerden birinin eteğine kurulmuş mabedin, alansal olarak Anadolu'nun en büyük kiliselerinden biri olduğu söyleniyor. Vaktinde Ermeni Mahallesi'nin ortasında yer aldığı rivayet olursa da bugün şehrin bittiği nokta burası. Yanındaki küçük düzlüğün ardından o sivri, aykırı tepelerden biri yükseliyor. İçerisine acıları biriktiren, sakladığı sırlarla göğe doğru başkaldıran tepelerden biri. Vaktiyle, Anadolu'nun büyük kiliselerinden birini inşa edecek yoğunlukta Ermeni nüfusu varmış Sivrihisar'ın. Onlardan geriye, heybetli ama kendi halinde kiliseleri kalmış hatıra.

ANADOLU'NUN HEYKELLERİ

Kilisenin yanından tepeye doğru heykellerden oluşan bir açık hava müzesi uzandığını görüyorum. Sivrihisarlı heykeltıraş Metin Yurdanur tarafından yapılan ve kilisenin bahçesinden tepeye doğru serpiştirilen çok sayıda eser Sivrihisar'a ayrı bir atmosfer sağlıyor. Açık hava müzesinde Yunus Emre'den Nasreddin Hoca'ya, Yaşar Kemal'den Atatürk'e, madencilerden öğretmenlere kadar çok sayıda heykel yer alıyor.

Saat Kulesi'nde bir hayli vakit geçirmiştik artık. Kasabanın asırlarında dolaşmıştım yorulmadan. Biraz da sokaklarında dolaşmalı, günceline dahil olmalı diyerek kuleden ayrılarak kasabaya karışıyorum. Eskişehir Caddesi'nden etrafındaki sokaklara taşan pazarına düşüyorum Sivrihisar'ın. Çevre beldelerden insanlar, aykırı tepelerin koynuna sığınmış geçim derdiyle. Sonra, ahşaptan, taştan haneleri geçiyorum, kimi restore edilmiş, kimi kendi yıkılmaya terk edilmiş biçare. Kasabanın neredeyse her sokağında bir mescide, bir çeşmeye denk geliyorum dolaştıkça. Kaç asırlık hikayeler var kim bilir diye düşünüyorum bu sokaklarda...

Filozofun hânesi III: Evin etik mevcudiyeti ya da adanmış-oradalık

Paris, Père Lachaise Mezarlığı: Skolastik kuraklığın tam ortasında, hâlen nefesvâr, hâlen dirençli, hâlen umutvâr bir çiçeğin, erotiğin ve poetiğin, tutkunun ve adanmanın sonsuzluğa uzandığı; bugün için Abélard ve Héloïse'in koyun-koyuna uyudukları yer.

Historia est vitae magistra...

Ve nihayet; kimi Héloïse'in, Abélard'a bir mektubunda, "Elin, elin değmiş bu mektuba..." deyişindeki dirençli, kimi Oscar Wilde'in, Walt Whitman'ı kastederek, "onun öpücüğü hâlâ dudaklarımda..." deyişindeki umutvâr, kimi Beauvoir'nın Sartre'ı, Camus'nün Faure'ü, Bachmann'ın Celan'ı ya da (âh ki) Leonard'ın Woolf'ü öpüşündeki nefesvâr, kimi Verlaine'in Rimbaud'yu ufacık bir otel odasında, anlık bir kızgınlıkla kolundan yaralayışındaki yıkıcı, kimi Kleist'in, (zaten ölmek üzere olan) sevgilisi Vogel ile birlikte intihâr etmezden hemen evvel yazdığı son satırlarda, "hakikat

HAMZA CELÂLEDDİN

02 MART 2018

şu ki; bana bu gezegende hiçbir zaman bir yardım eli uzandı...” deyişindeki sitemkâr, kimi Schopenhauer’un, kütüphaneye giderken en şık kıyafetlerini giyişindeki zarif ve kimiye Gottfried Benn’in, aşkını ilân ettiği bir şiirinde, “Kanına yakın olmak ne güzel!” deyişindeki coşkun ve aşkın hakikat olarak; eşdeyişle, bir kimsenin “ben olan bir başka kimse” karşısında, “orada ve öylece”, “orada ve çırlıçıplak”, “orada ve adanmış”; elleriyle, kollarıyla, gövdesiyle, alnıyla, gözleriyle, kalçalarıyla, bacaklarıyla, kasıklarıyla, dişleriyle (...) kalması ve “işte benim, buradayım, hakikat bu...” demesi olarak ve elbette “politik olan” ile “estetik olan”ın tarihsel eşlikçisi ve “evin son tuğlası” olarak “etik”ten bahsi açabiliriz. Lâkin elbette bu şekilde bahsi açılan “etik”, ilk duyuşta tuhafsanabilir, kulağa yabancı gelebilir; zirâ senelerce bize dayatılan ve başımızın üzerinde bir otorite kılıcı misali sallandırılan –sözde– etik ilkeler (pratiğine uygun isimleriyle “cinsel organ bekciliği”, “söylem/eylem tanzimciliği”, “bedenin kurumsallaştırılması ve otorite için fedailleştirilmesi” ya da “organ kimlikçiliği”), belli bir yaşam tarzının kutsanması ve toplumun bu “sözde kutsallık” etrafında kenetlenmesi yoluyla ve de –benim bahsimin tam aksi şekilde de– kişinin “orada olmaması”, kişinin “ben olan öteki”nden saklanması, kendisini sakınması, ondan köşe-bucak kaçması ve hatta kişinin kendi bedeninden dahi iğrenti ve utanç duyması gibi kimi ilkel öğütler üzerine kurgulanmıştır. Oysaki etik olarak bahsedeceğimiz tarihsel nosyon, zannedildiği ve kurgulandığı gibi bedenler-üstü değildir; bilakis “beden”de başlayıp “beden”de nihayete ermektedir. Örneğin; Aragon için “Elsa’nın Gözleri”, Kafka için Milena’nın yüzü (kendi ifadeleriyle; ayrıntılarını pek de anımsayamadığı, yarım kalmış bir düşünce gibi), Mayakovsky için Yesenin’in yarılmış alını, Héloïse için Abélard’ın ince, uzun elleri ya da Wilde için Whitman’ın sonsuz keyifli dudakları (ve benim içinse, Nedrip’in kollarımın arasından sıyrılıp tutukevine düşen gövdesi) neden birer etik ilke sayılmasın?

Sursum corda!

Her şeyden evvel benim “orada-olmak etiği” olarak isimlendirdiğim hakikatler bütününün, dünün ve bugünün “uzlaşsız uzlaş”ı ya da “tarihsiz/talihsiz tarihçilik”i ile peydah olmuş ve okul (anımsamayanlar için; artık Beethoven’ın Fur Elise’si yerine Dombra, Mehter ya da Ölürüm Türkiyem çalınan bir tür “otori-

”

Oysaki etik olarak bahsedeceğimiz tarihsel nosyon, zannedildiği ve kurgulandığı gibi bedenler-üstü değildir; bilakis “beden”de başlayıp “beden”de nihayete ermektedir.

”

te için kenetlenme kurumu”), kitle iletişim araçları (bkz: bugünkü düşmanımız kim: lânet okunacak ve bayrağı yakılacak ülkeler, sıralı tam liste), dinî kurumlar ve benzeri aygıtlar yoluyla (Louis Althusser bunları “Devletin İdeolojik Aygıtları” olarak nitelendirir) yaygınlaştırılıp radikalleştirilen, nezaket, zarâfet ve nezahet yoksunu, kaba, biçimsiz, sefil –sözde– ilkeler bütününden ayırt edilmesini önemsiyorum. Gelgelelim, artık benim anladığım ve anlatmaya çalıştığım hâliyle “etik” Filozofun Hânesi’nin son tuğlası olarak, politiğin ve estetiğin bahsine eşlik edilebilir. Bundan önceki yazılarla (bkz: Evin Politik Mevcudiyeti ve Evin Estetik Mevcudiyeti) filozofu bir yersiz-yurtsuz ve sarhoş-orada olarak izlemiştik. Lâkin bu iki izleğin tarihsel anlamı, oradalığın adanmışlığında gizlidir; eşdeyişle ise etik, politiğin ve estetiğin tarihsel harcı, dinamiğidir. O hâlde, iki adanmış-orada olarak, Abélard ve Héloïse’e kısa bir değini yapmanın da tam vaktidir.

Omnia vincit amor!

(Hikâyeye nihayetten başlamam bağışlanabilir bir kusur olarak görülmelidir; zirâ hikâyeye baştan başlamak, ona yersiz ve hak etmediği bir kusursuzluk dayatmak olacaktır.) Paris, Père Lachaise Mezarlığı: Skolastik kuraklığın tam ortasında, hâlen nefesvâr, hâlen dirençli, hâlen umutvâr bir çiçeğin, erotiğin ve poetiğin, tutkunun ve adanmanın sonsuzluğa uzandığı; bugün için Abélard ve Héloïse’in koyun-koyuna uydukları yer. Hikâye geriye doğru şöyle devam eder: Abélard, Héloïse’in amcası tarafından hadım edilmiş (bu, onda büyük bir ruhsal çöküntüye sebep olmuş) ve son zamanlarını bir manastıra kapanarak geçirmiştir. Héloïse ise artık (belki de iradesinden yoksun) bir rahibedir. Bu iki tutkunu ayrı düşüren Skolastik zorbalık, tarihin en ünlü ve yetenekli aşk mektuplarına vesile olmasıyla bile bağışlanabilir değildir, zirâ bugünün edebî zevki ya da coşkusu, dünün zorbalığını meşru kılmaya yetmeyecektir. Bu ünlü mektuplardan da evvel, Héloïse oldukça genç bir kadinken, dayısının da arzusu ile, ünlü bir filozof olan Abélard’ın öğrencisi oluverir. Lâkin dehşetengiz tutku ikisini de hemen sarmış ve “beden”leri, adanmış-orallığa çoktan kapılmıştır. Çok geçmeden bir çocukları olmuştur (ismi Pierre Astrolabe koyulur), gizlice evlenmişlerdir, herkesten kaçmışlardır. Lâkin yazgı odur ki ayrı düşmüşler ve söz artık yalnızca “söz”e kalmıştır: “Umarım öldüğünde yanıma gömülmek istersin, toprağa karışmış kollarım uzanır, kucaklar seni...” Abé-

//

Bu iki tutkunu ayrı düşüren Skolastik zorbalık, tarihin en ünlü ve yetenekli aşk mektuplarına vesile olmasıyla bile bağışlanabilir değildir, zirâ bugünün edebî zevki ya da coşkusu, dünün zorbalığını meşru kılmaya yetmeyecektir.

//

lard'ın bu arzusu, ancak o öldükten 750 sene sonra, Paris'te, Père Lachaise Mezarlığı'nda gerçekleşecek, iki tutkun beden (ne tuhaftır ki) polis gözetiminde birleştirilecektir. Bugün içinse tarih, bir mektubunda Héloïse'e; "Tarih beni bir şair, bir filozof olarak değil, bir sevgili, senin sevgilin olarak anımsayacak..." diyen Abélard'ı haklı çıkarmakta da mahir davranmış gibidir: (Ve hâlen başı dönmemişler için, son olarak Héloïse'den Abélard'a şu birkaç dize):

Küçücük bir kuş gibiyim
Havam sensin es üstüme
Küçücük bir balık gibiyim
Suyum sensin ak üstüme
Suskunluğun çöl olur bana
Suskunluğunda boğulurum.

***

FİLOZOFUN HÂNESİ İÇİN SONUÇ GİRİŞİMİ

Ecce Homo!

Orada mısınız ve eviniz mi orası sizin? Evinizin içinde tazecik ayaklarla gezinen muteber bir "beden" misiniz, yoksa yeryüzüne rastgele fırlatılmış ve tesadüfen bir araya gelmiş bir organ yığını mı? Bağırsaklarınızın "şurada", parmaklarınızın "burada", dişlerinizin "öyle", soluk borunuzun "şöyle" olması fark eder mi sizin için? Dahası ve belki de en önemlisi, orada-olmanızın politik, estetik ya da etik bir anlamı, bir karşılığı var mı; yoksa bir sandalye bir Kavafis şiiri okuyormuş, bir sokak lambası mızıka çalıyormuş, Jacques Lacan doğrunun tamamını söylüyormuş ya da "Königsbergli Çinli" ülke ülke, kent kent geziyormuş gibi mi oradasınız? (...)

Ve Herakleitos, İsa Eveli'nden şöyle seslenir:

Kendimi aradım...

Camus yâr, Nietzsche yardımcınız olsun...

//

Ve Herakleitos,
İsa Eveli'nden şöyle
seslenir:

//

Kendimi aradım...

Şehirde köye taşınmak kolay sananlara

İnternette gezinirken sıkça karşılaştığınız yazılar olur, “Kurumsal hayatı bırakan çift kırsalda çok mutlu, aşırı mutlu, mutluluktan ölüyorlar” tarzı haberlerdir bunlar. Tabii ki güzel bir şey. Fakat ben şimdi size bu yazılarda bahsedilmeyenlerden söz edeceğim.

EBRU YENİDOĞAN GENÇ

Merhaba, ben Ebru. Bu sene 31 yaşındayım. Her ne kadar soranlara müzisyen olduğumu söylesem de bu, sorunun geçiştirilmiş kısa cevabı. Sanat tarihi mezunuyum, tavukçuyum, fotoğrafçım, ev kadınıyım, aşçıyım. Zamanında tenis kortunda top toplayıcılık da yaptım, bileklik de yapıp sattım, sanat galerisinde de çalıştım. Tek bir şey olmayı hiçbir zaman sevemedim, dolayısıyla sevdiğim her şeyi yapmaya çalışıyorum.

İstanbul'da, Çatalca'nın bir köyünde yaşıyorum. Doğma büyüme İstanbulluyum. İstanbul'un en merkezi yerlerinde yaşadım hep. Peki, buraya nasıl geldim? Eşim Cudi sayesinde. Anlatayım.

Yaklaşık 4 sene kadar İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaşadık, sonra Asmalımescit'te, mükemmel manzaralı, denizin karşımızda resmen tablo gibi boydan boya uzandığı bir eve taşındık. Fakat bu eve taşındığımız senenin sonlarına doğru Cudi iyiden iyiye mutsuz bir insan olmaya başladı. Mükemmel bir evde yaşadığımız halde evimize geldiğinizde göreceğiniz şeyler bir arkadaşımızın verdiği tek kişilik koltuk, televizyon, bir masa ve 4 adet sandalye idi. Ha, bir de müzik aletlerimiz. Eşek gibi çalışıp kira ödemekten, sıra bir türlü ev eşyalarına gelemiyordu. Ayrıca çevredeki inşaatlardan gelen gürültüler sebebiyle Cudi, kendiliğinden uyuyamaz hale gelmişti (ben ise her koşulda uyurum, problem yok). O zamanlar tam anlamıyla beraber yaşamıyorduk. Ne zaman eve gelsem Cudi'yi yatak odasında, perdeler kapalı, yatakta tabletiyle oyun oynar halde buluyordum. Bir gün bir arkadaşı çağırdı Cudi'yi mangala. Evleri Tekirdağ'ın bir köyündeydi. Cudi de orada yatıya kalacaktı. Gece telefonda konuştuğumuzda sesi çok keyifli geliyordu, oraları çok beğendiğini, ev bakacağını ve köyde yaşamak istediğini söyledi bana. Ben de "Olur!" dedim ve köye yerleştik... Diyeceğimi sanıyorsanız yanılıyorsunuz, o kadar kolay olsa keşke her şey.

Başta pek ciddiye almadım. "Hevesini alsın çocuk" diye düşündüm, suyuna gittim ama baktım ki durum ciddi, hatta bir köyde ev bile buldu. O an durumun ciddiyetini kavradım, herhangi bir hamlede bulunmazsam o köydeki eve gideceğimizi fark ettim. Aklıma hamların evi geldi. Nasılsa beğenmez diye orayı önerdim. Sonuçta bildiğiniz köy evi. Aksi gibi Cudi eve bayılmasın mı!

Aksi gibi diyorum çünkü şöyle bir durum var, bu ev bizim ailede pek sevilmez. Çünkü akrabalara uzaktır, sobalıdır. Kışın giderseniz donarsınız. Sobanın yanı güzeldir ama tuvalete gitmek işkencedir. Ayrıca eniştemle halamın beraber inşa ettiği bu ev, aynı zamanda eniştemin hastalanıp vefat ettiği yerdir. Dolayısıyla bizim için çok mutlu bir yer değildir.

Ben girdiği kabin şeklini alabilen biriyim, yeter ki yanımda sevdiğim biri olsun, bana destek olsun. O konuda bir problem yok. Fakat bu eve geldiğimde hiç zorluk çekmedim desem yalan olur. İlk sıkıntı, her yer çok sessiz. Biz alışmışız tabii sokaktan çocuk sesi gelsin, dışarıdan araba kornalarını duyalım, üst komşu tepemizde paldır küldür yürüsün... Burada öyle bir şey yok. Gün içinde inek, koyun, kuş sesleri, belki bir de arada çöp arabası, geceleri ise köpek ve baykuş sesleri. İkincisi, ev sobalı. E tabii, kalorifer çocuğuyuz ya, alışmışız rahata. Belki, diyorum, kışın 2-3 ay kadar İstanbul'dan eşyalı bir ev tutarız. Şimdi sorsanız sobanın üstüne ısınma gereci tanımam.

// İlk sıkıntı, her yer çok sessiz. Biz alışmışız tabii sokaktan çocuk sesi gelsin, dışarıdan araba kornalarını duyalım, üst komşu tepemizde paldır küldür yürüsün... Burada // öyle bir şey yok.

Taşındık. Buraya gelince bir anda kalabalıklaştık hemen. Miu adlı bir kedimiz zaten vardı.

İsmi, çok yavruyken eve geldiğinde iki gün aralıksız "MİYU! MİYU!" diye bağırmasından geliyor.

İkinci olarak marketin kapısında bulduğumuz Rakti bize katıldı. Cudi'nin kafasından uydurduğu Rakti isminin tesadüfen Hintçe'de "sevimli kız" anlamına geldiğini öğrendik. Fakat kadere bakın ki herkes Rakti'yi erkek sanıyor.

AİLEMİZİN BİR NUMARALI YARAMAZI

Bahçemiz iki dönüme yakın. Dolayısıyla Rakti koskoca bahçede tek başına kaldı. Yüreğimiz elvermedi, kardeş alalım dedik, Yedikule Hayvan Barınağı'nın yolunu tuttuk. Onu mu alsak, bunu mu alsak derken bir de baktık, iki köpekle çıkıvermişiz! Bruno ve Kızıcık da ailemize bu şekilde katıldı.

Tamam, köye yerleştik yerleşmesine de, hâlâ şehirli gibi yaşıyoruz. Bu durumu nasıl değiştirebiliriz diye düşünürken Cudi'den tavuk fikri çıktı. Gittik bir kuluçka makinesi ve bir sürü yumurta aldık. Sonuç bu oldu:

Şehirden koptuk, geldik, köye yerleştik, temiz hava, bol gıda, mis gibi yaşıyoruz. Peki, gerçekten öyle mi? Kısmen. Şimdi bir

düşünün, internette gezinirken sıkça karşılaştığınız yazılar olur, “Ünlü şirket CEO’su Ferrari’sini satıp köy evine yerleşti”, “İşi bırakıp kendini doğaya vuran karı-koca koyun beslemeye başladı”, “Kurumsal hayatı bırakan çift kırsalda çok mutlu, aşırı mutlu, mutluluktan ölüyorlar” tarzı haberlerdir bunlar. Tabii ki güzel bir şey, bir gün herkes buralara gelecek, gelsin de... Fakat ben şimdi size bu yazılarda bahsedilmeyenlerden söz edeceğim.

İlk adım, kırsala yerleşmeye karar verdikten sonraki aşama. Burası önemli. Çünkü o kadar kolay değil o işler. Benim buradaki ilk günlerim bayağı bunalımlıydı mesela. Tabii ki kişiden kişiye değişebilecek bir durum bu ama “Hata mı yapıyoruz acaba?” sorusunun aklınızdan birden fazla kez geçmesi çok normal. İkinci olarak, köyde şehirli olarak yaşayamazsınız. Biz denedik. Olmuyor o. Zekeriyaköy’de otursanız belki ama burada ı-ıh. Bundan kastım şu, mesela hayvan ölümlerine alışmanız gerek. Dahası, bu hayvan sizin yüzünüzden de ölebilir. Çünkü buradaki hayvan anlayışı, bizim şehirde beslediğimiz kediler, köpekler gibi değil. Her hayvan bir birey ve her birinin birer işlevi var. Buraya taşındığımız ilk sene, bir sabah, o zamanlar bizim için oldukça erken bir saat olan sabah 9’da güm güm kapı çalınmaya başladı. Uyku sersemi, korkuyla fırladık. Arka komşumuz Ali Ağabey koyunlarını bizim bahçede otlatıyordu. O gün koyunlardan biri, bizim bahçedeki 12 metrelik kuyuya düşüvermiş. Koskoca adam hüngür hüngür ağlıyor karşımızda, ne olur kurtarın diye. Hemen itfaiyeyi aradık. Sağ olsunlar geldiler, ipler bağlayıp kendilerini kuyuya sarkıttılar, hayvancağızı çıkardılar. Yaz olmasına rağmen kuyu suyu buz gibi, hayvan tir tir titriyor. Düşerken arka ayağını da kırmış üstelik. Veterineri arıyoruz, kimi arasak umursamadan, “koyunu kesin” diyor. “Bacağı kırıldı diye sapasağlam hayvan mı kesilirmiş?” dedik şehirliler olarak. “Öyle bir kesilir ki...” diye cevap verdi bize köy. Veteriner bir akrabamızı aradım son çare. Avcılar’daki fakültede bacağına platin taktırabilirsiniz ama önermem, dedi. Bu hayvanlar yüzyıllardır besi amaçlı yetiştirildikleri için günümüzde evrildikleri şekil etli kocaman bir vücut ve incecik bacaklar halini almış. Platin taktırsak bile, hayvan büyüdükçe kilosu artacak, dolayısıyla platinin takıldığı bacakta ağrı yapacakmış. Çektirmeyin hayvana, yazık dedi. Ali Ağabey’e anlattık. Ağlaya ağlaya gitti. O perişan, biz perişan. Ertesi gün geldi elinde 1 kilo etle, teşekkür etmek için, en güzel yerini size ayırdım dedi. Yiyemedik.

“ Burası birçok konuda üşengeçliğin tolere edilmediği, fakat yaptığınız her hareketin karşılığını bariz bir biçimde aldığınız bir yer. Ekerseniz, biçersiniz. Özenle ekerseniz, fazlasını biçersiniz. ”

Kırsalda boş vaktiniz pek olmayacak. İş hayatını bıraktınız diyelim, hayatınızın sonuna kadar yetecek paranız da var. Fark etmez, hayvanlarınız varsa onlarla bir mesai geçirmeniz gerek. Ev işleriyle ilgilenmeniz gerek. Hiçbir şey yapmasanız bile kafanız yapmanız gereken şeylerle meşgul olacak. Ben aşırı gevşek ve tembel bir insanım mesela, buna rağmen boş vaktim sınırlı. Hele ki mükemmeliyetçi biriyseniz yandınız. Kısacası buradaki hayatta bir şey elde etmek için çabalamanız gerekiyor. Mesela evde çöpünüz var diyelim, akşam 7’de kapıcı gelir alır. Ama burada siz o çöp dolduğunda çıkıp sokağın başındaki çöp kutusuna atmadığınız sürece çöp torbasıyla ev arkadaşısınız. Ağaçlardaki meyveleri toplamazsanız çürüyüp yere düşer, yine toplamazsanız sinek yapar. Bahçeye açılan kapının altına mermer koymazsanız içeri tarla faresi girer, çıkaramazsınız. Her kış başı adam çağırıp bacayı temizletmezseniz sobadan zehirlenip ölürsünüz. Ama adam gelmeyecektir, peşinden koşup ısrarla aramazsanız yine ölürsünüz. Hâlâ gelmiyorsa ve yerine başkasını bulmazsanız daha fena ölürsünüz.

Burası birçok konuda üşengeçliğin tolere edilmediği, fakat yaptığınız her hareketin karşılığını bariz bir biçimde aldığınız bir yer. Ekerseniz, biçersiniz. Özenle ekerseniz, fazlasını biçersiniz. Bütün bunlar olurken de çok fazla şey deneyimler ve öğrenirsiniz. Bütün bu yazdıklarımı okuduğunuzda şikâyet ediyormuşum gibi gelebilir, öyle algılamayın. İnsan çok yoruluyor ama bir yandan eğleniyor da. Mesela sabahları tavukları yemlerken yaşadığım şeyin benzerini İstanbul’da yakalamak imkânsız. Güneş yeni doğuyor, hava mis gibi, horozlar ötüyor, ilerden inekler ve koyunların sesleri geliyor... Bence tatil dediğimiz şey yazın deniz kenarına gidip yatmak değil sadece, ben bu kadar koşturmamanın içinde her sabah yarım saat kadar tatil yapıyorum.

Robert E. Park - Ernest W. Burgess

Şehir

Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının
Araştırılması Üzerine Öneriler

Şehir

Yazar: **Robert E. Park, Ernest W. Burgess**

Çevirmen: **Pınar Karababa Kayalığı**

Yayınevi: **Heretik Yayınları**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **296**

Şehir Teorileri

Yazar: **Korkut Tuna**

Yayınevi: **İz Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2013**

Sayfa Sayısı: **653**

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

Şehir Hakkı

Yazar: **Henri Lefebvre**
Çevirmen: **Işık Ergüden**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2016**
Sayfa Sayısı: **167**

Kentsel Heterotopya

Yazar: **Stavros Stavrides**
Çevirmen: **Ali Karatay**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2016**
Sayfa Sayısı: **232**

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

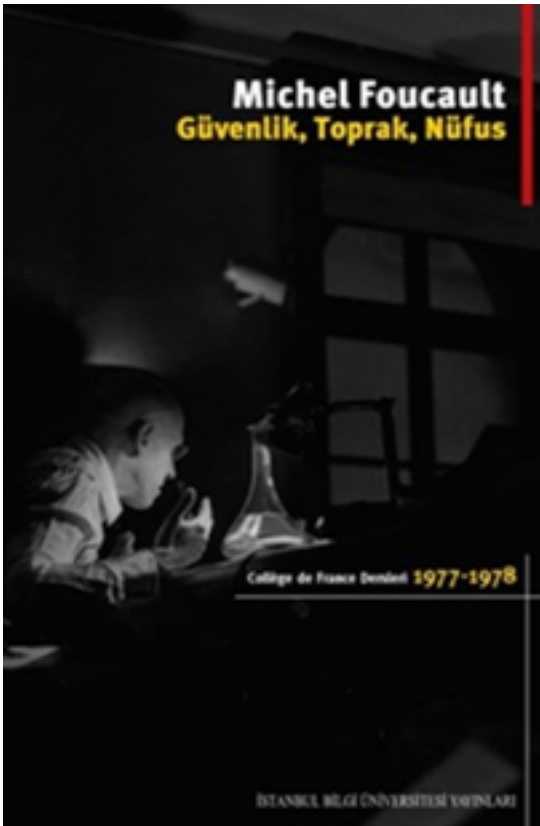
Mülk, Mahal, İnsan - İstanbul'da Kentsel Dönüşüm

Derleyen : Asuman Türkün

Yayınevi: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Baskı Yılı: 2014

Sayfa Sayısı: 443

Güvenlik, Toprak, Nüfus

Yazar: Michel Foucault

Çevirmen: Ferhat Taylan

Yayınevi: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Baskı Yılı: 2016

Sayfa Sayısı: 392

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

Alman Sonbaharı

Yazar: **Stig Dagerman**

Çeviren: **Ali Arda**

Yayınevi: **Everest Yayınları**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **135**

Geçiş Sürecinde Türkiye

Yazar: **Kolektif**

Çeviren: **Nail Satlıgan, Neyir Kalaycıoğlu, Aydın**

Pesen, Ahmet Günlük

Yayınevi: **Belge Yayınları**

Baskı Sayısı: **2014**

Sayfa Sayısı: **606**

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

Toprak ve Özgürlük

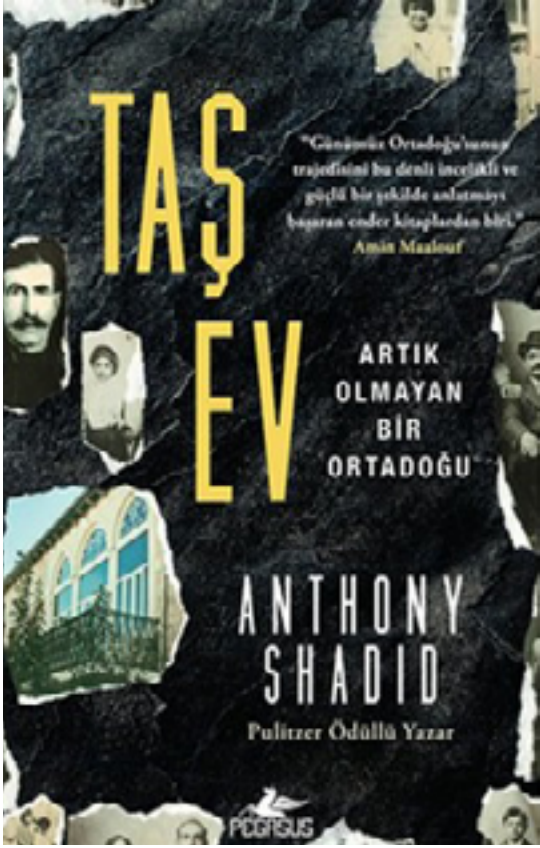
Yazar: **Kolektif**
Çeviren: **Burak Esen**
Yayınevi: **Sümer Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **400**

Tohum Ve Toprak

Yazar: **Carol Delaney**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Yılı: **2002**
Sayfa Sayısı: **390**

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

Taş Ev - Artık Olmayan Bir Ortadoğu

Yazar: **Anthony Shadid Shadid**

Çevirmen: **Gül Atmaca**

Yayınevi: **Pegasus**

Baskı Yılı: **2016**

Sayfa Sayısı: **384**

Sosyal Adalet ve Şehir

Yazar: **David Harvey**

Çevirmen: **Mehmet Moralı**

Yayınevi: **Metis Yayıncılık**

Baskı Sayısı: **2016**

Sayfa Sayısı: **296**

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

İstanbul - Şehir ve Kültür

Yazar: **Kolektif**

Editör: **Ahmet Emre Bilgili**

Yayınevi: **Profil Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2011**

Sayfa Sayısı: **504**

İstanbul - Bir Kent Tarihi

Yazar: **Doğan Kuban**

Çevirmen: **Zeynep Rona**

Yayınevi: **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**

Baskı Yılı: **2011**

Sayfa Sayısı: **592**

Kitaplarda 'Toprak, ağaç, ev ve şehir'...

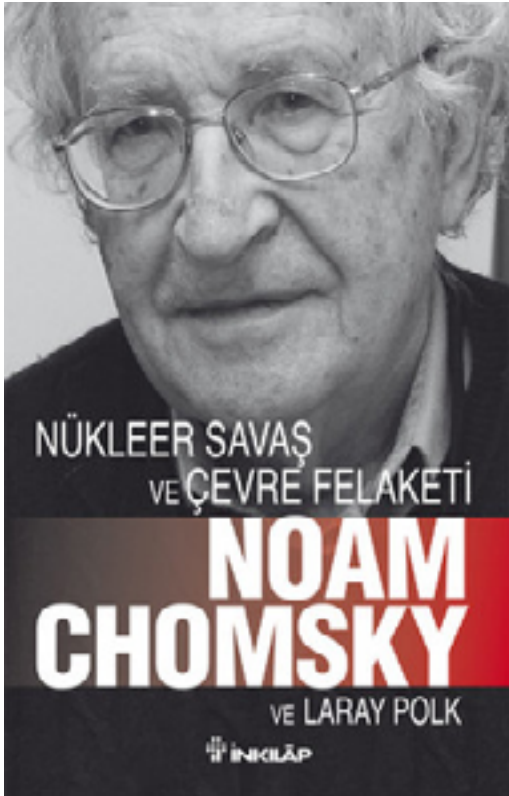
Yabancıların Gözüyle Bizans İstanbul'u

Yazar: **Semavi Eyice**

Yayınevi: **Yeditepe Yayınevi**

Baskı Yılı: **2017**

Sayfa Sayısı: **296**

Nükleer Savaş ve Çevre Felaketi

Yazar: **Laray Polk, Noam Chomsky**

Çevirmen: **Melda Elif Keskin**

Yayınevi: **İnkılap Kitabevi**

Baskı Sayısı: **2013**

Sayfa Sayısı: **144**

İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri

Yazar: **Korkut Boratav**
Yayınevi: **İmge Kitabevi**
Baskı Yılı: **2000**
Sayfa Sayısı: **169**

Kent - Komün - Ekoloji

Yazar: **Metin Yeğın**
Yayınevi: **Öteki Yayınevi**
Baskı Yılı: **2015**
Sayfa Sayısı: **208**